

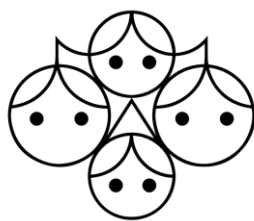

33. CELOSTÁTNÍ KONGRES K SEXUÁLNÍ VÝCHOVĚ

Reprodukční zdraví, sexualita & média

Sborník příspěvků

**Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu
2026**

SPRSV

33. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice

na téma

„Reprodukční zdraví, sexualita & média“

Sborník příspěvků z 33. celostátního kongresu k sexuální výchově
v České republice, který se konal v Hotelu Labe v Pardubicích
ve dnech 16.–17. 10. 2025.

Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu

2026

Bibliografický údaj sborníku:

APA 7:

Knytl, M. (Ed.). (2026). *33. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice: reprodukční zdraví, sexualita & média: sborník příspěvků*. Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu.

ČSN ISO 690:2022:

KNYTL, Martin (ed.). *33. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice: reprodukční zdraví, sexualita & média: sborník příspěvků*. Praha: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2026. ISBN 978-80-907936-7-5.

Editor:

PaedDr. Bc. Martin Knytl, Ph.D., MBA, MCS

Recenzenti:

PhDr. Petra Bendová, Ph.D., MBA

PhDr. Josef Kasal, Ph.D., MBA

Za jazykovou, obsahovou a formální stránku příspěvků zodpovídají jednotlivé autorky a jednotliví autoři.

ISBN 978-80-907936-7-5 (online; pdf)

ISBN 978-80-907936-6-8 (brožovaná vazba)

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons 4.0 CC-BY-SA 4.0 – Uveďte původ – Zachovejte licenci <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Pořadatelé kongresu:

Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, z. s.

&

Sexuologická společnost České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně

Záštita nad kongresem:

Bc. Jan Nadrchal

primátor statutárního města Pardubic

Hlavní partneři kongresu:

Růžový slon s.r.o.

Simply Wines s.r.o.

SEXUOLOGICKÁ
SPOLEČNOST
ČLS JEP

Pardubice

Růžový Slon
www.ruzovyslonek.cz

SIMPLY WINES

Vědecký výbor:

doc. Mgr. Martina Cichá, Ph.D., vysokoškolská pedagožka, Katedra antropologie a zdravotní péče, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Mgr. Pavla Dobešová, Ph.D., členka předsednictva SPRSV; vysokoškolská pedagožka, Katedra antropologie a zdravotní péče, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

doc. Mgr. Michaela Hřivnová, Ph.D., vysokoškolská pedagožka, Katedra antropologie a zdravotní péče, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

doc. PhDr. PaedDr. Kamil Janiš, CSc., vysokoškolský pedagog, Ústav pedagogiky, psychologie a etické výchovy, Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové

doc. Lucie Jarkovská, Ph.D., členka předsednictva SPRSV; vysokoškolská pedagožka, Institut výzkumu inkluzivního vzdělávání, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita

PaedDr. Bc. Martin Knytl, Ph.D., MBA, MCS, výkonný ředitel SPRSV; vysokoškolský pedagog, Katedra antropologie a zdravotní péče, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Mgr. Petr Kocina, Ph.D., LL.M., vysokoškolský pedagog, Katedra etiky a estetiky, Filozofická fakulta, Univerzita Konstantína Filozofa v Nitre

Mgr. Lucie Křivánková, Ph.D., členka předsednictva SPRSV; vysokoškolská pedagožka, Ústav sociálních studií, Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové

prof. PhDr. Dagmar Marková, Ph.D., vysokoškolská pedagožka, Katedra etiky a estetiky, Filozofická fakulta, Univerzita Konstantína Filozofa v Nitre

JUDr. Miroslav Mitröhner, CSc., vysokoškolský pedagog, pracovník Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky

RNDr. Michal Pitoňák, Ph.D., vysokoškolský pedagog, Katedra aplikovaných sociálních věd, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova; Národní ústav duševního zdraví; Queer Geography, z. s.

MUDr. Ivo Procházka, CSc., člen předsednictva SPRSV; odborný lékař a zástupce přednosta Sexuologického ústavu VFN

PaedDr. Josef Rydlo, člen předsednictva SPRSV; vysokoškolský učitel; ředitel Gymnázia a Sportovního gymnázia se zaměřením na esporty, s.r.o.

Mgr. Zdeněk Sloboda, Ph.D., vysokoškolský pedagog, Katedra andragogiky a personálního řízení, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova

doc. JUDr. Olga Sovová, Ph.D., vysokoškolská učitelka, Katedra správního práva a správní vědy, Fakulta bezpečnostního managementu, Policejní akademie České republiky v Praze

doc. PhDr. René Szotkowski, Ph.D., vysokoškolský pedagog, Ústav pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

doc. PhDr. Dana Štěrbová, Ph.D., vysokoškolská pedagožka, Katedra společenských věd v kinantropologii, Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci

Organizační výbor:

PaedDr. Bc. Martin Knytl, Ph.D., MBA, MCS – předseda

Mgr. Lucie Křivánková, Ph.D. – místopředsedkyně

Mgr. Zuzana Prouzová – místopředsedkyně

Mgr. Pavla Dobešová, Ph.D.

Bc. Magdaléna Hrdinová

Bc. Karel Hromadko

doc. Lucie Jarkovská, Ph.D.

Jiřina Knytllová

JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc.

Bc. Tereza Obrdlíková

Bc. Martina Pacltová

Mgr. Jaroslav Prouza

Mgr. Jitka Vlková

Obsah

Část I: Odborné příspěvky	8
Sexuální zdraví chlapců v dospívání: role urologa, školy a médií	9
Libor Zámečník	
Přeshraniční reprodukční péče v Evropě: co změnila pandemie covid-19..	14
Adéla Volejníková, Anna Šťastná, Jiřina Kocourková	
Sexuálně a reprodukčně práva v čase rozkladu normativnej v praxe	19
Petr Kocina, Dagmar Marková	
Safeguarding a sexualita ve školním prostředí	23
Dana Štěrbová	
Kazuistika jako apel na inovaci v prevenci sexuálního násilí.....	28
Lucie Volková	
Zneužívání intimních materiálů online a motivy pomsty u českých mladistvých.....	33
Jiří Buriánek	
K aktuální úpravě trestněprávního postihu sexuálního násilí.....	42
Miroslav Mitlöhner	
Mediální gramotnost v sexuální výchově jako téma pro vyučující na 1. stupni ZŠ.....	50
Miluše Rašková	
AI společníci a dospívající v kontextu vztahů a sexuality	57
Pavla Dobešová, René Szotkowski, Kamil Kopecký	
Herní přístupy v sexuální výchově v digitálním věku: využití stolních a únikových her jako nástroje prevence a reflexe.....	65
Kamila Bitalová, Barbora Váverková, Petra Abrahamová, Lucia Mičíková, Miroslava Zemanová	
Část II: Informativní příspěvky	71
První zkušenosti s administrativní přeměnou pohlaví v ČR	72
Ivo Procházka	
Mluvit o sexu a vztazích NENÍ TABU: Didaktická pomůcka pro prevenci rizikového chování v oblasti vztahové a sexuální výchovy	75
Jana Klementová, Lada Kudláčková	
Mezi tělem, pornem a TikTokem: Sex edukativní workshop pro generace Z a alfa	78
Zuzana Martanovič, Agáta Prokopová	
Část III: Postery	80
Programy plánovaného rodičovství v Jižní Asii: vývoj a efektivita.....	81
Sylvie Chrtková	
Moje tělo a pocity – moje super síla!: Nový program holistické sexuální výchovy pro 1. stupeň ZŠ	85
Marcela Macháčková	
Část IV: Anotace dalších vystupujících	87

Část I: Odborné příspěvky

Sexuální zdraví chlapců v dospívání: role urologa, školy a médií

Libor Zámečník

Abstrakt:

Adolescentní chlapci se v ordinaci urologa a androloga setkávají s celou řadou obtíží – od opožděného či předčasného pubertálního vývoje přes varikokélu, gynekomastii, riziko nádorů varlat nebo akutní torzi varlete až po obavy z poruch erekce či plodnosti. Tyto problémy mají nejen medicínský, ale také psychosexuální rozměr: chlapci často přicházejí s otázkami týkajícími se velikosti penisu, ejakulace či vlivu masturbace na jejich zdraví.

Média a pornografie významně ovlivňují vnímání anatomických změn, sexuální výkonnosti i reprodukčního zdraví. Sociální sítě posilují tlak na „dokonalé tělo“, přinášejí riziko šikany a stigmatizace a zároveň šíří řadu mýtů, které mohou vést k úzkostem a odkládání vyhledání odborné pomoci.

Úkolem školy a pedagogů je nejen předávat ověřené informace, ale také pomoci chlapcům rozlišovat mezi mýty a realitou, rozvíjet kritickou mediální gramotnost a včas rozpoznat signály zdravotních či psychosexuálních obtíží. Příspěvek nabízí přehled nejčastějších urologických a andrologických problémů dospívajících chlapců v kontextu současných médií a poskytuje doporučení, jak mohou pedagogové přispět k prevenci rizikového sexuálního chování i k ochraně reprodukčního zdraví.

Klíčová slova:

Adolescent; urologie; andrologie; prevence; média

Úvod

Sexuální zdraví adolescentů je v současnosti jedním z nejdiskutovanějších témat nejen v péči o pacienty této věkové skupiny, ale také v psychologii a společenských vědách. Dospívání představuje období intenzivních biologických, psychických a sociálních změn, které zásadně ovlivňují formování identity a budoucí kvalitu života jednotlivce. U chlapců je tato etapa spojena s postupným nárůstem hladin androgenů, začátkem spermatogeneze a rozvojem sekundárních pohlavních znaků. Tyto procesy jsou úzce provázány s psychosexuálním vývojem, vnímáním vlastního těla a se schopností navazovat partnerské vztahy.

V ordinacích urologů a andrologů adolescentní chlapci prezentují nejen obtíže jako je opožděný či předčasný pubertální vývoj, varikokéla nebo gynekomastie, ale i akutní stavy ohrožující reprodukční zdraví, například torzi varlete. Závažným rizikem v adolescenci jsou rovněž nádory varlat, jejichž incidence v mladé populaci dlouhodobě stoupá a jejichž prognóza závisí na včasném záchytu. Proto je důležitá

edukace chlapců v oblasti samovyšetřování varlat, které představuje efektivní preventivní opatření.

Vedle somatických obtíží se stále častěji objevují i otázky psychosexuální povahy. Chlapci přicházejí s obavami ohledně velikosti penisu, „normality“ ejakulace nebo vlivu masturbace na zdraví. Tyto obavy často pramení z nedostatku ověřených informací a z převažujících mýtů, které jsou šířeny vrstevníky, médii či pornografickým obsahem.

Role médií je v tomto kontextu ambivalentní. Na jedné straně mohou být zdrojem dezinformací, posilovat nerealistické představy o sexualitě, tělesném vzhledu a výkonnosti a tím přispívat k úzkostem či stigmatizaci. Na straně druhé však představují příležitost, jak adolescenty efektivně oslovit a šířit ověřené informace o sexuálním zdraví, prevenci i možnostech odborné pomoci.

Nezastupitelnou úlohu hraje škola a pedagogové, kteří mohou fungovat jako prostředníci mezi zdravotnickým systémem a dospívajícími. Systematická sexuální výchova, zaměřená nejen na biologické aspekty, ale i na psychosociální rozměr, mediální gramotnost a prevenci rizikového chování, je klíčem k posílení kompetencí mladých lidí v oblasti zdraví.

Cílem tohoto příspěvku je představit nejčastější urologické a andrologické obtíže adolescentních chlapců v kontextu současných společenských vlivů, upozornit na význam edukace k samovyšetřování varlat a nabídnout doporučení, jak mohou školy a média přispět k prevenci a podpoře sexuálního zdraví mladé generace.

1 Urologické problémy v adolescenci

1.1 Poruchy puberty

Puberta je komplexní proces řízený hormonální osou hypotalamus–hypofýza–gonády. U chlapců obvykle začíná mezi 9. a 14. rokem věku. Opožděný pubertální vývoj (nejčastěji definovaný jako absence růstu varlat do 14 let) může signalizovat endokrinní poruchu, genetické onemocnění (např. Klinefelterův syndrom) nebo chronické somatické choroby. Předčasný pubertální vývoj je méně častý, avšak může být spojen s rizikem psychosociálních obtíží a poruch růstu. Včasná diagnostika a případná hormonální léčba zásadně ovlivňují další vývoj pacienta.

1.2 Varikokéla

Varikokéla je nejčastější získanou urologickou poruchou, která se může projevit již v adolescenci a v dospělosti vést ke zhoršení plodnosti. Typicky se prezentuje jako rozšířené žíly pampiniformního plexu, častěji na levé straně. Klinický význam spočívá nejen v možném ovlivnění spermatogeneze a fertility, ale také v psychickém dopadu – adolescent může vnímat asymetrii šourku jako estetický problém. Indikace k chirurgickému řešení se odvíjejí od velikosti varlat, přítomnosti bolestí a ultrazvukového průkazu refluxu.

1.3 Gynekomastie

Fyziologická gynekomastie je častým projevem puberty. Vzniká v důsledku přechodné hormonální nerovnováhy a obvykle spontánně regreduje během 6–18 měsíců. U části adolescentů však může přetrvávat a stát se zdrojem psychické zátěže, stigmatizace a sociální izolace. Diferenciálně diagnosticky je nutné vyloučit patologické endokrinní poruchy, užívání anabolických steroidů či jiných léků. V indikovaných případech je možné zvážit chirurgickou léčbu.

1.4 Akutní torze varlete

Torze varlete představuje urgentní stav ohrožující vitalitu orgánu. Nejčastěji se vyskytuje mezi 12. a 18. rokem života a klinicky se projevuje náhle vzniklou bolestí, otokem a zarudnutím šourku, často doprovázenými nauzeou a zvracením. Rozhodujícím faktorem je čas – ischemické změny nastupují již po 4–6 hodinách. Úspěšnost záchran varlete tedy úzce souvisí s rychlostí vyhledání lékařské pomoci. Edukace adolescentů i rodičů o příznacích a nutnosti okamžitého vyšetření je proto zásadní.

1.5 Nádory varlat a samovyšetřování

Nádory varlat patří k nejčastějším solidním malignitám mladých mužů ve věku 15–35 let. Přestože u adolescentů jsou méně časté než v mladší dospělé populaci, právě v tomto období se mohou objevit první příznaky. Prognóza je velmi příznivá, pokud je onemocnění zachyceno včas. Součástí prevence je proto edukace o samovyšetřování varlat. Chlapci by měli být vedeni k pravidelné kontrole jednou měsíčně, ideálně po teplé koupeli či sprše. Tento jednoduchý návyk významně zvyšuje šanci na včasnou diagnózu a úspěšnou léčbu. Začlenění edukace o samovyšetřování do školních preventivních programů představuje efektivní nástroj osvěty a destigmatizace.

2 Psychosexuální rozměr a vliv médií

2.1 Psychosexuální vývoj a nejistoty adolescentů

Adolescence je obdobím, kdy chlapci začínají intenzivně zkoumat svou sexualitu, identitu a tělesný obraz. Tento proces je často provázen řadou nejistot a otázek, které mohou vyústit v obavy o „normalitu“ vlastního vývoje. V ordinacích se proto opakovaně objevují témata spojená s velikostí penisu, frekvencí ejakulace, vzhledem genitálií nebo vlivem masturbace na zdraví. Tyto dotazy bývají vyvolány srovnáváním s vrstevníky či vlivem médií, a pokud nejsou správně adresovány, mohou vést k úzkostem nebo pocitům méněcennosti.

2.2 Vliv pornografie

Pornografický obsah je dnes dostupnější než kdykoli předtím a pro mnoho adolescentů představuje hlavní zdroj informací o sexualitě. Pravidelná konzumace pornografie může vytvářet nerealistická očekávání ohledně sexuální výkonnosti,

velikosti penisu či role partnerky. Někteří chlapci pak přicházejí s obavami z poruch erekce, ejakulace či plodnosti, přestože objektivní somatické příčiny často chybí. Pornografie může rovněž ovlivnit postoje k partnerství, intimitě a genderovým rolím.

2.3 Sociální sítě

Specifickým fenoménem posledních let je vliv sociálních sítí, které podporují ideál „dokonalého těla“ a výkonu. U adolescentů to může vést k poruchám tělesného obrazu, pocitům nedostatečnosti a v některých případech i k rizikovému chování, například užívání anabolických steroidů nebo extrémním cvičebním režimům. Negativní dopad mají také projevy kyberšikany a stigmatizace související s tělesnými charakteristikami či projevy sexuality.

2.4 Šíření mýtů a dezinformací

Mediální prostředí je zaplněno polopravdami a mýty o sexualitě – od tvrzení o škodlivosti masturbace až po zavádějící informace o pornografii či antikoncepci. Tyto dezinformace mohou u chlapců vyvolávat úzkost, stud nebo odkládání vyhledání odborné pomoci. Školy a zdravotnický systém proto musí poskytovat ověřené a vědecky podložené informace, které tyto mýty pomohou vyvracet.

2.5 Možnosti pozitivního využití médií

Média a sociální sítě lze využít i pozitivně – jako nástroj osvěty a prevence. Moderní edukační kampaně zaměřené na prevenci nádorů varlat, podporu samovyšetřování nebo destigmatizaci sexuálních obtíží dokáží oslovit širokou skupinu adolescentů. Klíčem je volba jazyka a formy sdělení, které jsou mladým lidem blízké a srozumitelné.

3 Role školy a pedagogů

3.1 Sexuální výchova v širším pojetí

Škola představuje klíčové prostředí, kde se adolescenti mohou setkat s ověřenými a systematicky předávanými informacemi o sexualitě. Moderní sexuální výchova nesmí být redukována jen na biologii reprodukce, ale má zahrnovat i psychosexuální vývoj, partnerské vztahy, prevenci rizikového chování a ochranu před pohlavně přenosnými infekcemi. Součástí je i edukace o reprodukčním zdraví, například o varikokéle, gynekomastii, riziku torze varlete či nádorů varlat.

3.2 Edukace k samovyšetřování varlat

Jedním z nejefektivnějších preventivních kroků je nácvik samovyšetřování varlat. Je jednoduchý, časově nenáročný a lze jej přirozeně začlenit do výuky biologie nebo výchovy ke zdraví, případně formou speciálních edukačních bloků ve spolupráci se školními zdravotníky či urology. Cílem je nejen naučit techniku, ale také odbourat stud a stigma spojené s reprodukčním zdravím.

3.3 Rozvoj kritické mediální gramotnosti

Pedagogové mají možnost posilovat mediální gramotnost adolescentů, tedy schopnost rozlišovat ověřené informace od mýtů a dezinformací. Praktická cvičení, skupinové diskuse či analýza mediálních sdělení mohou chlapcům pomoci osvojit si dovednosti, které uplatní i v dalších oblastech života.

3.4 Včasné rozpoznání obtíží

Škola je prostředím, kde lze včas zachytit první signály zdravotních či psychosexuálních problémů – například zhoršení školního výkonu, izolaci, projevy úzkosti nebo známky šikany. Důležité je, aby škola měla nastavený systém spolupráce s rodiči a odborníky (urology, psychology, sexuology).

3.5 Propojování škol a zdravotnického systému

Optimálním řešením je mezioborová spolupráce škol a zdravotnických institucí. Zapojení odborníků z praxe do výuky podporuje destigmatizaci urologických a sexuálních obtíží a posiluje důvěru adolescentů ve zdravotníky.

Závěr

Sexuální zdraví adolescentních chlapců je komplexní problematika zahrnující medicínské, psychologické, sociální i kulturní aspekty. V ordinacích urologů a andrologů se dospívající setkávají s širokým spektrem obtíží – od poruch puberty přes varikokélu, gynekomastii či torzi varlete až po riziko nádorů varlat a obavy z poruch erekce a plodnosti. Klíčovým prvkem prevence je edukace k samovyšetřování varlat.

Neméně významná je psychosexuální dimenze, ovlivněná pornografií, sociálními sítěmi a mediálními ideály „dokonalého těla“. Tyto vlivy mohou vést k úzkostem a oddálení vyhledání pomoci. Školy a pedagogové proto hrají zásadní roli v poskytování ověřených informací, rozvoji kritické mediální gramotnosti a včasné rozpoznání problémů.

Budoucnost péče o sexuální zdraví adolescentů spočívá v systematických programech, které propojují zdravotnictví, školství a média. Pouze tak lze dosáhnout toho, aby mladí muži získali správné informace, naučili se pečovat o své zdraví a nebáli se otevřeně hovořit o problémech spojených se sexualitou. Ochrana reprodukčního zdraví mladé generace je investicí do jejich budoucí kvality života i zdraví celé společnosti.

Autor:

MUDr. Libor Zámečník, Ph.D., FEBU, FECSM, MBA

Univerzita Karlova

Sexuologický ústav VFN Praha, Urologická klinika VFN a 1. LF UK Praha

libor.zamecnik@vfn.cz

Přeshraniční reprodukční péče v Evropě: co změnila pandemie covid-19

Adéla Volejníková, Anna Šťastná, Jiřina Kocourková

Abstrakt:

Česko patří mezi hlavní evropské destinace poskytující přeshraniční reprodukční péči (CBRC), jejíž objem se v posledních letech trvale zvyšuje. Podle dat z šetření GGS má významná část populace zkušenost s problémy s početím, přičemž prevalence těchto potíží roste s věkem. Pandemie covid-19 však dostupnost asistované reprodukce (ART) výrazně narušila, zejména v důsledku cestovních omezení. V roce 2020 klesl počet cyklů ART zahájených v Česku o 14 %, u CBRC až o 27 % oproti předchozímu roku. Analýza všech 261 571 cyklů z let 2016–2021 ukázala, že dopady pandemie na CBRC se lišily podle země původu pacientek – největší úbytek cyklů byl zaznamenán u pacientek z Německa, Irska a Velké Británie, zatímco u pacientek z Polska a Maďarska počty cyklů výrazně vzrostly a u pacientek z Rakouska a Francie pokračoval mírný růst. Struktura zahájených cyklů i věkové složení pacientek zůstaly stabilní, což naznačuje, že pandemie ovlivnila především dostupnost péče, nikoli reprodukční preference. Výsledky také potvrzují, že legislativní prostředí má na CBRC stabilnější a dlouhodobější vliv než dočasné bariéry typu pandemických omezení.

Klíčová slova:

Přeshraniční reprodukční péče; asistovaná reprodukce; Česko; covid-19

Přeshraniční reprodukční péče

Přeshraniční reprodukční péče (cross-border reproductive care, CBRC) označuje situaci, kdy pacienti cestují do zahraničí za léčbou neplodnosti. Nejde přitom o čistě dobrovolné rozhodnutí, ale o fenomén podmíněný kombinací individuálních, právních, ekonomických, sociálních a kulturních okolností (Inhorn a Patrizio, 2009; Salama et al., 2018). K nejčastějším důvodům patří:

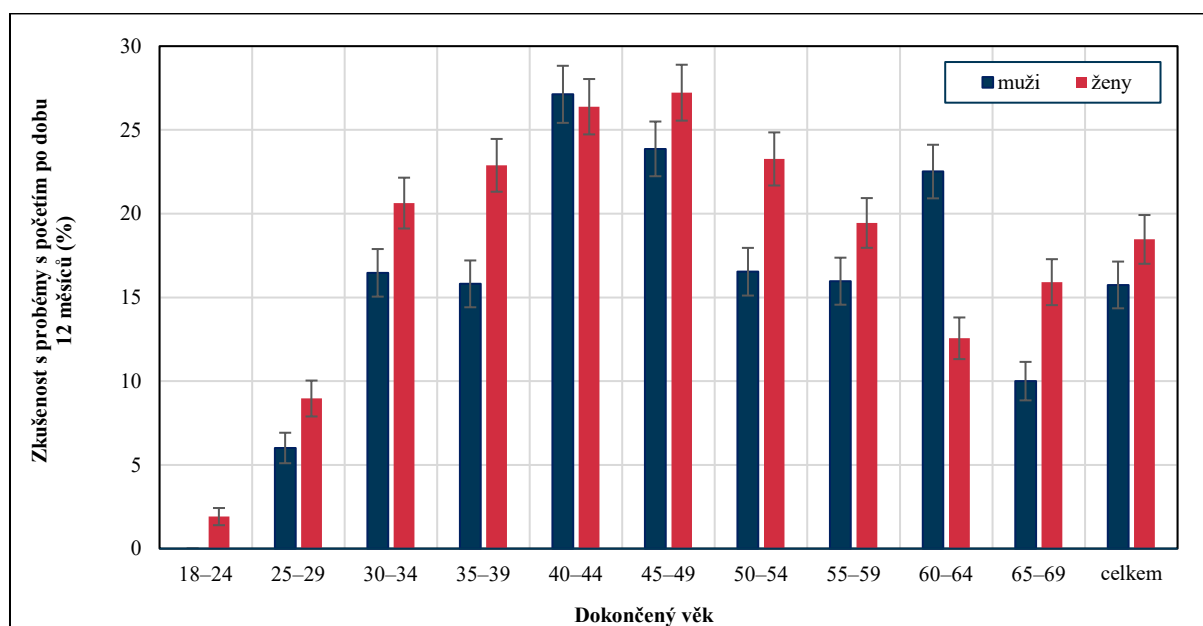
- restriktivní legislativa v zemi původu – např. zákaz dárcovství gamet, věkové limity, podmínka partnerského statusu;
- finanční dostupnost – rozdíly v cenách cyklů či možnost čerpání veřejného pojištění;
- kapacitní limity – dlouhé čekací doby způsobené nedostatkem dárců nebo omezenou sítí center;
- vnímání kvality péče – reputace klinik, dostupnost moderních metod, jazyková vybavenost personálu;
- kulturní a etické faktory – tabuizace asistované reprodukce, sociální stigma nebo potřeba zachovat anonymitu.

Tyto faktory se v jednotlivých zemích liší a v čase proměňují. Česko se díky své liberální legislativě, vysoké odbornosti center a relativně nižším cenám řadí k hlavním evropským destinacím CBRC, společně se Španělskem a Belgií (Rozée Gomez a De La Rochebrochard, 2013; Prág a Mills, 2017; Adrian a Kroløkke, 2018).

Demografický kontext: odklad plodnosti a problémy s početím

Jedním z nejvýraznějších trendů posledních dekád je posun rodičovství do vyššího věku. V Česku vzrostl průměrný věk matky při narození 1. dítěte z 22,5 roku v roce 1990 na 29 let v roce 2024 a podobný posun sledujeme i v EU (29,8 roku v roce 2023). V mnoha evropských zemích již průměrný věk při narození dítěte překročil 32 let (ČSÚ, 2025; Eurostat, 2025). Tento posun znamená, že značná část párů se snaží o dítě v období, kdy přirozená schopnost otěhotnět klesá – po 35. roce věku prudce a po 40. roce už každá šestá žena není schopna spontánně otěhotnět (Řežábek, 2014; WHO, 2020).

Výsledky reprezentativního šetření „GGP – Současná česká rodina“ (2020–2022) ukazují, že více než 20 % žen a 16 % mužů ve věku 30–39 let uvedlo, že se alespoň 12 měsíců neúspěšně snažily otěhotnět (Obr. 1) (Šťastná a Volejníková, 2023). Problémy s plodností tak nejsou pouze marginálním jevem, ale významným fenoménem, který má demografické i zdravotní dopady a ovlivňuje realizaci reprodukčních plánů. Rostoucí poptávka po asistované reprodukci je tedy přirozeným důsledkem posunu plodnosti do vyššího věku a vyšší prevalence neplodnosti.

Graf 1 Podíl žen a mužů, kteří deklarují zkušenost s neschopností počít potomka trvající alespoň 12 měsíců, podle věkových skupin

Zdroj: Šťastná a Volejníková (2023)

Data a metodika

Příspěvek vychází z analýzy 261 571 cyklů asistované reprodukce zahájených v Česku v letech 2016–2021, z toho 93 930 (36 %) připadalo na CBRC. Národní registr asistované reprodukce (NRAR) povinně shromažďuje údaje o všech cyklech asistované reprodukce včetně státní příslušnosti a bydliště pacientek, což umožňuje spolehlivě identifikovat případy CBRC a analyzovat je na populační úrovni.

Analýza se zaměřila na deset zemí s největším objemem CBRC, které dohromady tvoří více než 80 % všech cyklů (největší podíl dlouhodobě připadá na Německo, následované Itálií, Slovenskem a Francií). Byly sledovány trendy v počtu cyklů, podíl CBRC na celkové reprodukční péči, struktura cyklů podle typu léčby a věku žen a změny spojené s obdobím pandemie covid-19.

Hlavní výsledky

Podíl CBRC na celkovém počtu cyklů asistované reprodukce (ART) v Česku před pandemií rostl – z 36 % v roce 2016 na 38 % v roce 2019. Rok 2020 přinesl významný propad, kdy celkový počet cyklů ART klesl o 14 %, zatímco CBRC se snížila o 27 %. Tento pokles byl způsoben zejména cestovními omezeními a dočasným pozastavením provozu klinik. Již v roce 2021 se poptávka začala zotavovat, přesto však nedosáhla úrovně z období před pandemií.

Z hlediska zdrojových zemí CBRC byl největší propad patrný u Německa, Spojeného království a Irska, zatímco Polsko a Maďarsko vykázaly i během pandemie prudký nárůst poptávky. Tento vývoj pravděpodobně souvisí s restriktivní domácí legislativou, například se zpřísněním potratového zákona v Polsku v roce 2020. Struktura cyklů se v průběhu sledovaného období proměňovala: narůstal podíl kryoembryotransferů (KET) na úkor čerstvých IVF/ICSI cyklů, což odpovídá globálnímu trendu preferujícího kryokonzervaci a single-embryo transfer. Medián věku pacientek zůstal po celé období stabilní kolem 40 let.

Tyto výsledky naznačují, že pandemie covid-19 měla spíše krátkodobý dopad na dostupnost péče, zatímco hlavními faktory poptávky po CBRC zůstávají dlouhodobě legislativní a kulturní podmínky v zemích původu pacientek. Liberalizace ART, například v Itálii, vede ke snižování potřeby vyhledávat léčbu v zahraničí, naopak restriktivní kroky v Polsku a Maďarsku poptávku zvyšují.

Použité zdroje

- Adrian, S. W., & Kroløkke, C. (2018). Passport to Parenthood: Reproductive Pathways In and Out of Denmark. NORA. *Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 26(2), 112–128. <https://doi.org/10.1080/08038740.2018.1457570>
- ČSÚ. (2025). *Veřejná databáze: Analytické ukazatele demografického vývoje České republiky* (roční údaje). Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvokc=&katalog=33157&pvo=DEMDCR1A&z=T>

- EUROSTAT. (2025). *Data Browser: Mean age of women at childbirth and at birth of first child*. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00017/default/table?lang=en>
- Inhorn, M. C., & Patrizio, P. (2009). Rethinking reproductive “tourism” as reproductive “exile.” *Fertility and Sterility*, 92(3), 904–906. <https://doi.org/10.1016/j.fertnstert.2009.01.055>
- Präg, P., & Mills, M. C. (2017). Assisted Reproductive Technologies in Europe: Usage and Regulation in the Context of Cross-Border Reproductive Care. In *Childlessness in Europe: Contexts, Causes, and Consequences* (Issue 320116). <https://doi.org/10.1007/978-3-319-44667-7>
- Řežábek, K. (2014). *Asistovaná reprodukce* (2nd ed.). Maxdorf.
- Rozée Gomez, V., & De La Rochebrochard, E. (2013). Cross-border reproductive care among French patients: Experiences in Greece, Spain and Belgium. *Human Reproduction*, 28(11), 3103–3110. <https://doi.org/10.1093/humrep/det326>
- Salama, M., Isachenko, V., Isachenko, E., Rahimi, G., Mallmann, P., Westphal, L. M., Inhorn, M. C., & Patrizio, P. (2018). Cross border reproductive care (CBRC): a growing global phenomenon with multidimensional implications (a systematic and critical review). *Journal of Assisted Reproduction and Genetics*, 35(7), 1277–1288. <https://doi.org/10.1007/s10815-018-1181-x>
- Šťastná, A., & Volejníková, A. (2023). Problémy s neplodností v kontextu reprodukčního stárnutí. *ČASOPIS LÉKAŘŮ ČESKÝCH*, 162(7–8), 321–329.
- WHO. (2020). *Infertility*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/infertility>

Afiliace ke projektu:

Tento příspěvek vznikl s podporou projektu NPO „Systemic Risk Institute“, registrační číslo LX22NPO5101, financovaného z prostředků Evropské unie – Next Generation EU (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, NPO: EXCELES).

Autorky:

Mgr. Adéla Volejníková

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta

Katedra demografie a geodemografie

adela.volejnikova@natur.cuni.cz

PhDr. Mgr. Anna Šťastná, Ph.D.

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta

Katedra demografie a geodemografie

E-mail: anna.stastna@natur.cuni.cz

prof. RNDr. Jiřina Kocourková, Ph.D.
Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta
Katedra demografie a geodemografie
E-mail: jirina.kocourkova@natur.cuni.cz

Sexuálne a reprodukčné práva v čase rozkladu normatívnej v praxe

Petr Kocina, Dagmar Marková

Abstrakt:

Prienik ľudsko-právneho diskurzu do oblasti ľudskej sexuality a reprodukcie bol od počiatku kontroverzný, pretože tieto práva, resp. tieto konkrétne implikácie ľudských práv v sebe niesli stopy nezmieriteľných hodnotových rozdielov, ktoré narúšali proces ich politického uznania a praktickej implementácie aj v čase, kedy sa ešte očakávala postupujúca demokratizácia sveta a všeobecný rozvoj ľudských práv. Súčasná situácia je naopak charakteristická skepsou a úplným rozpadom medzinárodnej normativity. Konferenčný príspevok reflektuje túto situáciu a kladie si otázku, ako chrániť ďalší rozvoj sexuálnych a reprodukčných práv vo svete rozpadajúceho sa medzinárodného práva a korodujúcich inštitúcií.

Kľúčové slová:

LGBTQ; genderová a sexuálna rozmanitosť; osobní příběhy

Rozklad normatívnej praxe a erózia medzinárodného práva

Žijeme v čase bezprecedentného rozkladu medzinárodnej normativity prostredníctvom oslabovania medzinárodných inštitúcií a otvoreného, vedomého a úmyselného nerešpektovania medzinárodného práva. Porušovanie práva ako také, samozrejme nie je nič, s čím by sme sa v minulosti nestretli, no napriek tomu je možné konštatovať, že spôsob akým sa to deje teraz je kvalitatívne odlišný a mimoriadne deštruktívny. Keď Brian Krassentein na sieti X konfrontoval amerického viceprezidenta J. D. Vancea v súvislosti so zjavným, závažným a veľmi konkrétnym porušením medzinárodného práva zo strany americkej administratívy, viceprezident USA na to reagoval iba vulgárnym statusom "I don't give a shit what you call it.". Vance, ktorý je okrem iného sám vyštudovaný právnik, samozrejme vedel, že zabíjanie občanov iného národa, ktorí sú civilistami, bez akéhokolvek riadneho procesu je zločin. Na tomto správaní je zarážajúce najmä to, že Vance ako jeden z čelných predstaviteľov demokratickej krajiny necítil žiadnu potrebu zastierať takéto zjavné porušovanie práva, alebo hľadať akékoľvek právne argumenty. Príkladov bezprecedentného porušovania ľudských práv je však oveľa viac.

Sexuálne a reprodukčné práva v čase rozkladu normatívnej praxe

Prienik ľudsko-právneho diskurzu do oblasti ľudskej sexuality a reprodukcie bol od začiatku ideologicky kontroverzný a tieto odvodené práva, resp. konkrétne aplikácie práv, v sebe niesli stopy nezmieriteľných hodnotových rozdielov, ktoré narúšali proces ich politického uznania aj praktickej implementácie. Prebiehajúca

erózia medzinárodného práva bude ďalej komplikovať realizáciu týchto práv. Nemusí to však nevyhnutne znamenať koniec tejto agendy vo verejnom priestore. Tieto práva totiž nikdy nestáli iba na abstraktných právnych normách, ale vždy sa opierali aj o konkrétne formy myslenia a citu. Elementárne presvedčenia o potrebe určitej miery morálneho rešpektu k ľudskej osobe sa v nejakej zárodočnej forme vyskytovali vo väčšine nám známych kultúrnych okruhov dávno pred tým, ako sa objavili sexuálne a reprodukčné práva ako špecifická oblasť právnej úpravy. Hoci, podľa Sousedíka (2007) si toto presvedčenie získalo skutočne mimoriadny význam až v rámci západoeurópskeho kultúrneho okruhu, resp. západoeurópsko-amerického. Až tu sa podľa neho rozvinulo do podoby radikálnej požiadavky univerzálneho rešpektovania ľudských práv.

Rozvoj medzinárodného práva bol pre celú oblasť naozaj dôležitý, ale základné argumenty nie sú postavené primárne na právnej, ale na morálnej teórii. Priebeh a následky, ktoré mala Druhá svetová vojna, viedli k zásadnej zmene v prístupoch štátov k otázke ochrany ľudských práv, poskytovanej dovtedy prevažne vnútroštátnym právom. Tento proces bol determinovaný etickými, kultúrnymi a právnymi tradíciami európskych štátov a humanistickým presvedčením, že na ochranu ľudských práv bude potrebné utvoriť spoločný medzinárodný systém. Ochrana práv človeka, ktorú dovtedy poskytovalo len vnútroštátne zákonodarstvo, sa ukázala ako nedostatočná (Strážnická - Šebesta, 1994, s. 22). Dokonca aj demokracia, pôvodne považovaná za dostatočnú záruku dôstojného života pre občanov, sa vo forme, ako bola praktizovaná v Európe začiatkom dvadsiateho storočia, ukázala ako slabá záruka ochrany ľudských práv. Negatívna skúsenosť s nacistickým pozitívnym (štátnym) právom, ktoré malo demokraticky legitímny pôvod, ale ľudsky neprijateľný obsah, pomohla aj k filozoficko-právnemu prehodnoteniu konceptu demokracie a ľudských práv. Vzniká medzi nimi úplne nový vzťah. Koncept ľudských práv získal s novou prirodzeno-právnou povahou určitú nezávislosť aj na vôli ľudu.

Moderná koncepcia ľudských práv sa totiž zakladá na existencii univerzálnych a neodňateľných ľudských práv a základných slobôd, ktoré má štát len právne zakotviť, organizačne zabezpečiť a poskytnúť im ochranu (Ottová, 2006, s. 83).

Medzinárodné dokumenty, ktoré deklarujú štandard ľudských práv (napr. Všeobecná deklarácia ľudských práv (1948), Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950) sú založené na prirodzeno-právnej filozofii (Svák, 2006, s. 21). Práva, ktoré štát vo svojom právnom poriadku zakotvil a uznal ako prirodzené, nikto viac nesmie odňať, scudziť, zrušiť či premlčať, a to ani ľud, ako suverén a nositeľ moci v demokratickom štáte. Takto sa existujúce ľudské práva v podstate dostali mimo priamu kontrolu ľudu. Vďaka tomu nie sú už ústavne zakotvené základné práva a slobody občanov len ochranou od štátu, ale majú zabezpečiť aj určitú ochranu slobody v rámci občianskej spoločnosti, od totality ľudu, pretože ani ľud nemôže scudziť a zrušiť (prostredníctvom referenda) to, čo je nescudziteľné a nezrušiteľné. Základné práva a slobody sú teda „suverénnejšie“ ako suverenita ľudu či štátu (Ottová, 2006, s. 83). Základným zmyslom ochrany ľudských

práv je totiž aj ochrana práv menšín. Z toho logicky vyplýva, prečo o základných právach nemôže byť napríklad referendum.

Väčšina nemôže rozhodovať o právach menšiny. To neznamená, že nie je možné iným spôsobom, napríklad zmenou Ústavy, zákonmi či politickými dohodami vyhovieť nejakým požiadavkám na úpravu základných práv, ale nie je to možné urobiť prostredníctvom referenda (Barány, 2014, s. 2).

Dôležitý moment v procese ochrany sexuálnych a reprodukčných práv priniesla práve bezpodmienečná ochrana medzinárodne uznaných a ústavne prijatých základných ľudských práv prostredníctvom ich pozitívno-právnej deklarácie štátnym právom ako prirodzených práv a ich zakotvenie v ústavách moderných štátov. Garancie základných ľudských práv a slobôd po druhej svetovej vojne neboli len jednostrannou záležitosťou štátu, prípadne medzinárodného spoločenstva. Ich zárukou je v konečnom dôsledku aj „občianska zrelosť“ a politická kultúra. Ak občan svoje práva nepozná, ak je slabo rozvinuté občianske vedomie a úcta k ľudským právam, ťažko predpokladať ich kvalitnú realizáciu. Preto sa v celosvetovom meradle stále častejšie zdôrazňuje význam výchovy a vzdelávania. Zároveň je už teraz zrejmé, že práve tu sme zlyhali najviac.

Záver

V súčasnosti sledujeme skôr rozklad ako rozvoj medzinárodných inštitúcií a bezprecedentné ignorovanie medzinárodného práva zo strany významných geopolitických aktérov, aj demokratických krajín. Určitý posun nastáva tiež v názoroch na to, či ochrana ľudských práv náleží výlučne do vnútorných vecí štátu, a preto je upravovaná výlučne štátnym právom, alebo či by mala byť ochrana práv jednotlivca v prípade ich porušenia štátom predmetom záujmu a riešenia inými členmi medzinárodného spoločenstva. Populisticky orientovaní lídri s autoritatívnymi tendenciami nemajú záujem obmedzovať vlastnú moc pravidlami medzinárodného práva. Nositeľ moci v demokratickej krajine, teda ľud, na takéto kroky zatiaľ nereaguje spôsobom, ktorý by viedol k náprave. Inštitúcie ani systémy brzd a protiváh nie sú také účinné, ako sa pôvodne predpokladalo. Politická vôľa presadzovať jeden univerzálny, hodnotovo podmienený, normatívny systém, spočívajúci na filozofii individuálnych ľudských práv, ktorá sa objavila v druhej polovici dvadsiateho storočia ako reakcia na hrôzy Druhej svetovej vojny tak postupne eroduje a ustupuje do úzadia. Lokálne zápasy o správny, spravodlivý a užitočný obsah normatívnych systémov a ich pravdivú interpretáciu však zrejme budú pokračovať. Oblasť sexuálnych a reprodukčných práv sa bude rozvíjať, alebo meniť skôr lokálne. V kontexte erodujúcej medzinárodnej normativity sa aj argumentácia a advokácia v prospech či neprospech sexuálnych a reprodukčných práv môže presunúť z právnej roviny viac do roviny morálnej.

Použité zdroje

BARÁNY, E. (2014). Referendum môže poškodiť aj heterosexuálne pary. Rozhovor. [elektronická verzia]. In: Sme 29.08.2014.[Citované: 13.12.2015]. Dostupné na:

<http://domov.sme.sk/c/7357896/ficov-poradca-referendum-moze-poskodit-aj-heterosexuálne-pary.html>

Legal analysis of the conduct of Israel in Gaza pursuant to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide [elektronická verzia]. [Citované: 13.09.2025]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session60/advance-version/a-hrc-60-crp-3.pdf>

OTTOVÁ, E. (2006). *Teória práva*. Šamorín: Heuréka.

SVÁK, J. (2006). *Ochrana ľudských práv*. Bratislava: Poradca podnikateľa.

STRÁŽNICKÁ, V., & ŠEBESTA, Š. (1994). *Človek a jeho práva*. Bratislava: Jaga.

Afiliácia k projektu:

Text vznikol vďaka podpore grantu VEGA: 1/0158/23: Nenáboženská spirituálna gramotnosť: vznik, rozvíjanie v detstve a význam v dospelosti.

Autori:

Mgr. Petr Kocina, PhD., LL.M.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta

Katedra etiky a estetiky

pkocina@ukf.sk

prof., PhDr. Dagmar Marková, PhD.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta

Katedra etiky a estetiky

dmarková@ukf.sk

Safeguarding a sexualita ve školním prostředí

Dana Štěrbová

Abstrakt:

Příspěvek shrnuje principy safeguardingu se zaměřením na prevenci sexuálního násilí a obtěžování ve školách. Propojuje britské pokyny *Keeping Children Safe in Education* (KCSIE) s českým rámcem (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027, Metodické doporučení MŠMT – příloha č. 18 – Rizikové sexuální chování) a navrhuje praktické kroky: jasné postupy při obavě o dítě, vymezení rolí, bezpečný nábor, pravidelné vzdělávání a dokumentaci. Informuje o Kartě KID a jak integrovat prevenci rizik sexuálního obtěžování ze strany pedagogického pracovníka do běžné praxe školy.

Klíčová slova:

Safeguarding; škola; sexuální obtěžování; prevence; pedagog

Úvod

Mohli bychom anotaci příspěvku rozšířit o text: Jak přistupovat k otázkám sexuality v rámci zajištění bezpečného prostředí v chování a jednání pedagogického pracovníka. Vytvářením podmínek pro realizaci principů safeguardingu ve školním prostředí v českém školství je kladen důraz na prevenci sexuálního násilí a obtěžování. V českém školství jsou dobře zpracována metodická doporučení, která navažují na národní strategie primární prevence rizikového chování, včetně Karty KID. Nicméně jeden prvek chybí. Ráda bych upozornila na britské statutární pokyny *Keeping Children Safe in Education* (KCSIE), které mohou doplnit tyto české strategické a metodické dokumenty. Cílem je nabídnout přenositelné prvky do českého školství a konkrétní kroky, které by mohly být ve školství v České republice implementovány.

Prevence rizikového chování dětí a mládeže ve školství České republiky

Několik let se zabýváme prostředím bezpečí svěřenců v oblasti sportu. S kolegy jsme vytvořili návrh pro safeguarding ve sportovním prostředí (Štěrbová, Svozil, & Krol, 2025). V systému ochrany, který je plně funkční v zahraničí, a to dost dlouho, se Česká republika již (tedy aspoň ve sportu) částečně orientuje. Proto také v oblasti sportovních agentur jsou zaváděny funkce safeguardistů. Věnují se oblastem ochrany před možným „poškozením“ dítěte, které je vystaveno kontaktu s dospělými a zajišťují dodržování základních pravidel a etických kodexů. Za safeguarding je považována regulovaná činnost, kterou osoba se zákazem této činnosti nesmí vykonávat. Jde o ochranu zranitelných osob před zneužíváním a vykořisťováním. Pojem se často používá v kontextu ochrany dětí, zranitelných dospělých a osob s postižením. Cílem safeguardingu je zajistit, aby všichni účastníci programů

a aktivit byli v bezpečí a chráněni před jakoukoliv újmou. (Štěrbová, Svozil, & Krol, 2025).

Profese pedagogického pracovníka je vymezena legislativně, ale v rámci prevence chování pedagoga ve školním prostředí s vědomím prevence sexuálního zneužívání či obtěžování, ji české školství dokumentačně nevymezuje. Tím ale není řečeno, že by žáci v českých školách měli být pedagogy ohroženi. Ale případy uváděné v sociálních médiích tento fakt nevylučují. Je otázkou, zda a jak se v české školské kultuře dá prosazovat něco, co je běžné v zahraničí. Ale dostal-li se safeguarding do českého sportu, pak si dokážu představit, že některá pravidla by byla možná přenést i do škol a školských zařízení.

Prevence rizik ve vztahu k sexualitě pro české školy vychází z Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027 a je doplněna Metodickým doporučením MŠMT k primární prevenci rizikového chování. Revidovaná příloha č. 18 se soustředí na rizikové sexuální chování a přináší doporučení pro komunikaci, kompetence a limity pedagoga i spolupráci školního poradenského pracoviště. Prevence má být systematická, kontinuální a v úzké spolupráci s rodiči a dalšími partnery. Pedagogové mají k dispozici též dobře připravený materiál ve formě Karty KID (Karta k identifikaci špatného zacházení s dětmi) – kooperace – identifikace – důvěra. Jde o meziresortní nástroj pro včasné rozpoznání ohrožení a základní postup ochrany dítěte. Pro školu může sloužit jako praktické vodítko při identifikaci varovných signálů (fyzické znaky, projevy v chování, rizikové chování pečujících osob) a při nastavení postupů předávání informací. Karta KID je zaměřena směrem „ze školy ven“.

V metodickém doporučení k 7. oblasti rizikového chování dle národní strategie primární prevence rizikového chování (Dobešová, Kopecký, & Szotkowski, 2025, s. 11–12) se mj. dočítáme:

„Jak postupovat, možnosti a limity pedagoga:

Při komunikaci s rizikově chovajícím se žákem je doporučováno mluvit s ním jako s partnerem, neautoritativně, aby byl rozhovor hlavně o vzájemném naslouchání, vyjádření obav a společném hledání postupných kroků k nápravě.[47] Možnosti pedagoga jsou zde do značné míry limitovány jeho vlastní informovaností, od které se odvíjí schopnost adekvátně reagovat na vzniklý problém. Důležitá je zde spolupráce (kolegové, školní metodik prevence, školní psycholog atd.), viz Sít' partnerů, spolupráce v komunitě, kraji.”

Domnívám se, že toto je právě možný kámen úrazu, kdy se může žák či pedagog dostat do problémů. Nevím, zda je stanovena na konkrétních školách hranice, kdy, kdo a jak může s žáky hovořit o tématech sexuality mimo školní poradenské pracovníky. (viz případ na konci tohoto příspěvku). A to, co je stěžejní, je, že vše je zaměřeno na rizikově chovajícího se žáka, ne však na rizikově chovajícího se pedagoga.

V materiálu z Velké Británie – *Keeping children safe in education 2024 – Statutory guidance for schools and colleges* (185 stran), je detailně rozpracován systém ochrany dítěte. Z analýzy tohoto zdroje pomocí AI uvádím:

„Zdroj je obsáhlý dokument s názvem ***Keeping children safe in education 2024 (Udržování bezpečí dětí ve vzdělávání 2024)***, což je statutární pokyn pro školy a vysoké školy vydaný v září 2024. Tento materiál podrobně popisuje **povinnosti a postupy** pro zaměstnance škol a řídicí orgány týkající se ochrany dětí, včetně definic různých forem zneužívání, zanedbávání a vykořisťování. Dokument se zabývá také **bezpečnějším nábořem zaměstnanců**, přezkumnými kontrolami, řízením obvinění vůči personálu, a poskytuje pokyny pro řešení specifických problémů, jako je sexuální násilí mezi dětmi a online bezpečnost. Cílem pokynu je zajistit, aby všichni pracovníci ve vzdělávacím prostředí rozuměli své **roli v ochraně dětí** a dodržovali místní i zákonné požadavky pro včasné a účinné řešení obav.“

K tématu tohoto kongresu vybírám z britského dokumentu část, jak pracovat s problematikou safeguardingu se zaměřením na ochranu sexuálního zneužívání a obtěžování v prostředí školy.

„Co dělat, když máte obavy...“

Tato část je vaším praktickým návodem k akci. Postup je jednoduchý a přímý, aby se minimalizovaly chyby a zpoždění.

4.1 Váš postup ve třech krocích

Pokud máte jakoukoli obavu o bezpečí dítěte, postupujte podle těchto tří kroků:

- 1. Okamžitě jednejte: Neodkládejte to. Nečekejte na „více důkazů“ a nepředpokládejte, že to vyřeší někdo jiný. Vaše rychlá reakce může být klíčová.*
- 2. Kontaktujte pověřenou osobu (DSL¹): Okamžitě sdílejte své obavy s DSL nebo jeho zástupcem. Předáte tak odpovědnost vyškolenému profesionálové.*
- 3. Vše si zaznamenejte: Stručně a fakticky si запиšte, čeho jste si všimli, co přesně dítě řeklo (pokud možno jeho vlastními slovy), komu jste to nahlásili a kdy. Tento záznam je důležitý pro další postup.*

4.2 Obavy týkající se kolegy

Pokud se vaše obava týká chování dospělého kolegy, postup je mírně odlišný. Nahláste své podezření přímo řediteli školy. Pokud se obava týká samotného ředitele, obraťte se na předsedu správní rady (nebo ekvivalentní orgán).

4.3 Obavy ohledně postupů školy (Whistleblowing)

Máte právo a povinnost upozornit na nesprávné nebo nebezpečné postupy v rámci celé instituce. Pokud máte pocit, že vaše obavy nejsou brány vážně nebo se bojíte je nahlásit interně, existuje externí a důvěrná linka pomoci.“

Ve Velké Británii se tedy v safeguardingu ve škole věnují sexualitě s vědomím, že ohrožujícím může být samotný pedagog.

Mohli bychom tedy doporučit do materiálů praktický tříkrokový postup při obavě o bezpečí dítěte a při obavě o chování zaměstnance?:

1. Jednejte ihned – nečekejte na „více důkazů“.
2. Kontaktujte pověřenou osobu (DSL) nebo zástupce.

¹ DSL (*Designated Safeguarding Lead*) = pověřená osoba pro ochranu dětí

3. Zznamenejte stručně fakta (co, kdy, komu, jak bylo nahlášeno).

Pokud se obava týká zaměstnance školy, hlásí se přímo řediteli; týká-li se ředitele, předsedovi školské rady/zřizovateli. Využít lze i whistleblowingové kanály podle vnitřního předpisu.

Další doporučení pro školní prostředí by mohla být diskutována:

- Bezpečný nábor: systematické prověřování uchazečů (vč. analýzy mezer v CV a přiměřené online rešerše); jasná kritéria pro práci s dětmi.
- Vzdělávání: pravidelné školení všech zaměstnanců, povinné seznámení s postupy, průběžné refresh kurzy.
- Dokumentace: jednotný formulář záznamu, bezpečné ukládání, přenos složky při přechodu žáka.
- Školní klima a kurikulum: průřezová výchova ke zdravým vztahům a bezpečné sexualitě, práce s on-line riziky, peer programy.

Ráda bych uvedla příklad z médií, V rámci zaměření tohoto příspěvku dávám případu název: Opravdu to nikdo netušil? Neviděl? Aneb, když systém selže...!

„Rozhodně jsem s ní nespal, neublížil bych jí. Tak reagoval ve čtvrtek u Okresního soudu v Novém Jičíně na obvinění kantor (48), který se před rokem zamiloval do své, tehdy čtrnáctileté žačky. Ta jeho city opětovala. Obžalovaný učitel tvrdí, že se školačkou nikdy nespal. Za pohlavní zneužití a ohrožování výchovy dítěte jej soud odsoudil k 26 měsícům s podmíněným odkladem na 42 měsíců a pětiletému zákazu činnosti práce s dětmi, zejména na pozici učitele nebo výchovného poradce. Rozsudek není pravomocný, obě strany si ponechaly lhůtu na odvolání. Podle obžaloby zneužil učitel svého postavení pedagoga a výchovného poradce na jedné ze základních škol v Kopřivnici a z něho vyplývajícího vlivu na žákyni 8. třídy. „Během konzultací s ní navázal partnerský vztah, přičemž ji bez vážného důvodu omlouval z výuky za účelem společného trávení času,“ uvedla státní zástupkyně Žaneta Čaňová s tím, že pár se stýkal minimálně od začátku prosince do poloviny letošního ledna ve škole i jinde nejen v Kopřivnici. „Intimně se jí dotýkal na více místech, objímal ji, držel za ruce a líbal, přičemž minimálně jednou došlo v bydlišti nezletilé k oboustranně dobrovolné souloži,“ sdělila.“ (Karban, 2024)

Závěr

České školy mají k dispozici dobrý rámec prevence. Nicméně je potřebné zamyslet se a prodiskutovat další možnosti safeguardingu, a to přenesením vybraných prvků KCSIE k prevenci sexuálního násilí (jasné role, rychlý postup při obavě, bezpečný nábor, whistleblowing) do praxe ve školství. Tím lze zvýšit ochranu dětí i právní jistotu pedagogů.

Použité zdroje

- Department for Education. (2025). *Keeping children safe in education: Statutory guidance for schools and colleges*. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/publications/keeping-children-safe-in-education--2>
- Department for Education. (2014). *Whistleblowing procedure for maintained schools*. GOV.UK. <https://www.gov.uk/guidance/whistleblowing-procedure-for-maintained-schools>
- Department for Education. (2025). *Keeping children safe in education 2025*. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/68add931969253904d155860/Keeping_children_safe_in_education_from_1_September_2025.pdf
- Dobešová, P., Kopecký, K., & Szotkowski, R. (2025). *Příloha 18 – Rizikové sexuální chování (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování)*. MŠMT. https://msmt.gov.cz/uploads/PPRCH/Priloha_18_Rizikove_sexualni_chovani.pdf
- Karban, P. (2024, 28. listopadu). *To není pravda, křičel v soudní síni učitel, který zneužíval školačku. Dostal podmínku*. Novinky.cz. <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-to-neni-pravda-kricel-v-soudni-sini-ucitel-ktery-zneuzyval-skolacku-dostal-podminku-40499167>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2010). *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2019). *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027*. https://msmt.gov.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2025). *Karta k identifikaci špatného zacházení s dětmi (Karta KID)*. <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/socialni-programy/karta-k-identifikaci-spatneho-zachazeni-s-detmi>
- Štěrbová, D., Svozil, Z. & Krol., P. (2025). *Sexualita ve sportu: pro trenéry, sportovce, rodiče a pracovníky v oblasti sportu*. Grada.

Autorka:

doc. PhDr. Dana Štěrbová, Ph.D.

Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury

Katedra společenských věd v kinantropologii

dana.sterbova@upol.cz

Kazuistika jako apel na inovaci v prevenci sexuálního násilí

Lucie Volková

Abstrakt:

Tento článek analyzuje nahromaděné dopady sexualizovaného násilí a traumatu v průběhu života, s důrazem na potřebu inovace v preventivních a intervenčních programech. Na základě kazuistiky popisuje psychosociální vývoj ženy, která zažila sexuální zneužití v dětství a opakované traumatické události v dospělosti. Analýza odhaluje, jak nedostatečná podpora a systémová selhání institucí vedly k sekundární viktimizaci, jak se trauma promítlo do jejího rizikového chování a narušených vztahů. Článek demonstruje, že zdánlivě náhodné rizikové chování je často důsledkem neřešeného traumatu. Text v závěru apeluje na potřebu trauma-informovaného přístupu a multidisciplinární spolupráce v rámci systému a podpůrných služeb.

Klíčová slova:

Sexuální násilí, trauma, prevence, kazuistika

Úvod

Chci vám ukázat, proč je důležité využívat multidisciplinární a empatický přístup, který umožňuje zapojit zkušenosti oběti do tvorby preventivních opatření a sexuální výchovy. Zdůrazňuje potřebu otevřené komunikace o sexualitě v již raném věku a rovněž aktivní zapojení rodin, škol, zdravotnických, sociálních a jiných institucí do podpory dětí a adolescentů nejen v ohrožení.

Kazuistika má za cíl rozvoj sexuální výchovy zaměřené na prevenci, podporu a ochranu ohrožených jedinců, a doufám, že přispěje nejen k profesní diskuzi.

Sexuální násilí zesměšňuje lidskou důstojnost. Pod tento pojem řadíme dokonaný tělesný kontakt (např. sexuální napadení), ale i chování, které tělesný kontakt nezahrnuje, například sexuální obtěžování. (O'Donohue a Schewe, 2019)

Novější termín sexualizované násilí reflektuje podstatu tohoto typu trestné činnosti, protože se nejedná jen o fyzické napadení či kontakt, ale o jakékoliv narušování intimity či osobních hranic s cílem prokazovat svoji moc, ponížít či degradovat člověka. (Kutálková a Kobová, 2014) A to se již může dít i v online světě.

Přestože výzkumy opakovaně potvrzují závažné dlouhodobé dopady, v běžné praxi pomáhajících profesí často zůstává neviditelné.

Výpovědi přeživších sexualizovaného násilí ukázaly na vzorce systémového neadekvátního, neempatického, a místy protiprávního zacházení s oběťmi v rámci celého procesu. Necitlivý přístup, skryté či velmi otevřené obviňování ze spoluviny,

odsuzování, zastrahování a bagatelizování nejsou výjimkou, ale bohužel běžnou praxí. (Šl* jsme to nahlásit, 2024) Pojdme se podívat na další z mnoha příběhů příkladu nedobré praxe.

Kazuistika

V devíti letech byla dívka sexuálně zneužita starším chlapcem (13 let) a také dospělým sousedem (24 let). Zneužívání zahrnovalo osahávání a dotyky na intimních místech, přičemž u třináctiletého chlapce byla dívka donucena k orálnímu sexu.

Ve stejném období započala spontánní sexuální autostimulaci, která ji přinášela pocit uvolnění. Svěřila se kamarádkám, které ji zanedlouho propíraly na sociální síti, a byla ponížena. Ve stejném věku také přišla první menstruace. Informace o menstruaci získávala převážně pozorováním matky, avšak význam ženské identity a sexuality zůstával ne zcela objasněný. Celkem jednoduše se dostala k pornografickým časopisům a videím.

V raném dětství, do svých sedmi let, omdlávala v reakci na otcovu agresi. Navenek vystupoval otcův alkoholismus.

V dospívání přestala trávit volný čas hrou s panenkami a tancem, místo toho začala experimentovat s cigaretami, alkoholem, marihuanou a sexuálně rizikovým chováním. Ve dvanácti letech měla pohlavní styk s osmnáctiletým mladíkem, u kterého byla přítomna její nejlepší kamarádka (všichni pod vlivem alkoholu).

Dívka necítila důvěru ke kamarádům, k rodičům a nesvěřovala se jim, přesto byla motivována touhou zapadnout do kolektivu. Následovaly nevhodné způsoby, jak se vyrovnávala s bolestí – kromě psaní deníků a zpívání, docházelo k sebepoškozování, které vyústilo v pokus o sebevraždu ve čtrnácti letech.

Následoval první profesionální kontakt s odborníkem (dětskou psycholožkou), který nepřinesl relevantní intervenci vzhledem ke zkušenostem dívky. Psycholožka naznala, že jedna návštěva stačila a shledala dívku „za rozumnou nepotřebující další psychologickou péči.“

Ve čtrnácti letech došlo k navázání citové vazby na staršího chlapce, který ji umožnil na chvíli únik z dysfunkčního rodinného prostředí. Po rozchodu nastal rozvoj promiskuitního chování a hledání identity v různých oblastech.

V osmnácti letech dívky došlo k úplnému rozpadu primární rodiny a k rozvodu rodičů. Dívce, v osmnácti letech, byla diagnostikována endometrióza na základě gynekologických obtíží (silné křeče, nepravidelná menstruace).

V devatenácti letech dívka utrpěla nečekanou autonehodu, přičemž všichni účastníci byli pod vlivem alkoholu. Musela uniknout ven rozbitým zadním oknem auta. Kdyby seděla na jiném místě, pravděpodobně by utrpěla trvalé zdravotní následky nebo by nepřežila. Nehoda byla úmyslně zatajena a nikdy nebyla důkladně vyšetřena. Dívka musela podstoupit ošetření v nemocnici, kde kvůli nepravdivé verzi příčiny úrazu nebyla dostatečně lékařsky prohlédnuta.

Následoval další partnerský vztah, během kterého došlo ke zneužití autority jiného muže z českého hudebního průmyslu, jež mělo za následek další sexuální násilí pod vlivem omamných látek.

V této době dospělá dívka získala pracovní zkušenost jako zubní instrumentářka v soukromé ordinaci lékařky, která na ní uplatňovala různé formy bossingu. Tento psychický tlak postupně přecházel od přetěžování prací přes slovní napadání a urážky před pacienty až k fyzickému napadání během podávání chirurgických nástrojů nad pacientem. Dívka si uvědomila, že něco není v pořádku, když se na jejích rukou objevily modřiny. Po šestiměsíčním tlaku a stresu u ní propukly panické ataky, které ji nakonec přiměly ukončit pracovní poměr. I tato zkušenost ukazuje, že šlo o zřejmý důsledek neléčených traumat a opakovaného narušování jejích osobních hranic.

Ve triadvaceti letech otěhotněla. Spolu s náročným porodem a mateřstvím propukly hluboké deprese a psychospirituální krize.

Následné období bylo charakterizováno další traumatizací, konkrétně události sexuálního násilí na ulici spáchaného pod vlivem omamných látek podaných proti vůli oběti. Agresori vyčkali, až účinky drogy oslabí její obranyschopnost a sebekontrolu. Následně ji napadli a zneužili v blízkosti vchodových dveří bytového domu, přičemž dbali na to, aby se nacházeli mimo dosah pouliční kamery. Byla donucena k orálnímu sexu, během něhož se bránila kousnutím do penisu útočnicka. Tato nečekaná obrana pachatele zaskočila. Když jí následně stáhl kalhoty, zjistil, že žena menstruuje. Přítomnost menstruační krve se ukázala být faktorem, který útočnicka odradil od dalšího násilí.

Pachatele po tomto zjištění polevili a začali zvažovat další kroky. Mladá žena zůstala bezmocně ležet na zemi, neschopná se zvednout či racionálně uvažovat o situaci. Když jí došly síly na křik, slyšela útržky jejich rozhovoru. Jeden z útočníků se ptal: „Tak co s ní uděláme, dáme jí ještě jednu (*dávku drogy*)?“ Druhý odpověděl: „Hele, já si nepotřebuji jít sednout za vraždu, stačí že půjdu za pokus o znásilnění... Mám rodinu. Necháme ji tady.“

Akutní lékařská péče poskytnutá v nemocničním zařízení, přestože byla zjevně nezbytná, se bohužel stala zdrojem dalšího prohloubení traumatu. Projevy emočního nezájmu a nedostatečného pochopení zdravotnického personálu představovaly sekundární viktimizaci, která zintenzivnila již existující psychické utrpení a narušila důvěru v podpůrné systémy. Tato interakce znemožnila adekvátní psychologickou první pomoc a krizovou intervenci. Sekundární viktimizaci můžeme označit jako druhotné zraňování. Může zahrnovat nevhodné reakce a chování od osob, které přijdou do styku s obětí krátce po události, jako jsou kolegové v práci, přátelé, rodina, úředníci, záchranáři, zdravotníci či média. Velmi často se jedná o nevhodné komentáře, nedostatek podpory nebo dokonce obviňování oběti. Takové chování způsobuje druhotné rány, které znamenají psychické újmy jako je pocit stigmatizace, izolace, nespravedlnosti a viny. (Nová, 2024)

Po několika hodinách hospitalizace byla mladá žena propuštěna domů. Byla v hlubokém šoku, nedokázala si vybavit, co se stalo, neustále plakala a nemohla být

sama se svým dítětem. Následující den šla na policii, protože měla podezření, že jí někdo něco dal do pití. Až další den, když mohla svému blízkému otevřeně vyprávět o oné noci, vzpomněla si na vše. Takže až po více než čtyřiceti osmi hodinách mohla podat úplné svědectví, což znamená značnou ztrátu času pro objasnění tak závažného případu. Chvilí po této události byl ukončen vztah, a odstěhovala se se svým dítětem ke své matce.

Po pár letech začala nový partnerský vztah, z něhož se narodilo další dítě. V osmém měsíci těhotenství ji však partner opustil a odešel z domova. Tato událost byla pro ni silným spouštěčem, který vyvolal střet s dlouhotrvajícími psychickými a tělesnými následky předchozích traumat. Přestože to byla extrémně náročná a stresující situace, právě toto utrpení spustilo proces posttraumatického růstu. Umožnilo jí probudit v sobě vnitřní síly, přetransformovat své hodnoty a priority, posílit sebeuvědomění a vyvinout nové způsoby, jak lépe zvládat kumulované trauma a životní zátěž.

Analýza kazuistiky

Analýza případu odhalila několik zásadních nedostatků v prevenci, sexuální výchově a institucionální podpoře.

Kazuistika ilustruje jak rané traumatické zážitky, včetně sexuálního zneužívání a dysfunkčního rodinného prostředí zásadně narušily schopnost ženy navazovat bezpečné vztahy a stanovovat osobní hranice. Nedostatečná edukace zanechala dívku zranitelnou vůči škodlivým vlivům a chybělo povědomí o rizikovém chování. Tyto projevy, ačkoliv se mohou jevit jako nahodilé, jsou ve skutečnosti strategiemi, jak se jedinec snaží vyrovnat s vnitřní bolestí a hledat pocit kontroly. Teorie komplexního traumatu vysvětluje, že opakované traumatizace v dětství často vede k narušení identity, nízkému sebevědomí a zvýšené vulnerabilitě vůči dalším formám zneužívání. (Herman, 2024)

Žena se setkala s nedostatečnou péčí na mnoha úrovních. První kontakt s dětskou psychologičkou byl povrchní a nevhodný, bez dostatečné péče a kontinuity, což ponechalo trauma neřešeným. Dysfunkční rodinné prostředí trvale negativně ovlivňovalo důvěru dívky v blízké osoby.

Sekundární viktimizace ze strany institucí, nedostatečná psychologická péče, psychologická ignorace a nevhodné reakce zdravotnického personálu prohlubovalo psychické poškození. Posttraumatické symptomy jako panické ataky, deprese a psychospirituální krize jsou zřejmým důsledkem neřešených i nových traumat.

Závěr

Příběh jasně ukazuje, že stávající modely jsou nedostatečné, pokud neberou v úvahu složitost a provázanost traumatu. Podle mě, tradiční sexuální výchova, která se zaměřuje pouze na biologii a prevenci, selhává, protože neposkytuje nástroje pro rozvoj dovedností a porozumění emocím, hranicím a zdravým vztahům. Inovativní přístup, trauma-informovaný přístup, by se měl soustředit na vzdělávání v oblasti porozumění sexuálnímu násilí a jeho dopadům pro rodiče

a odborníky, multidisciplinární spolupráci, která zajistí návaznost péče od lékařů, právníky a policie až po psychology, terapeuty a sociální pracovníky. Sexuální násilí nezanechává jen fyzické stopy, ale především hluboké psychické stopy.

Závěrem lze konstatovat, že tento případ slouží jako silný argument pro celospolečenskou změnu v přístupu k sexualizovanému násilí, který bude produkovat flexibilní a citlivé programy, protože skutečná pomoc začíná odvahou nasloucháním, empatií a ochotou přehodnotit zaběhlé vzorce.

Použité zdroje

HERMAN, Judith Lewis, 2024. *Trauma a uzdravení: jak se vypořádat s traumatem*. Bratislava: Noxi. ISBN 978-80-8111-669-8.

NOVÁ, N., 2024. *Proces viktimizace u dospělých s možnými následky*. Online, bakalářská práce, vedoucí PhDr. Mgr. Lenka Simotová, LL.M., MBA. Praha: AMBIS vysoká škola, a. s. Dostupné z: https://is.ambis.cz/th/vi682/Nikola_Nova_55824.pdf.

O'DONOHUE, William T. a SCHEWE, Paul A., ed. *Handbook of Sexual Assault and Sexual Assault Prevention*. Switzerland: Springer Nature, 2019, s. 36. ISBN 978-3-030-23644-1.

KUTÁLKOVÁ, P. a KOBOVÁ, L., *Sexuální násilí: Proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014, s. 16. ISBN 978-80-260-5793-2

Šl jsme to nahlásit*, 2024. Praha: Euromedia Group. ISBN 978-80-284-0138-2.

Autorka:

Mgr. Lucie Volková

Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta

volkova.luci@seznam.cz

Zneužívání intimních materiálů online a motivy pomsty u českých mladistvých

Jiří Buriánek

Abstrakt:

Příspěvek využívá data z mezinárodního projektu delikvence ISRD4 (2023, N = 2125 žáků základních a středních škol v Praze a v Plzni, 13–18 let). Škála na zjišťování postoje k pomstě či odvetnému násilí umožňuje porovnání podle pohlaví či typu školy i podle zapojení do delikvence nebo viktimizace, a to i v oblasti kyberprostoru. Zaměřuje se na revenge porn, tj. nekonsensuální sdílení intimních materiálů dalším osobám. S tímto jevem se setkalo 8 % zkoumaného souboru, míra kontaktu stoupá s věkem, zkušenost uvádějí i chlapci. Rizikovými faktory jsou nízký ekonomický status rodiny nebo traumatizující prostředí v rodině, ale také intenzita pobytu na sociálních sítích. Tendenci k pomstě navíc posiluje i viktimizace dětí ze strany rodičů, třebaže v kyber-delikvenci není efekt odvetného násilí tak silný. Online-delikvence nemusí mít vždy povahu msty nebo cíleného násilí, může jít o fenomény spojené se zábavou nebo pouhou neopatrností.

Klíčová slova:

Kyberkriminalita; revenge porn; pomsta; mladiství

Úvod

Nekonsensuální pornografie, resp. nekonsensuální sdílení obrázků znamená, že jsou nějaké obvykle intimní snímky dále sdíleny na internetu nebo mezi přáteli, a to bez souhlasu jedince, který je na fotografiích zobrazen. Často bývá označována jako *revenge porn* (Henry & Powell, 2014), i když pomsta nemusí být primárním motivem takového jednání (přehled viz Paradiso, Rollè & Trombetta, 2024). Ostatně právě na tuto otázku se v příspěvku zaměříme, samozřejmě poté, co uvedeme základní prevalence zjištěné v rámci výzkumu české mládeže. Ve většině případů poskytuje zneužitelné snímky na počátku dobrovolně sama oběť (CCRI, 2013). Mezi motivy zaslání vlastních explicitních fotografií se objevuje nuda, tlak přátel nebo jejich hledání, snaha o sebereprezentaci, běžně k tomu dochází v rámci romantického vztahu (Kopecký, Szotkowski & Krejčí, 2015). Materiály lze ovšem získat i jinak, například krádeží dat nebo pořízováním materiálů pomocí skryté kamery. V současné době se objevují i nové formy sexuálního násilí, které aktualizují otázky účinné ochrany oběti: stačí připomenout problematiku *deepfake* videomateriálů, kdy umělá inteligence dokáže manipulací s obsahem vytvářet klamné záznamy. Bývají technologicky dokonalé a obtížně rozpoznatelné.

Studie *Cyber Civil Rights Initiative* již před časem ukázala, že 8 % respondentů se stalo obětmi sdílení intimního materiálu a 5 % bylo vyhrožováno jeho zveřejněním

(Eaton, Jacobs & Ruvalcaba, 2017). Česká studie Kopeckého a Szotkowského (2017) zjistila, že více než jedno z deseti dětí ve věku 7 až 17 let sdílelo své intimní materiály, často pod nátlakem. Obecně platí, že většina případů revenge porn zahrnuje pachatele známé osoby, často bývalé partnery. Mezi rizikové faktory patří pohlaví a věk (zasahuje především mladé ženy do 30 let), horší socioekonomický status. Určitou roli může sehrát odlišná sexuální orientace. Rizikovost mládeže je samozřejmě posilována objemem času, který tráví na sociálních sítích. K sexuálnímu zneužívání přispívají faktory jako nízké sebevědomí nebo sebeúcta dívek, tolerantní přístup k pornografii a slabá rodičovská kontrola. Velikovská (2016) zmiňuje také například naivitu nebo nedostatečné uvážení důsledků.²

V našem příspěvku si klademe za cíl uvést prevalence tohoto jevu především s ohledem na viktimizaci, prozkoumat některé souvislosti výskytu (zejména ve vztahu k rodinnému prostředí). Vzhledem k tematickým inovacím projektu *International Self-Report Delinquency* (ISR4) využijeme možnosti zkoumat otázku, do jaké míry se v klíčovém konceptu odrážejí motivy pomsty, které s delikvencí souvisejí (Kivivuori et al., 2016). To však paradoxně nemusí platit právě pro revenge porn.

Data a metody

Cílem výzkumu ISR4 bylo od jeho počátků v 90. letech poskytovat informace o prevalenci a trendech v delikvenci (resp. viktimizaci) mládeže a otevírat možnosti mezinárodní komparace, ale také empirického testování kriminologických teorií. Více se o projektu ISR4 a jeho jednotlivých vlnách píše na webových stránkách projektu: <https://isrdstudy.org> (Podaná & Buriánek, 2025).

Jde o self-reportový výzkum realizovaný na školách prostřednictvím náhodného výběru školních tříd, v nichž probíhá anonymní dotazníkové šetření. Z důvodu rozdílů ve velikosti účastnických zemí se primárně zaměřuje na výzkum městské mládeže, kdy do šetření vždy vstupují alespoň dvě velká města v každé zemi.

V poslední vlně došlo také k mírnému posunu v cílové populaci směrem ke starším jedincům, šetření se tak zaměřilo na žáky ve věku cca 13–17 let (v ČR šlo o 8. a 9. ročníky základních škol, resp. odpovídající ročníky víceletých gymnázií, a 1. a 2. ročníky středních škol). Sběr dat probíhal prostřednictvím online dotazníku v prostředí LimeSurvey. Náhodný výběr škol a konkrétních školních tříd v Praze a Plzni (tato města sloužila k mezinárodní komparaci v předchozích vlnách výzkumu) byl realizován díky databázi škol poskytnuté MŠMT. Sběr dat proběhl v období únor až červen 2023.³ Po čištění dat zahrnul výzkumný vzorek 998 žáků z Prahy a 1127 z Plzně.

² Viktimizace revenge porn může způsobit obětem dlouhodobé psychické problémy jako například poruchy příjmu potravy, deprese, sebepoškozování, přináší pocit ztráty kontroly nad vlastním životem (Bates, 2016). Pro oběti je těžké dosáhnout na pomoc, neboť zde působí nejen strach z pachatele, ale také z odhalení materiálů přátelům, rodině či zaměstnavateli oběti. O slabinách v přístupu policie k tomuto fenoménu referují Bond & Tyrrell (2018).

³ Sběr dat probíhal vždy ve školní třídě během jedné vyučovací hodiny s využitím školních počítačů nebo tabletů. Přítomen byl vždy školený tazatel, který dohlížel na dodržení vhodných podmínek sběru dat, aby

Ačkoli byl výzkum realizován na základě náhodného výběru školních tříd s ohledem na jejich velikost a s využitím stratifikace podle ročníků a typu škol, došlo především v důsledku odmítnutí účasti některých škol a absenci žáků na vyučování k určitému vychýlení finálního vzorku. Z tohoto důvodu využíváme váhy, které upravují zastoupení vybraných charakteristik v populaci studentů daných měst – konkrétně se jedná o pohlaví, ročník a typ školy – a zároveň adjustují i na velikost města. Při využití vážených dat (N = 2125, platí pro všechny dále prezentované údaje) jsou tedy výsledky reprezentativní pro populaci studentů daných ročníků Prahy a Plzně.

Oběti revenge porn

Výzkum zjistil poměrně nízkou prevalenci viktimizace revenge porn v posledním roce, která dosahuje 4,1 %, a týká se tak pouze 85 dětí z našeho výzkumného souboru. Naproti tomu celoživotní prevalence dosahuje 8,2 %, proto s ní budeme dále pracovat. Dívky uvádějí o něco častější viktimizaci revenge porn (9,1 % proti 7,4 % u chlapců), rozdíl však není statisticky signifikantní. Jde tedy o možná překvapivou informaci, že mezi českou mládeží se oběťmi často stávají také chlapci. Může se zde projevit efekt genderově odlišného čtení otázky, když chlapci nejspíše méně řeší intimitu v běžném slova smyslu, ale to, aby někdo další neviděl obsah pravděpodobně problematického videozáznamu. U starších studentů od 16 let výše nacházíme více obětí revenge porn (kolem 10 %). Poněvadž zde uvádíme celoživotní prevalenci, starší jedinci se mohli setkat s revenge porn jednoduše častěji. Ve věku 13 a méně let ovšem podíl těch, kteří se stali jeho obětí, činil 6 %, takže se s tímto fenoménem setkávají již i velmi mladí jedinci.

Nejčastěji se oběťmi revenge porn stávají jedinci, kteří hodnotí ekonomické postavení vlastní rodiny jako horší oproti jiným rodinám (22 %), ti však tvoří jenom 2 % zachycené populace. Vyšší riziko viktimizace vykazují i ti, kteří hodnotí ekonomickou situaci jako o něco horší (10,2 %) nebo stejnou (9,2 %). Častější používání sociálních médií je spojeno s vyšší pravděpodobností stát se obětí revenge porn. Nejvyšší prevalenci (10,5 %) nalézáme ve skupině dětí, které konzumují obsah sociálních médií i několikrát za hodinu, naopak jedinci s nízkou mírou zapojení – maximálně několikrát týdně – vykazují viktimizaci ve výrazně nižší míře (3,2 %).

Negativní vliv na dítě mají rodiče, kteří řeší vlastní problémy s alkoholem nebo drogami. Děti s takovou zkušeností se častěji stávají oběťmi revenge porn, kdy jejich prevalence je dokonce více než dvojnásobná (15,0 %) než u dětí z rodin, jejichž rodič takový problém nemá (7,0 %); následující regresní analýza ovšem tomuto sdělení ubere na dramatickosti.

V případě výskytu fyzického násilí mezi rodiči získáváme podobný výsledek: prevalence revenge porn je více než dvojnásobná (14,3 %) ve srovnání s dětmi z rodin bez těchto problémů (6,9 %). Z hlediska míry viktimizace se ukazuje, že také verbální násilí mezi rodiči patří k faktorům se silnějším vlivem – děti, které

nedocházelo k narušení anonymity šetření a nežádoucí komunikaci mezi žáky. Z žáků, kteří byli v době sběru dat přítomní ve škole, dotazník vyplnilo 97 %.

tyto situace ve své rodině zažívají (je jich 42 %), mají vyšší prevalenci revenge porn (12,8 %) nežli jejich vrstevníci z rodin bez těchto problémů (4,7 %). Navíc musíme počítat s tím, že jednotlivé okolnosti se nezdá kumulují, takže některé děti musejí zvládat velmi náročné a zatěžující situace. Poslední zachycenou situací, která výrazně zasahuje do života dítěte, je rozvod nebo odloučení rodičů. V souvislosti s prevalencí revenge porn se i v tomto případě objeví statisticky signifikantní vztah, kdy tito jedinci jsou častěji oběťmi (9,9 %), ale rozdíl oproti ostatním není nijak velký (7,1 %). Rozpad rodiny tedy rozhodně není tak významným faktorem, jakým jsou výskyt partnerského násilí nebo zneužívání alkoholu či drog u rodičů.

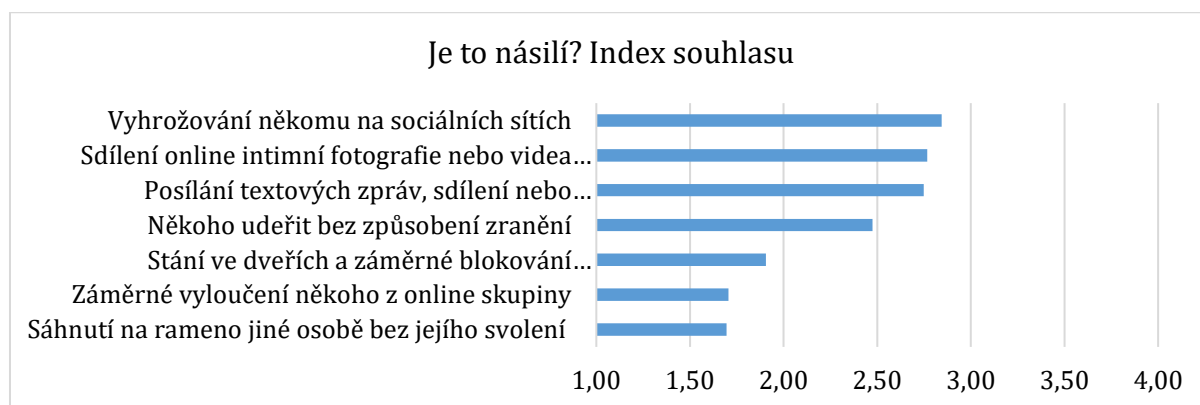
Postoje k násilí a k pomstě

Baterie položek na vnímání násilí uvádí v tabulce (1) rozložení názorů na on-line formy násilí, graf (1) přináší výsledky pro celou baterii.

Tabulka 1 Vnímání násilí v on-line prostoru (%)

Je to násilí?	Ne	Do určité míry	Do značné míry	Rozhodně ano
Sdílení online intimní fotografie nebo videa někoho, kdo nechtěl, aby danou fotku či video ostatní viděli	14	27	27	32
Posílání textových zpráv, sdílení nebo zveřejňování urážlivých komentářů o něčí rase nebo etnickém původu	15	25	30	30
Záměrné vyloučení někoho z online skupiny	52	29	14	5
Vyhrožování někomu na sociálních sítích	13	24	28	35

Součtový **index citlivosti vůči násilí** vypočtený ze všech položek dává dohromady téměř ideální normální rozložení s průměrem 16,1 a směrodatnou odchylkou 4,25 (Cronbachovo alfa = 0,75). Výsledky se pohybují v plné šíři intervalu od 7 do 28 bodů, průměrná hodnota 16 sice mírně směřuje k odpovědím typu „ne“, ovšem to může být důsledkem právě zařazení položek představující onu šedou zónu, tzn. situace, o kterých lze vést diskuzi. Značná část dotázaných se ke zkoumaným formám násilí staví tolerantně a je ochotna je akceptovat. Větší citlivost se projevuje vůči on-line formám!

Graf 1 Hodnocení položek indexu citlivosti vůči násilí

Sociální diference není příliš výrazná, citlivější jsou dívky (17,1) proti chlapcům (15,2). Citlivější jsou také studenti gymnázií (16,8 v průměru). Citlivost k násilí koreluje negativně s postojem k pomstě ($R = -0,16$), korelace se sebekontrolou je poměrně slabá ($r = 0,06$, $p < 0,05$). Postoj predisponuje násilnou delikvenci a zřejmě souvisí s rizikovými formami trávení volného času jako součást širšího trsu faktorů.

Škála postoje k revanši vznikla jako součtový index položek prezentovaných v tabulce 2. Celková tendence vyjádřená průměrem směřuje spíše k odmítnutí revanše (průměr vychází po další úpravě 16,2 v rozmezí škály od 5 do 30, směrodatná odchylka 4,4). U většiny otázek stejně jako u celkové hodnoty postoje nalézáme značný podíl středních, tedy nerozhodných odpovědí. Jako přijatelná se dotázaným jeví zejména situace odvetné reakce na předchozí ublížení, kterou akceptuje 41 % dotázaných. Obecně platí, že viktimizace zvyšuje ochotu se mstít, nejvíce pak kyber-viktimizace (17,3).

Tabulka 2 Položky škály revanše (%)

	Pomstít se někomu, kdo mi uškodil, mi nestojí za čas ani námahu	Je pro mě důležité pomstít se lidem, kteří mi ublížili	Není nic špatného na tom pomstít se někomu, kdo vám ublížil	Nejenže se naštvu, ale také se mstím	Nejsem pomstychtivý člověk
Rozhodně souhlasím	16,1	9	15,4	6,4	13,7
Spíše souhlasím	29,7	19	25,8	14	26
Ani souhlasím, ani nesouhlasím	25,8	28,2	31,8	29,3	28,1
Spíše nesouhlasím	19,6	30,1	18,7	30,7	20,3
Rozhodně nesouhlasím	8,8	13,8	8,4	19,6	11,9

Vstřícnější postoje k pomstě projevují chlapci (16,8, dívky 15,7), zajímavá je diference na úrovni střední školy (tab. 3), kde se objevují signály problematičtější situace v učňovských oborech. Může jít o komplexnější problém, protože *strain* jako motivace k pomstě může reagovat na celospolečenskou situaci (resp. na její vnímání) – srovnej graf 2.

Tabulka 3 *Postoj k pomstě podle typu školy*

Typ školy:	Škála revanše
základní škola	16,4
gymnázium - nižší st.	15,7
gymnázium - vyšší st.	15,6
učební obor	17,3
maturitní obor	16
CELKEM	16,2

Graf 2 *Postoje k pomstě podle vnímané míry diskriminace*

Podle teorie kontroly by měla protektivně působit ambice žáka jít studovat na vysokou školu. V případě jejího odmítnutí činí průměr indexu revanše 18,6. Rovněž třídění podle indikací rodinné zátěže potvrzuje negativní efekt *strainu*, nejvíce patrné je to v případě závažného násilí vůči dítěti v posledním roce, kdy ochota se mstít stoupá na 18,3.

Regresní model pro postoj k pomstě (detaily neuvádíme) nepřináší zásadní zvrát v dosud prezentovaných poznatcích. Akceptování revanše zvyšuje vlastní násilná i online delikvence, podporuje ji vážné násilí rodičů na dítěti za poslední rok. Je vyšší u chlapců. Naopak protektivně působí vyšší sebekontrola i citlivost vůči násilí. Odkaz na pomstu slouží zřejmě jako nástroj legitimizace delikvence, ale není tak výraznou příčinou, ostatně explanační síla modelu není nijak výrazná (vysvětlená variance $R^2 = 0,17$).

Souvislost revenge porn a pomsty

V prvním přiblížení prozkoumáme jednoduchou souvislost, která je zřejmá (statisticky signifikantní), jakkoli její síla není příliš výrazná. Zjevně jde o to, že oběti mají větší chuť se mstít, i když jsme už viděli, že pomsta je zároveň součástí celkové orientace na delikvenci. Oběti totiž nejsou citlivější vůči násilí, mají spíše nižší sebekontrolu. To by odpovídalo jejich většímu sklonu riskovat a nemyslet na budoucnost (tab. 4).

Tabulka 4 *Revenge porn a postoje k pomstě, násilí a sebekontrola*

Zveřejnil, sdílel nebo přeposlal někdo tvoji intimní fotku nebo video s tebou, které jsi nechtěl/a, aby ostatní viděli?	Škála revanše	Citlivost k násilí	Sebekontrola
ne	16	16,1	19,3
ano	17,7	16,1	17,9
Celkem	16,1	16,1	19,2
<i>N</i>	2040	2010	2051
<i>Eta</i>	0,103	0,004	0,085

Dílčí korelace je ovšem vhodné ověřit komplexnější analýzou, která se pokusí najít prediktory obětí revenge porn (i když z-skór indexu revanše nemusí fungovat jen jako příčina, ale též jako důsledek viktimizace). S touto výhradou přistoupíme k testování regresního modelu, v němž dichotomickou závisle proměnnou je právě situace oběti revenge porn; prediktory vybíráme selektivně podle výsledků dosud prezentovaných analýz, přibíráme ovšem pachatelství revenge porn v posledním roce (tab. 5, Nagelkerkeho $R^2 = 0,07$. $N = 1990$).

Tabulka 5 *Logistická regrese pro Revenge porn*

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Chlapci	-,341	,180	3,597	1	,058	,711
Z Index revanše	,325	,086	14,397	1	,000	1,384
Pachatel RP poslední rok	1,210	,383	9,952	1	,002	3,352
Rodič - alkohol	,173	,232	,552	1	,457	1,189
Rodiče - násilí	,377	,229	2,705	1	,100	1,458
Rodiče - hádky	,439	,205	4,610	1	,032	1,552
Rozvod	-,121	,193	,394	1	,530	,886
Nenarozen v Česku	,478	,262	3,314	1	,069	1,612
Ekonomická situace rodiny	-,133	,073	3,306	1	,069	,875

Otázku, zda pachatelství predikuje, anebo je důsledkem, nedokážeme vyřešit, oběti je ovšem více než pachatelů, takže část pachatelů zřejmě reaguje na špatnou zkušenost, ta ovšem rovněž může být reakcí na vlastní předchozí útok. Zřejmě tu jde o určité cykly násilí, také index revanše je u obětí vyšší. Celkově lze situaci oběti jen obtížně predikovat, když z prověřovaných rodinných traumat zůstaly signifikantní jen hádky. Model přináší pouze dílčí náznaky rizika pro cizince a ekonomicky deprivované, potvrzuje mírně vyšší riziko pro dívky.

Pachatelé revenge porn mají velmi podobné charakteristiky jako oběti revenge porn: větší ochotu se mstít (18,5), nižší citlivost vůči násilí (15,0) i sebekontrolu (17,5).

Tabulka 6 Vybrané charakteristiky pachatelů Revenge porn

Pachatelé (4 %):	Procento	Cramerovo V
Častěji nepovažují revenge porn za násilí	21	0,07
Jsou častěji obětí revenge porn	15	0,11
Častěji obětí celkové kyberviktimizace	75	0,16
Častěji obětí RP během posledního roku	23	0,15

To by se na straně pachatelů svědčilo o jistém zacyklení v delikvenci tohoto typu, která ale zřejmě pro ně není exkluzivní oblastí.

Závěry

Viktimizace mladistvých revenge porn není zanedbatelná (8 % celoživotně, 4 % za poslední rok), netýká se jen dívek. Rizikový faktor představuje špatné rodinné prostředí, zřejmě v kombinaci s únikem do světa sociálních sítí, ale těžko určit „typickou oběť“. Nepomáhá ani poměrně vysoká citlivost mládeže vůči on-line násilí.

Vazba na pomstu je zřejmě slabší, útoky na sítích mohou mít jiné příčiny (nuda, šikana, zábava, předsudky). Může jít třeba jen o využití lákavé příležitosti. U části pachatelů může jít o určité zacyklení (reciprocitu?), ale obětí je více než pachatelů, ostatně pachatelé nemusejí být jenom vrstevníci.

Ochota se mstít je posilována pocitem nespravedlivého zacházení, ať ze strany společnosti, anebo rodičů, souvisí také s nižší úrovní sebekontroly a s tolerancí násilí. Revanš má větší vliv na celkovou míru delikvence, ale není rozhodujícím činitelem. Zřejmě nejde o příčinu, ale mechanismus zprostředkování či spíše ex post legitimizace delikvence.

Použité zdroje

- Bates, S. L. (2016). Revenge porn and mental health. *Feminist Criminology, 12*(1), 22–42. <https://doi.org/10.1177/1557085116654565>
- Bond, E., & Tyrrell, K. (2018). Understanding Revenge Pornography: A National Survey of Police Officers and Staff in England and Wales. *Journal of Interpersonal Violence, 36*(5-6). <https://doi.org/10.1177/0886260518760011>
- CCRI. (2013). *CCRI's 2013 Nonconsensual Pornography (NCP) Research Results*. <https://www.cybercivilrights.org/wp-content/uploads/2016/11/NCP-2013-Study-Research-Results-1.pdf>
- Eaton, A. A., Jacobs, H., & Ruvalcaba, Y. (2017). *Nationwide Online Study of Nonconsensual Porn Victimization and Perpetration. A Summary Report*. Cyber Civil Rights Initiative. <https://www.cybercivilrights.org/wpcontent/uploads/2017/06/CCRI-2017-Research-Report.pdf>
- Henry, N., & Powell, A. (2014). Beyond the 'sext': Technology-facilitated sexual violence and harassment against adult women. *Australian & New Zealand*

Journal of Criminology, 48(1), 104–118. <https://doi.org/10.1177/0004865814524218>

Kivivuori, J., Savolainen, J., & Aaltonen, M. (2016). The Revenge Motive in Delinquency. *Acta Sociologica*, 59(1), 69–84.

Kopecký, K., Szotkowski, R., & Krejčí, V. (2015). *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/odborne-studie/75-rizikove-chovani-ceskych-a-slovenskych-deti-v-prostredi-internetu-2015-monografie/file>

Kopecký, K., & Szotkowski, R. (2017). *Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru*. Výzkumná zpráva. Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého. <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/96-sexting-a-rizikove-seznamovani-2017/file>

Paradiso, M. N., Rollè, L., & Trombetta, T. (2024). Image-based sexual abuse associated factors: A systematic review. *Journal of Family Violence*, 39(5), 931–954. <https://doi.org/10.1007/s10896-023-00557-z>

Podaná, Z. & Buriánek, J. (2025). *Delikvence a viktimizace mládeže: Expanze do kyberprostoru?* Praha, Karolinum (v tisku)

Velikovská, M. (2016). *Psychologie obětí trestných činů*. Grada.

Autor:

doc. PhDr. Jiří Buriánek, CSc.

Univerzita Karlova, Filozofická fakulta

Katedra sociologie

jiri.burianek@ff.cuni.cz

K aktuální úpravě trestněprávního postihu sexuálního násilí

Miroslav Mitlöhner

Abstrakt:

V tradičním pojetí bylo u trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, zejména pokud jde o znásilnění, v centru pozornosti násilné jednání nebo pohrůžka takového jednání ze strany pachatele. Novější a zejména pak současné kodifikace se zaměřují na oběť trestného činu a její rozhodnutí nebo vůli odmítnout sexuální jednání. Toto moderní pojetí nově strukturovaných skutkových podstat sexuálně motivovaných trestných činů, staví do popředí vůli a její projev, respektive souhlas se sexuálním jednáním. Klíčovým momentem nových skutkových podstat znásilnění a dalších sexuálně motivovaných trestných činů se stává právo na sexuální sebeurčení.

Takže zatímco ještě v nedávné minulosti byla trestně právní ochrana obětem těchto trestných činů poskytována jen v případech, kdy k realizaci skutku došlo donucením, násilím nebo hrozbou jeho použití, v současnosti v řadě evropských zemí a od 1. ledna 2025 i v české republice postačuje k trestnosti takového jednání již jen samotné nerespektování práva na sexuální sebeurčení oběti, respektive její sexuální autonomie.

Klíčová slova:

Sexuální delikt; sexuální sebeurčení; sexuální autonomie; oběť; projev nesouhlasu

Úvod

IGNORANTIA IURIS NON PRAESUMITUR NEC TOLEATUR.⁴

Základním předpokladem trestního práva je, že většina lidí má po většinu času svobodnou vůli s širokou působností. Lidé jsou schopni přizpůsobit své činy požadavkům zákona a dohlédnout důsledky jeho porušení. Bez tohoto zásadního morálního a právního předpokladu by se trestání stalo iracionální činností.⁵

Tento princip má všeobecnou platnost, uplatňuje se u všech forem trestné činnosti, nevyjímá tak ani sexuálně motivovanou trestnou činnost se všemi jejími specifiky.

⁴ Neznalost práva se nepředpokládá a ani se netrpí

⁵ ČERNÝ, D. a kol. in Svoboda vůle a otázka morální a trestní odpovědnosti, Praha: AV ČR 2016, s. 16

Podle Sovové je nesporné, že chápání toho, co je dovolené, co je nevhodné, a co už je protiprávní jednání, se výrazně v 21. století v důsledku života v digitálním světě změnilo. Proto právní řád, jak Evropské unie, tak České republiky musejí na tyto změny a společenskou poptávku reagovat. V tak citlivé oblasti, jako je nevhodné chování, šikana, mobil, **boxing** nebo sexuální obtěžování a sexuálně motivované násilí, o které se nyní již otevřeně hovoří, se právo nemůže za vývojem společnosti zpoždovat.⁶

Dříve než projdu historickým exkursem vývoje definice trestného činu znásilnění a skončím u platné právní úpravy účinné od 1. ledna 2025 je třeba připomenout jednak dva základní principy časové působnosti trestního zákona a jednak **princip promlčení**.

Podle § 2 odst. 1 tr. zák.⁷ se trestnost činu posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější. To znamená, že se právní úprava, o které bude následně řeč, vztahuje jen na ty trestné činy, které budou spáchány od půlnoci na 1. ledna 2025.

1 Historický exkurs

Trestní zákoník č. 86/50 Sb. v § 238 definoval znásilnění jako čin, kdy někdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži, nebo kdo k takovému účelu zneužije její bezbrannosti. Za pohlavní zneužití podle § 239 považoval vykonání soulože s osobou mladší než patnáct let, nebo jinaké pohlavní zneužití takové osoby. Jinou formou pohlavního zneužití bylo jednání pachatele, který osobu mladší než osmnáct let nebo osobu svěřenou jeho dozoru přiměl k mimomanželské souloži, zneužívaje její závislosti, nebo kdo takové osoby, zneužívaje její závislosti, jinak pohlavně zneužil. Za této právní úpravy byl postih sexuálního násilí na muži kvalifikovatelný podle intenzity pouze jako vydírání nebo útisk, tedy trestné činy primárně cílené na majetkovou trestnou činnost.

Trestní zákoník č. 140/1961 Sb. v § 241 převzal úpravu z předchozího trestního zákona, která spočívala v postihu toho, kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutil ženu k souloži, nebo kdo k takovému činu zneužil její bezbrannosti.

V této souvislosti je vhodné upozornit na již překonaný a neaktuální judikát 23/80 podle kterého skutečnost, že manželka je s manželem v rozvodovém řízení a bydlí s ním ve společné domácnosti, samu o sobě nelze považovat za stav tísně. Postavení manželky nelze považovat za stav závislosti vůči manželovi.

⁶ SOVOVÁ, O. Trestní právo v roce 2025. Jak se mění právní úprava sexuálně motivovaných trestných činů? In *Rodinné listy* 1/2025, s. 20

⁷ Zák. č. 40/2009 Sb., v platném znění

Následná novela tohoto ustanovení přinesla změnu a znásilnění bylo definováno jako jednání toho, kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutil jiného (tedy i muže) k souloži nebo jinému obdobnému pohlavnímu aktu, nebo kdo k takovému činu zneužil bezbrannosti jiného.

Trestní zákon tedy v § 241 začal rozlišovat mezi vykonáním soulože a jiným obdobným pohlavním stykem.

Tato právní úprava znamenala výrazné zpřísnění tehdejšího postihu, protože znamenala kvalifikaci znásilnění i za takové skutky, které až dosud byly postihovány podle mírnějších ustanovení trestního zákona, jako vydírání podle § 235 tr. zák. (kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl) se základní sazbou trestu odnětí svobody až na tři léta a nebo jako útisk podle § 237 tr. zákona (kdo jiného nutí, zneužívá jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul nebo trpěl) se sazbou trestu odnětí svobody až na šest měsíců.

To znamenalo, že se za pohlavní styk považoval jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby ať již opačného nebo stejného pohlaví. Jednalo se tedy o soulož, jiný obdobný styk jako je soulož, ale i například pouhé osahávání na prsou, genitáliích apod.

Při tomto pojetí skutkové podstaty šlo lépe navázat na kvalifikovanou skutkovou podstatu podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby byla náležitě vyjádřena typová závažnost. Zároveň došlo i k upřesnění pojmu obdobného pohlavního styku jako styku provedeného srovnatelným způsobem orálního nebo análního charakteru.

Podle právní úpravy účinné do 31.12.2024 se jako trestný čin sexuálně motivovaný mj. rozlišoval trestný čin znásilnění a trestný čin sexuálního nátlaku.

2 Status presens

České trestní právo, zřejmě v důsledku nekončících debat o sexualizovaném násilí, jeho potrestání a pomoci obětem těchto trestných činů reagovalo přijetím zákona č. 166/2024 Sb., který vedle rekodifikace trestného činu znásilnění podle § 185 tr. zák. a trestného činu sexuálního nátlaku podle § 186 tr. zák. přinesl definici spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti (§ 119a tr. zák.) a novou skutkovou podstatu sexuálního útoku podle § 185a tr. zák.

Dosavadní znění skutkové podstaty trestného činu znásilnění podle § 185 tr. zák. v sobě zahrnovalo i pohrůžku násilí a pohrůžku jiné těžké újmy.

Vedle toho trestný čin sexuálního nátlaku podle § 186 tr. zák. postihoval jednak formy sexuálního násilí, u nichž nedocházelo k fyzickému kontaktu s pachatelem jako je kupříkladu donucení oběti k obnažování, jednak zneužití závislosti oběti nebo postavení pachatele k sexuálnímu jednání. Veřejnost však takto chápané znásilnění neakceptuje a jako znásilnění chápe pouze soulož nebo jiné srovnatelně závažné jednání pachatele.

Za definiční znak znásilnění se považovalo použití násilí, pohrůžky násilí, pohrůžky jiné těžké újmy, případně zneužití bezbrannosti oběti, přičemž v sobě zahrnovalo jak donucení k méně závažným sexuálním praktikám jako je osahávání, tak i k souloži nebo k pohlavnímu styku provedenému srovnatelným způsobem, přičemž se zde myslí zejména anální či orální sex.

Pojem násilí nebyl až přijetí novely *expressis verbis* v trestním zákoníku definován. Byl však vymezen judikaturou, která jej definovala jako použití fyzické síly k překonání kladeného odporu nebo k zamezení očekávaného odporu. Vždy bylo nezbytné jej vykládat v kontextu s konkrétními okolnostmi, především vzhledem k fyzickým disproportionům pachatele a oběti. Za použití násilí se posuzoval i případ, kdy pachatel uvedl oběť do stavu bezbrannosti lstí (kupříkladu drogou do nápoje).

Tato mezera v právní úpravě je nyní odstraněna vydefinováním pojmu spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti v § 119a tr. zák, tak, že trestný čin je spáchán zneužitím bezbrannosti jestliže pachatel využije toho, že jiná osoba je ve stavu, v němž není schopna utvářet nebo projevit svou vůli nebo její schopnost utvářet nebo projevit svou vůli je podstatně snížena z důvodu bezvědomí, spánku, ovlivnění návykovými látkami, nemoci, zdravotního postižení, duševní poruchy, silného ochromujícího stresu, nízkého nebo vysokého věku, překvapení nebo jiného obdobného důvodu. Za bezbranné z důvodu nízkého věku se vždy považuje dítě mladší dvanácti let.

Takže tedy nové pojetí trestného činu znásilnění, účinné od 1. ledna 2025 vychází důsledně z principu „ne znamená ne“ doplněný o zneužití bezbrannosti.

Donucení spočívá v překonání vážně míněného odporu nebo dosažení toho, že znásilňovaná osoba neklade odpor vzhledem k jeho beznadějnosti z nejrůznějších příčin a situací.

Pro naplnění znaků trestného činu znásilnění tak bude i nadále zásadní, zda oběť verbálně či neverbálně projevila svůj nesouhlas.

Zatímco v tradičním pojetí bylo u trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, zejména pokud jde o znásilnění, v centru pozornosti násilné jednání nebo pohrůžka takového jednání ze strany pachatele, zaměřují se novější reformy na oběť trestného činu a její rozhodnutí nebo vůli odmítnout sexuální jednání. Toto moderní pojetí nově strukturované skutkové podstaty sexuálních trestných činů staví do popředí vůli, respektive souhlas se sexuálním jednáním, se v Severní Americe a v Evropě začalo postupně prosazovat až v posledních desetiletích (Kanada, USA, Anglie a Wales, Švédsko, Německo a Španělsko), kdy se jako klíčový moment nové skutkové podstaty trestného činu znásilnění a obdobných sexuálních zločinů stává právo na sexuální sebeurčení.

Můžeme tedy shrnout konstatováním, že zatímco v minulosti byla poskytována trestněprávní ochrana obětem sexuálního násilí jen v případech, kdy k donucení k předmětnému jednání došlo násilím nebo hrozbou jeho použití, v současnosti v řadě evropských zemí a od 1. 1. 2025 i v České republice postačuje k trestnosti

takového jednání již jen samotné nerespektování práva na sexuální sebeurčení oběti, respektive její sexuální autonomie.⁸

Ústavní soud ČR v rozhodnutí sp. zn. II. ÚS 297/22 ze dne 26. června 2023 vyloučil, že pokud je zřejmé, že poškozený projevil nesouhlas (tedy neprojevil seznatelnou vůli), je nutné tento nesouhlas respektovat a chránit jeho práva.

Aby byl trestný čin spáchaný proti seznatelné vůli poškozeného musí oběť projevít srozumitelný nesouhlas s jednáním pachatele, přičemž nemusí jít jen o slovní vyjádření. Tento nesouhlas může být projevem gestem, pláčem, obranným postojem, případně jinou neverbální formou.

K naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu se tedy již nevyžaduje fyzický odpor oběti ani použití násilí ze strany pachatele a aby byl čin kvalifikován jako trestný zcela postačí projev seznatelné nevůle, resp. nesouhlasu s jednáním pachatele. Samozřejmě je třeba mít na zřeteli, že k projevu seznatelné nevůle, tj. nesouhlasu, může dojít kdykoliv v průběhu interakce.

Podle Bartoně je zřejmé, že rozsah kriminalizovaného jednání před po novele nemusí být velký v teoretické rovině, ale může být značný v praxi. Redefiniční novelu lze proto považovat za jeden z právních předpisů směřujících ke sjednocení textu právních norem a jejich aplikace v praxi.⁹

Současně se změnami v trestním zákoně dochází ke změnám trestního řádu ve výčtu trestných činů, u kterých je ke stíhání pachatele nezbytný souhlas poškozeného.

Je nezbytné dodat, že se trestný čin nepřekážení trestného činu podle § 367 tr. zák. nyní vztahuje i na trestné činy sexuálního útoku podle § 185a tr. zák. a sexuálního nátlaku podle § 186 tr. zákoníku.

Toto kongresové sdělení je třeba chápat jako odborné stanovisko právního teoretika s tím, že rozhodujícím faktorem byla, jest a bude recentní judikatura.

Autor:

JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc.

emeritní vysokoškolský učitel

Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, z. s.

Miroslav.Mitlohner@seznam.cz

⁸ VÁLKOVÁ, H. „Redefinice“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti“ in *Trestněprávní revue* č. 3, rok 2024, s. 125

⁹ BARTOŇ, D. Redefinice sexuálních deliktů: vznik, koncepce a (r)evolučnost redefiniční novely in *Časopis pro právní vědu a praxi* č. 4, rok 2024

Příloha

§ 119a

Spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti

- (1) Trestný čin je spáchán zneužitím bezbrannosti, jestliže pachatel využije toho, že jiná osoba je ve stavu, v němž není schopna utvářet nebo projevit svou vůli nebo je její schopnost utvářet nebo projevit svou vůli podstatně snížena z důvodu bezvědomí, spánku, ovlivnění návykovými látkami, nemoci, zdravotního postižení, duševní poruchy, silného ochromujícího stresu, nízkého nebo vysokého věku, překvapení nebo jiného obdobného důvodu.
- (2) Za bezbranné z důvodu nízkého věku se vždy považuje dítě mladší dvanácti let.

§ 185

Znásilnění

- (1) Kdo s jiným proti jeho seznatelné vůli vykoná soulož nebo jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, kdo jiného donutí k souloží nebo jinému pohlavnímu styku provedenému způsobem srovnatelným se souloží s jinou osobou, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.
- (2) Odnětím svobody na tři léta až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1
 - a) na dítěti,
 - b) na těhotné ženě nebo takovým činem způsobí těhotenství ženy,
 - c) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické nebo sociální skupině, národnost, věk, pohlaví, sexuální orientaci, zdravotní postižení, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání, anebo pro jeho skutečnou nebo domnělou příslušnost k jiné skupině osob,
 - d) s další osobou, nebo
 - e) se zbraní.
- (3) Odnětím svobody na pět až patnáct let bude pachatel potrestán,
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,
 - b) spáchá-li takový čin na osobě omezené na osobní svobodě ve věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence nebo ze zákonného důvodu umístěné ve zdravotnickém zařízení, školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo pro preventivně výchovnou péči anebo v jiném místě, kde je omezována její osobní svoboda, nebo
 - c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.
- (4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.
- (5) Příprava je trestná.“

§ 185a

Sexuální útok

- (1) Kdo s jiným proti jeho seznatelné vůli vykoná jiný pohlavní styk než uvedený v § 185,
kdo jiného donutí k jinému pohlavnímu styku než uvedenému v § 185 s jinou osobou, pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo
kdo k takovému činu nebo chování zneužije jeho bezbrannosti,
bude potrestán odnětím svobody až na pět let.
- (2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1
 - a) na dítěti,
 - b) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické nebo sociální skupině, národnost, věk, pohlaví, sexuální orientaci, zdravotní postižení, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání, anebo pro jeho skutečnou nebo domnělou příslušnost k jiné skupině osob,
 - c) s další osobou, nebo
 - d) se zbraní.
- (3) Odnětím svobody na tři léta až dvanáct let bude pachatel potrestán,
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,
 - b) spáchá-li takový čin na osobě omezené na osobní svobodě ve věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence nebo ze zákonného důvodu umístěné ve zdravotnickém zařízení, školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo pro preventivně výchovnou péči anebo v jiném místě, kde je omezována její osobní svoboda, nebo
 - c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.
- (4) Odnětím svobody na deset až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.
- (5) Příprava je trestná.

§ 186

Sexuální nátlak

- (1) Kdo přiměje jiného k pohlavnímu styku, pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho tísně, závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta nebo zákazem činnosti.
- (2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1
 - a) na dítěti, nebo
 - b) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické nebo sociální skupině, národnost, věk, pohlaví, sexuální orientaci, zdra-

- votní postižení, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání, anebo pro jeho skutečnou nebo domnělou příslušnost k jiné skupině osob,
- c) s další osobou.
- (3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží.
- (4) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1
- a) na dítěti mladším patnácti let,
- b) na osobě omezené na osobní svobodě ve věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence nebo ze zákonného důvodu umístěné ve zdravotnickém zařízení, školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo pro preventivně výchovnou péči anebo v jiném místě, kde je omezována její osobní svoboda,
- c) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží na těhotné ženě nebo takovým činem způsobí těhotenství ženy, nebo
- d) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické nebo sociální skupině, národnost, věk, pohlaví, sexuální orientaci, zdravotní postižení, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání, anebo pro jeho skutečnou nebo domnělou příslušnost k jiné skupině osob.
- (5) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží na dítěti mladším patnácti let,
- b) spáchá-li takový čin souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží na osobě omezené na osobní svobodě ve věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence nebo ze zákonného důvodu umístěné ve zdravotnickém zařízení, školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo pro preventivně výchovnou péči anebo v jiném místě, kde je omezována její osobní svoboda, nebo
- c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.
- (6) Odnětím svobody na deset až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.
- (7) Příprava je trestná.

Mediální gramotnost v sexuální výchově jako téma pro vyučující na 1. stupni ZŠ

Miluše Rašková

Abstrakt:

Příspěvek se zaměřuje na znalosti a dovednosti učitelek a učitelů v přístupech pro realizaci mediální gramotnosti v sexuální výchově v pedagogickém procesu na 1. stupni ZŠ.

Klíčová slova:

Gramotnosti; kompetence; umělá inteligence; přístupy k výuce

Profesní připravenost učitele a učitelky na 1. stupni ZŠ zahrnuje odbornou kvalifikaci a vyžaduje specifické profesní znalosti a dovednosti. Součástí profesní připravenosti v kontextu odborné kvalifikace jsou také osobnostní předpoklady učitele a učitelky, které souvisejí s jejich osobnostním přístupem ve vzdělávání dětí (resp. žáků a žákyň), jsou výsledkem jejich výchovy a v rámci odborné připravenosti se velmi těžko ovlivňují na rozdíl od získávání odborné kvalifikace. Mezi součástí odborné kvalifikace učitelů a učitelek na 1. stupni ZŠ patří profesní znalosti a dovednosti ze široké oblasti různých vědních disciplín (Rašková, 2008; Štěrbová & Rašková 2021). Ve vztahu k sexuální výchově jako nedílné součásti školního vzdělávání musí mít učitelé a učitelky nejen potřebné znalosti z oblasti sexuality, ale musí rozumět problematice sexuální výchovy dětí ve vztazích a souvislostech vzhledem k věku dětí a musí samozřejmě znát adekvátní strategie a metody zprostředkování učiva a dále se profesně rozvíjet (více viz Rašková, 2008).

Profesní kompetence učitele na 1. stupni ZŠ zahrnují široké spektrum schopností a znalostí, které lze rozdělit do několika hlavních oblastí, včetně pedagogicko-didaktických (např. motivace žáků, plánování výuky, hodnocení), oborově-didaktických (hluboké znalosti vyučovaných předmětů), komunikativních (spolupráce s kolegy a rodiči), psychologicko-sociálních (vytváření příznivého prostředí, rozvoj osobnosti žáka), organizačních (správa třídy, využití moderních technologií) a sebereflexivních (celoživotní vzdělávání a rozvoj). (Kratochvílová et al., 2015) Spilková et al. (2004) definují přehledně profesní kompetence učitele na 1. stupni ZŠ jako „(...) komplexní schopnost či způsobilost k úspěšnému vykonávání profese, což zahrnuje znalosti, dovednosti, postoje, hodnoty a osobnostní charakteristiky k úspěšnému vykonávání profese“ (Spilková et al., 2004, s. 25).

V průběhu vývoje českého primárního školství (tj. na 1. stupni ZŠ) se v posledních patnácti letech objevily v učitelském profesním rozvoji další kompetence, kte-

rými by také měli učitelé a učitelky disponovat. V současné době je k dispozici nejnovější dokument, který popisuje profesní kompetence, jimiž má být vybaven každý absolvent a každá absolventka vzdělávacího programu vedoucího ke kvalifikaci učitele. Tento „Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství“ vznikl jako jeden z výsledků spolupráce fakult připravujících učitele s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy na Reformě pregraduální přípravy učitelů a učitelek v ČR. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, b.r.) V letošním roce byl předložen Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy dokument vytvořený skupinou odborníků z pedagogických fakult univerzit v České republice s názvem „Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství 1. stupně ZŠ“ ve zkratce OSKR, který byl zpracován jako odborně specifický kompetenční rámec a který se nachází v procesním řízení. V uplynulých letech došlo k rozsáhlé inovaci školské kutikulární dokumentace včetně rámcových vzdělávacích programů v jejich strategiích i v obsahu.

Témata ze sexuální výchovy prostupují napříč spektrem školního vzdělávání a jsou v úzkém vztahu se všemi gramotnostmi, které jsou definovány pro rozvoj osobnosti. Existuje několik druhů gramotností, které rozšiřují původní pojetí gramotnosti jako schopnosti číst a psát. Mezi hlavní patří čtenářská, matematická, finanční, digitální/počítačová, mediální, informační, zdravotní, sociální a občanská gramotnost. Každý druh gramotnosti představuje specifické znalosti, dovednosti a postoje potřebné k efektivnímu fungování v dané oblasti života, ať už jde o osobní rozvoj, zaměstnání nebo plné zapojení do společnosti. Termín gramotnost je v současnosti chápán jako tzv. funkční gramotnost, to znamená, že se nejedná pouze o schopnost číst a psát, ale o soubor všech znalostí, dovedností a postojů, které člověku umožňují plně a aktivně se zapojit do hospodářského, společenského a kulturního života společnosti.

Se zaměřením na rozvoj mediální gramotnosti (nevyjímaje sexuální výchovu) je zdůrazněn význam školního vzdělávání a odborné přípravy, které umožňují získat dětem mediální gramotnost a stát se odpovědnými občany budoucnosti a pomáhají předcházet násilnému extremismu a radikalizaci. Mediální gramotnost byla definována v roce 2016 Radou Evropské unie jako schopnost práce s digitálními technologiemi, jež zahrnuje jisté, tvůrčí a kritické používání informačních a komunikačních technologií. V obecném znění se jedná o gramotnost, která se týká schopnosti lidí získávat přístup k různým typům médií, rozumět jim, vytvářet jejich obsah a kriticky je hodnotit, je klíčová k aktivnímu zapojení do demokratického života. Jedná se tedy o schopnosti technické, kognitivní, sociální, občanské a tvůrčí, které umožňují získat přístup a současně i zaujmout kritický postoj k tradičním i novým formám médií, jakož i interakci s těmito médii. Rozvoj mediální gramotnosti souvisí s rozvojem kritického myšlení, které zajišťuje schopnost ocenit rozmanitost a respektovat názory a hodnoty druhých, ale zahrnuje i „kulturní povědomí a vyjádření“, jež jsou podpořeny schopností dávat své názory do souvislosti s názory druhých, včetně názorů osob pocházejících z odlišných kulturních prostředí.

Na základě uvedených schopností v kontextu mediální gramotnosti vyplývají požadavky na současné učitele a učitelky napříč veškerým školním vzděláváním.

Pokud mají udržet krok s těmito rychlými změnami a vybavit žáky a žákyně kompetencemi (tj. znalostmi, dovednostmi, postoji i hodnotami), které jsou nezbytné k přístupu k informacím a dalšímu mediálnímu obsahu zejména v kontextu internetu a sociálních médií a k jejich interpretaci, vytváření a použití bezpečným a odpovědným způsobem, sami musí být vzděláni a věnovat pozornost vlastní udržitelnosti a rozvíjet se dalším studiem či samostudiem.

Žáci a žákyně na 1. stupni základní školy mají podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (ve zkratce RVP ZV) získávat a prohlubovat mediální gramotnost prostřednictvím mediální výchovy. Mediální výchova (podle RVP ZV) má vybavit žáka základní úrovní mediální gramotnosti. Ta zahrnuje jednak osvojení si některých základních poznatků o fungování a společenské roli současných médií (o jejich historii, struktuře fungování), jednak získání dovedností podporujících poučené, aktivní a nezávislé zapojení jednotlivce do mediální komunikace. Především se jedná o schopnost analyzovat nabízená sdělení, posoudit jejich věrohodnost a vyhodnotit jejich komunikační záměr, popřípadě je asociovat s jinými sděleními; dále pak orientaci v mediovaných obsazích a schopnost volby odpovídajícího média jako prostředku pro naplnění nejrůznějších potřeb – od získávání informací přes vzdělávání až po naplnění volného času. Mediální výchova ve výčtu kompetencí:

- Respektuje pravidla bezpečnosti v práci s technologiemi a daty.
- Uvědomuje si důležitost ověřování informací.
- Rozhoduje se na základě objektivních dat.
- Tvoří digitální obsah s cílem podpořit vlastní činnost.
- Rozumí běžným formám sdělení včetně nepřímých významů.
- Přemýšlí o komunikačním záměru autora sdělení.
- Uvědomuje si svou odpovědnost vůči ostatním a okolí.
- Přijímá odpovědnost za svá rozhodnutí.
- Vyrovnává se s odlišnostmi s respektem.
- Pomocí kritické analýzy vyvozuje hlavní myšlenky a význam textů.

Pro žáky a žákyně na 1. stupni základní školy jsou klíčové kompetence pro mediální výchovu stanoveny v konkrétnější podobě následovně:

- Sdělí, která média a jakým způsobem provázejí jeho den („moje každodenní mediální biografie“, média jako součást rodinného prostředí),
- na příkladu (členů rodiny aj.) demonstruje rozdíly ve způsobech konzumace médií a v přístupech k mediálním sdělením – na konkrétních příkladech vysvětlí rozdíl,
- rozeznává zvolené výrazové prostředky jako příznakové a roli jejich citového zabarvení pro „navádění“ uživatele k určitému výkladu obsahu sdělení,
- rozlišuje rozdíly v expresivním a citovém zabarvení ve významově blízkých slovech užívaných ve zpravodajství (např. „přiznal“ či „připustil“ místo „řekl“),
- na příkladech vysvětlí, jak volba záběru (např. u fotografie) směřuje diváka ke konkrétnímu výkladu sdělení, rozezná rozdíly mezi „seriózním“ a „bulvárním“ zpravodajstvím a výrazové prostředky, které jsou pro ně příznačné,

- identifikuje zábavní prvky v nezábavních mediálních produktech (např. ve vzdělávacích televizních pořadech či v učebnicích). (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2023)

Jednotlivé gramotnosti se navzájem prolínají a doplňují se v logických vztazích a souvislostech. S mediální gramotností úzce koresponduje digitální gramotnost, která je tvořena digitálními kompetencemi (vědomostmi, dovednostmi, postoji a hodnotami), které jsou potřebné k bezpečnému, sebejistému, kritickému a tvořivému využívání digitálních technologií při práci, při učení, ve volném čase i při svém zapojení do společenského života. Digitální kompetence chápeme jako průřezové klíčové kompetence, tj. kompetence, bez kterých není možné rozvíjet u dětí a žáků plnohodnotně další klíčové kompetence. Jejich základní charakteristikou je aplikace – využití digitálních technologií při nejrůznějších činnostech, při řešení nejrůznějších problémů. Z toho plyne i jejich proměnlivost v čase v závislosti na tom, jak se mění způsob a šíře využívání digitálních technologií ve společnosti a v životě člověka. (Národní ústav pro vzdělávání, b.r.)

Spojíme-li mediální výchovu s mediální a digitální gramotností se vztahem k sexuální výchově, pak jasně vyplývá, jaké znalosti a dovednosti by měl mít učitel a učitelka na 1. stupni základní školy v rámci svojí profese (viz výše v textu), aby mohli v procesu edukace adekvátně rozvíjet u dětí jejich mediální gramotnost se zřetelem k sexuální výchově. V souvislosti s rozvojem a využíváním umělé inteligence v každodenním životě (Artificial intelligence v podobě softwarové či zabudované a ve zkratce AI) se stala tato problematika také prioritním tématem Evropské unie, neboť umělá inteligence byla prohlášena za zásadní pro digitální transformaci společnosti. Toto pojetí umělé inteligence se musí odrážet také v pojetí a přístupech ve školním vzdělávání dětí.

Umělá inteligence je definována jako schopnost strojů napodobovat lidské schopnosti, jako je uvažování, učení se, plánování nebo kreativita. Umělá inteligence umožňuje technickým systémům reagovat na vněmy z jejich prostředí, řešit problémy a dosahovat určitých cílů. Systémy umělé inteligence jsou schopné pracovat samostatně a také měnit a přizpůsobovat své jednání na základě vyhodnocení efektů předchozích akcí. Příkladů k využití umělé inteligence z každodenního života je nespočet a témata se rekrutují z různých odvětví a oborů. (Evropský parlament, 2023)

O umělé inteligenci se v současnosti mluví jako o „buzzword“ poslední doby. Promění snad všechny obory lidské činnosti. I naše vztahy, seznamování, komunikaci a milostný život. Jako každá technologie může být použita k dobrým i špatným účelům. O dopadech můžeme v nyní jen spekulovat. Může třeba pomoci lidem s Aspergerovým syndromem rozpoznávat emoce, starším se samotou. Ale také nás může vzdálit od autenticity a skutečných vztahů. (Bouška & Šetinová, 2024)

Česko, stejně jako ostatní státy EU, by měly co nejdříve přijmout do svých zákonů AI Act. Jde o celosvětově první komplexní regulaci AI, která například zakazuje systémy pro kreditové hodnocení lidí, rozpoznávání emocí v práci pomocí umělé inteligence a podobně. Národní strategie umělé inteligence České republiky

2030 (NAIS) je strategický dokument, který definuje cíle a priority pro rozvoj a využití umělé inteligence v Česku do roku 2030. Strategie se zaměřuje na posílení konkurenceschopnosti země a zlepšení kvality života prostřednictvím rozvoje klíčových oblastí jako výzkum, vzdělávání, průmysl a etické aspekty AI. Vláda ČR schválila tuto strategii v červenci 2024, přičemž ji doprovází Akční plán, který obsahuje konkrétní kroky a investice pro realizaci strategických cílů. (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2024)

Učitelé a učitelky na 1. stupni základní školy již v současnosti vycházejí z dosavadních možností pro využití AI v procesu edukace, a nejen že sami využívají dostupné technologie, ale především cíleně vzdělávají a vychovávají své žáky a žákyně v této oblasti. Učitelé a učitelky v rámci své profesní připravenosti by měli znát přístupy k výuce mediální výchovy stejně jako ovládat adekvátní didakticko-metodické nástroje a postupy, které mají adekvátně uplatňovat ve výuce na 1. stupni základní školy, a to i s ohledem na sexuální výchovu. V rámci definovaných přístupů pro práci s mediálními sděleními v knize „Approaches to Media Literacy“ autoři uspořádali pět hledisek, která se mohou uplatnit při analýze médií a vyučující je mohou využít ve vztahu s vhodnými metodami a dalším didaktickými kategoriemi. Mezi přístupy je zařazena:

- **Ideologická analýza**, která analyzuje vztahy mezi ideologií a kulturou;
- **autobiografická analýza**, která zkoumá mediální obsahy jako prostředky osobního vývoje a růstu příjemců;
- **analýza nonverbální komunikace**, která zkoumá způsob, jakým může nonverbální komunikace ovlivnit (ať již podpořit, nebo zmařit) slovní vyjádření ve vizuálních typech médií – fotografie, film, televize;
- **analýza mýtů**, která vede k odhalení a rozpoznání novodobých mýtů širších médií;
- **analýza jednotlivých prvků mediální produkce**, která se zaměřuje na technické prostředky užívané v médiích, na jejich umělecké (estetické) možnosti. (upraveno) (viz Silverblatt et al., 1999)

K výuce mediální výchovy lze vycházet z dalších přístupů, které se zaměřují na analýzu textů a na vlastní tvorbu textů. V rámci tohoto dělení rozeznáváme kriticko-analytický přístup nebo produkční přístup k výuce mediální výchovy. (Ročňák, 2012)

Kriticko-analytický přístup k výuce mediální výchovy je zaměřen na kritickou reflexi a interpretaci mediálních textů (analýzu textů). Základem kriticko-analytického či také kriticko-hermeneutického přístupu k výuce mediální výchovy je přispívat k rozvoji mediální gramotnosti prostřednictvím zkoumání reálných mediálních produktů. Soustředí se naopak na rozvoj reflexivnějšího způsobu vyučování i učení, při němž žáci dokážou přemýšlet nad svou vlastní aktivitou v roli příjemců i tvůrců mediálních textů, stejně jako na rozvoj porozumění širšímu rámci společenských a ekonomických faktorů, které vstupují do hry. Zaměřuje se především na analýzu procesů vzniku mediálních obsahů a způsobů jejich užívání. Kritickou analýzou by měla mediální výchova přispívat k posílení pozice žáků a žákyň vůči médiím a osvobodit je od hodnot a ideologií, které na ně média uvalují (schopnost

vysledovat případné manipulační a propagační techniky). Měl by také disponovat kompetencemi, jež mu pomůžou odhalit mechanismus jeho vzniku a cíle, které tvůrci sdělení sledují. (Ročňák, 2012)

Produkční přístup k výuce mediální výchovy je zaměřen na vytváření různých typů mediálních sdělení. Jedná se o koncept „learning by doing“ (učení se děláním, vytvářením médií) a vychází z předpokladu, že si žáci a žákyně mohou osvojit potřebné poznatky o fungování médií tím, že se sami podílejí na vytváření různých typů mediálních sdělení. (Ročňák, 2012)

Pokud se obsah sdělení dotýká problematiky sexuální výchovy na 1. stupni základní školy, lze ideálně propojit rozvoj mediálních a dalších gramotností se získáváním znalostí a dovedností žáků a žákyň v sexuální výchově ve školním vzdělávání s ohledem na souvislosti s reálným životem dětí.

Použité zdroje

Bouška, P., & Šetinová, M. (2024, 27. března). *Umělá inteligence vám může vybrat správného partnera, komunikaci ve vztahu ale nevyřeší*. Radio Wave. <https://wave.rozhlas.cz/umela-inteligence-vam-muze-vybrat-spravneho-partnera-komunikaci-ve-vztahu-ale-9203506>

Evropský parlament. (2023, 21. listopadu). *Co je umělá inteligence a jak ji využíváme?* https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2020/9/story/20200827STO85804/20200827STO85804_cs.pdf

Kratochvílová, J., Horká, H., & Chaloupková, L. (2015). *Rozvoj osobnostních a profesních kompetencí učitele 1. stupně základní školy*. Masarykova univerzita. <https://webcentrum.muni.cz/media/3170471/rozvoj-osobnostnich-a-profesnich-kompetenci-ucitele-1-st-zs.pdf>

Ministerstvo průmyslu a obchodu. (2024). *Národní strategie umělé inteligence České republiky 2030*. MPO. <https://mpo.gov.cz/assets/cz/podnikani/2024/9/Narodni-strategie-umele-intelligence-CR-2030.pdf>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (b.r.). *Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství*. MŠMT. Získáno 15. září 2025, z <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/kompetencni-ramec-absolventa-ucitelstvi>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2023). *RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. MŠMT. <https://edu.gov.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

Národní ústav pro vzdělávání. (b.r.). *Stručné vymezení digitální gramotnosti a inforatického myšlení*. NÚV. Získáno 15. září 2025, z <https://archiv-nuv.npi.cz/t/strucne-vymezeni-digitalni-gramotnosti-a-inforatickeho.html>

Rašková, M. (2008). *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*. Olomouc: VUP.

Ročňák, J. (2012). *Mediální výchova na školách – kriticko-analytický či produkční přístup* [Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze]. DSpace CUNI. https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/40114/DPTX_2010_2_0_292531_0_97741.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Silverblatt, A., Ferry, J., & Finan, B. (1999). *Approaches to Media Literacy*. New York; M.E. Sharpe.

Spilková, V. et al. (2004). *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Paido.

Štěrbová, D., & Rašková, M. (2021). *The specifics of communication in relation to sexuality I*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Štěrbová, D., & Rašková, M. (2021). *The specifics of communication in relation to sexuality II*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Štěrbová, D., & Rašková, M. (2021). *The specifics of communication in relation to sexuality III*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Autorka:

doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.

Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta,

Katedra primární pedagogiky

miluse.raskova@upol.cz

AI společníci a dospívající v kontextu vztahů a sexuality

Pavla Dobešová, René Szotkowski, Kamil Kopecký

Abstrakt:

Konverzační AI společníci proměňují způsoby, jakými děti a dospívající komunikují o vztazích, emocích a sexualitě. Příspěvek představuje fenomén syntetické intimity, tedy emočního připoutání k AI chatbotům, a shrnuje jeho psychosociální souvislosti relevantní pro sexuální výchovu. Na základě mezinárodní literatury ukazuje, že mladí lidé využívají AI jako snadno dostupný a psychologicky bezpečný prostor pro komunikaci o vztazích, sexualitě a sebevyjádření, přičemž u části uživatelů tyto nástroje získávají i vztahový význam. Jádrem textu tvoří edukační průvodce pro rodiče a učitele, který vysvětluje principy syntetické intimity, pojmenovává přínosy a rizika a nabízí doporučení pro podporu zdravého vývoje a prevenci rizikového chování ve škole i v rodině.

Klíčová slova:

AI společníci; dospívající; syntetická intimita; sexualita; sexuální výchova; digitální výchova

Úvod

Rozvoj konverzačních systémů a tzv. AI společníků otevírá nové otázky týkající se způsobů, jakými děti a dospívající sdílejí emoce, navazují vztahy a hledají podporu. Odborné studie ukazují, že mladí lidé často vyhledávají pomoc při emočních potížích v online prostředí, které je vnímáno jako psychologicky bezpečnější díky anonymitě, nízkému práhu vstupu a absenci bezprostředních hodnotících reakcí (Pretorius et al., 2019). Výpovědi uživatelů generativní AI navíc naznačují, že AI chatboti mohou působit jako trvale dostupní a nehodnotící společníci, kteří poskytují uklidňující odpovědi v situacích osamělosti či emočního napětí (Zao-Sanders, 2025).

Tento způsob interakce může být vnímán jako snadnější než běžná mezilidská komunikace, a to zejména díky absenci vztahových nároků. Zatímco pro většinu dětí a dospívajících představují AI relační nástroje především formu zábavy nebo prostor pro nácvik komunikace, u menší části uživatelů se může rozvinout silnější emoční připoutání, v němž je AI vnímána v roli důvěrníka, kamaráda či virtuálního partnera (Brandtzaeg et al., 2022; Skjuve et al., 2021; Shank et al., 2025).

Tento fenomén je zvláště relevantní ve vývojovém období adolescence, kdy se formují vztahové vzorce, schopnost seberegulace a porozumění intimitě, a kdy je citlivost na přijetí, odmítnutí a hodnocení výrazně zvýšená.

Literatura tento ambivalentní vzorec popisuje jako syntetickou či pseudo-intimitu – subjektivně prožívaný vztahový prožitek k digitální entitě, která simuluje empatii a blízkost, aniž by šlo o skutečně oboustranný vztah (Wu, 2024). Z pohledu sexuální výchovy a prevence rizikového chování je tento fenomén relevantní zejména proto, že interakce s AI společníky postrádají přirozené hranice, zpětnou vazbu a důsledky typické pro mezilidské vztahy, což může ovlivňovat představy dospívajících o intimitě, souhlasu a vztahové reciprocitě.

Cílem tohoto příspěvku je proto nabídnout základní orientaci v tématu AI společníků u dětí a dospívajících a upozornit na jejich možné přínosy i rizika v oblasti vztahů, sexuality a výchovy. Následující část textu má podobu přehledně strukturovaného průvodce určeného rodičům a učitelům.

Průvodce pro rodiče a učitele: Co byste měli vědět o syntetické intimitě?

Obrázek 1 *Syntetická intimita*

Zdroj: Midjourney, 2025

Co je syntetická intimita?

Syntetická intimita (angl. *artificial intimacy*) označuje **emocionální pouto, které si lidé – včetně dětí a dospívajících – vytvářejí k AI chatbotům**. Tito „digitální společníci“ simulují porozumění, empatii a blízkost a mohou působit jako virtuální kamarádi, partneři nebo důvěrníci.

Mezi známé nástroje patří:

- **Replika** – AI přítel a terapeut v jednom
- **Character.AI** – personalizované postavy, včetně milostných
- **My AI (Snapchat)** – AI kamarád přímo v mobilu
- **Anima, Blush, Eva AI** – často romantické/erotické zaměření

Obrázek 2 *Používané platformy*

Zdroj: vlastní kompozice (loga platformem – veřejně dostupné)

Jak chatboty vnímají děti a dospívající?

- AI bývá popisována jako bezpečný a snadno dostupný prostor k povídání.
- Umožňuje mluvit o tématech, která jsou v běžných mezilidských vztazích obtížně sdělitelná.
- Často plní funkci zábavy nebo nástroje pro „trénink“ komunikace.
- U menší části dětí se může objevit silnější emoční vazba (např. v roli kamaráda či virtuálního partnera).
- Ve většině případů je však AI vnímána jako program, nikoli skutečný člověk.

Obrázek 3 *Syntetická intimita: prožitek blízkosti s AI*

Zdroj: Midjourney, 2025

Přínosy a rizika?

PŘÍNOSY	RIZIKA
Dostupnost 24/7 a anonymita AI je stále k dispozici, nehádá se, neodmítá.	Citová závislost Dlouhodobý kontakt může vést k izolaci a oslabení sociálních dovedností.
Pocit přijetí a porozumění Pomáhá zvládat stres, úzkost, samotu.	Zkreslení představ o vztazích AI napodobuje ideálního partnera – bez konfliktů, hranic.
Simulace přátelství nebo vztahu Bezpečný prostor pro trénink komunikace a důvěry.	Narušení reality Dítě může vnímat AI jako skutečného člověka – ztrácí kontakt s realitou.
Sebevýjádření bez obav Možnost sdílet emoce a přání bez ostychu.	Sdílení citlivých údajů a informací AI aplikace mohou uchovávat osobní informace. Návyk svěřovat se AI může dítě vést k nebezpečné otevřenosti i v reálném světě.
Personalizace na míru AI se přizpůsobuje potřebám, pamatuje si kontext i preference.	Nevhodný obsah a NSFW funkce AI může generovat sexuální nebo nevhodný obsah bez věkové kontroly.
Emoční podpora v krizích AI může pomoci zvládnout tíživé emoce a nabídnout uklidnění.	Posílení negativního myšlení AI neklade odpor – může nevědomky posilovat škodlivé přesvědčení nebo úzkosti.

Obrázek 4 Přínosy a rizika interakce s relační AI

Zdroj: autoři

Proč to neřešit „až budou starší“?

- Dospívající přirozeně hledají bezpečí a porozumění.** AI aplikace na tyto potřeby reagují – jsou neustále dostupné, reagují vstřícně a nekladou odpor. To může být lákavé, zejména v období nejistoty.
- Virtuální společníci mohou vytvářet iluzi dokonalosti.** Nehádat se, být vždy laskavý a „naladěný“ – to může vést k nereálným očekáváním od vztahů s lidmi.
- Některé aplikace obsahují funkce nevhodné pro děti.** Nabízejí erotický obsah, romantické scénáře nebo funkce pro dospělé – často bez účinné věkové kontroly.
- Děti mohou s AI sdílet i velmi osobní věci.** Chatbot může být vnímán jako důvěrník, přičemž obsah konverzace může být ukládán nebo využíván k dalším účelům – bez toho, aniž by si toho dítě bylo vědomo.
- Citová vazba na AI není výjimečná.** Dlouhodobé používání může u některých dětí vést k omezení kontaktu s vrstevníky a oslabení mezilidských dovedností.
- Digitální svět může částečně nahradit ten skutečný.** Některé děti mluví o AI jako o skutečném příteli. Pokud je vztah s technologií intenzivní, může ovlivnit sebevnímání i vztahy s okolím.
- AI nemusí vždy podporovat zdravé myšlení.** AI neklade zdravé překážky – je navržena tak, aby „souzněla“ – ne aby kladla odpor. Takže někdy spíše „souhlasí“ než aby pomohla zpochybnit škodlivé přesvědčení nebo negativní emoce – a tím je může nechtěně posilovat.

Jak poznám, že moje dítě tráví čas s AI chatbotem?

Např.

- Častý pobyt online bez zjevné činnosti (např. na Snapchatu).
- Zavírání aplikací při příchodu rodiče.

- Emoce vůči AI – „on(a) mi rozumí“, „to je můj nejlepší kamarád“.
- Odmítání sociálních kontaktů, úniky do AI světa.

Obrázek 5 AI kamarád

Zdroj: Midjourney, 2025

Co můžu jako rodič nebo učitel udělat?

1. **Zajímejte se o svět dítěte – i ten digitální.** Nezakazujte rovnou. Ptejte se, co dítě na AI baví, proč se k ní vrací. Otevřený rozhovor je základ důvěry.
2. **Vysvětlete, co AI je – a co není.** AI nemůže nahradit živého člověka. Vysvětlete, že i když chatbot působí přátelsky a empaticky, není to skutečný vztah – ale výsledek naprogramovaného chování.
3. **Podporujte reálné vztahy s lidmi.** Dítě potřebuje zažít přijetí i odmítnutí, smích i neshody – právě v tom se učí porozumění a empatii.
4. **Všímejte si, kdy dítě utíká k AI.** Často je to reakce na samotu, stres nebo nudu. Pomozte mu rozpoznat, co se děje – a nabídnout jinou cestu.
5. **Nabízejte alternativy, které dávají smysl.** Offline aktivity, zážitky s vrstevníky nebo společné chvíle s rodinou pomáhají vyvážit digitální svět.
6. **Nastavte jasná a pochopitelná pravidla.** Např. kolik času denně strávit online, jaké aplikace používat, co nesdílet. Nejde o zákaz, ale o bezpečí a rovnováhu.
7. **Učte dítě zvládat emoce i nejistotu.** AI může na chvíli ulevit, ale dítě se potřebuje naučit zvládat emoce i jinak – třeba nadechnout se, říct si o pomoc, nebo se na chvíli zastavit bez mobilu.

Obrázek 6 *Láska s AI chatbotem?*

Zdroj: Midjourney, 2025

Použité zdroje

- Blush: The AI Dating App That Builds Real Relationships. (2025). *Deepgram*.
<https://deepgram.com/ai-apps/blush?>
- Brandtzaeg, P. B., Skjuve, M., & Følstad, A. (2022). My AI Friend: How Users of a Social Chatbot Understand Their Human-AI Friendship. *Human Communication Research*, 48(3), 404–429. <https://doi.org/10.1093/HCR/HQAC008>
- eSafety Commissioner. (2025, February 18). AI chatbots and companions – risks to children and young people <https://www.esafety.gov.au/newsroom/blogs/ai-chatbots-and-companions-risks-to-children-and-young-people>
- Huang, S., Lai, X., Ke, L., Li, Y., Wang, H., Zhao, X., Dai, X., & Wang, Y. (2024). AI Technology panic – is AI Dependence Bad for Mental Health? A Cross-Lagged Panel Model and the Mediating Roles of Motivations for AI Use Among Adolescents. *Psychology Research and Behavior Management*, 17, 1087. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S440889>
- Midjourney. (2025). *Midjourney* [AI image generation tool]. <https://www.midjourney.com/>
- Pejcha, C. S. (2023). *Blush wants to teach you how to flirt*. <https://www.documentjournal.com/2023/06/blush-ai-dating-app-sim-replika-chat-gpt-open-ai-gpt-4-sexbot/>

- Pentina, I., Hancock, T., & Xie, T. (2023). Exploring relationship development with social chatbots: A mixed-method study of replika. *Computers in Human Behavior*, 140, 107600. <https://doi.org/10.1016/J.CHB.2022.107600>
- Pretorius, C., Chambers, D., Cowan, B., & Coyle, D. (2019). Young People Seeking Help Online for Mental Health: Cross-Sectional Survey Study. *JMIR Mental Health*, 6(8), e13524. <https://doi.org/10.2196/13524>
- Robb, M. B., & Mann, S. (2025). *Talk, Trust, and Trade-Offs: How and Why Teens Use AI Companions*. Common Sense Media.
- Shank, D. B., Koike, M., & Loughnan, S. (2025). Artificial intimacy: ethical issues of AI romance. *Trends in Cognitive Sciences*, 29(6), 499–501. <https://doi.org/10.1016/J.TICS.2025.02.007>
- Skjuve, M., Følstad, A., Fostervold, K. I., & Brandtzaeg, P. B. (2021). My Chatbot Companion - a Study of Human-Chatbot Relationships. *International Journal of Human-Computer Studies*, 149, 102601. <https://doi.org/10.1016/J.IJHCS.2021.102601>
- Wu, J. (2024). Social and ethical impact of emotional AI advancement: the rise of pseudo-intimacy relationships and challenges in human interactions. *Frontiers in Psychology*, 15. <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2024.1410462/full#B9>
- Zao-Sanders, M. (2025). *How People are Really Using Generative AI Now*. New Jersey Institute of Technology. <https://ldi.njit.edu/how-and-why-people-use-gen-ai>

Afiliace k projektu:

Tato práce vznikla za podpory projektu „AI zaměřená na člověka pro udržitelnou a adaptabilní společnost“, reg. č.: CZ.02.01.01/00/23_025/0008691, spolufinancováno Evropskou unií.

This work was supported by the project “Human-centred AI for a Sustainable and Adaptive Society” (reg. no.: CZ.02.01.01/00/23_025/0008691), co-funded by the European Union.

Autoři:

Mgr. Pavla Dobešová, Ph.D.

Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta

Katedra antropologie a zdravotní vědy; Institut pro výzkum a vzdělávání v oblasti digitálních technologií a kyberbezpečnosti

pavla.dobesova@upol.cz

doc. PhDr. René Szotkowski, Ph.D.

Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky; Institut pro výzkum a vzdělávání v oblasti digitálních technologií a kyberbezpečnosti

rene.szotkowski@upol.cz

prof. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.

Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury; Institut pro výzkum a vzdělávání v oblasti digitálních technologií a kyberbezpečnosti

kamil.kopecky@upol.cz

Herní přístupy v sexuální výchově v digitálním věku: využití stolních a únikových her jako nástroje prevence a reflexe

Kamila Bitalová, Barbora Váverková, Petra Abrahamová, Lucia Mičíková, Miroslava Zemanová

Abstrakt:

Východiska: V posledních letech jsme bohužel svědky, že i přes klesající porodnost četnost nezletilých rodičích dívek příliš neklesá. A Ústecký kraj v této statistice drží prim (NZIP 2024) Stejně tak dle dat SZÚ (2025) stoupá incidence STD. Sexuální výchova je tak klíčová pro zlepšení reprodukčního zdraví populace. Naráží však na proměny způsobené digitálním prostředím (sítě, rychlá online komunikace) a tradiční výuka je mladšími ročníky často vnímána jako málo atraktivní. Herní přístupy (deskové a únikové hry) umožňují bezpečně simulovat situace známé z online světa (sexting, souhlas, hranice intimity, dezinformace) a posilovat spolupráci, kritické myšlení a reflexi hodnotových postojů (BMC Medical Education, 2024; Borrego et al., 2017; *JMIR Serious Games*, 2024).

Cíl: Syntetizovat důkazy o využití her v sexuální/zdravotní výchově a představit prototypy tří deskových her a koncept únikové hry vyvinuté v rámci IGA, včetně pilotních dat z pre/post ověření porozumění u středoškoláků (Kalčíková, 2024).

Metody: Systematický přehled dle PRISMA s důrazem na hry ve školním a zdravotnickém vzdělávání (2010–2025), dvojí screening a tematická syntéza; u vlastních her formativní evaluace (post-test 5–8 položek) a checklist facilitace. Pilotní úniková hra byla ověřena pre/post u žáků SŠ (N = 121; edukovaná podskupina N = 40). (BMC Medical Education, 2024; PubMed SR, 2023; Kalčíková, 2024).

Výsledky: Syntézy ukazují na krátkodobé zlepšení znalostí a vysokou angažovanost u únikových a deskových her; efekt je silnější při jasných cílech, scaffoldingu a kvalitním debriefingu (BMC Medical Education, 2024; *The Great Escape?*, 2020; O'Brien et al., 2018). V pilotu úniková hra vedla ke zlepšení porozumění tématům reprodukčního zdraví (pre/post u edukované podskupiny; viz Kalčíková, 2024).

Závěr: Deskové i únikové hry jsou slibným, inkluzivním a studenty dobře přijímaným nástrojem sexuální výchovy; doporučujeme řízenou implementaci a robustní evaluaci (retence znalostí, postoje, klima třídy, digitální gramotnost). (UNESCO, 2018; WHO/BZgA, 2010).

Klíčová slova:

Sexuální výchova; desková hra; úniková hra; digitální média; prevence; interaktivní učení

Úvod

Hry v edukaci prokazatelně zvyšují motivaci a usnadňují přenos učení do praxe, pokud jsou věkově přiměřené, inkluzivní a metodicky dobře vedené (Borrego et al., 2017; BMC Medical Education, 2024; UNESCO, 2018). V oblasti sexuální výchovy se herní formáty osvědčily jak k posilování znalostí, tak k otevírání citlivých témat (souhlas, hranice, sexting) v bezpečném prostředí. Zároveň také pomáhají rozvíjet komunikační schopnosti. (PMC, 2018; ScienceDirect – *Escape Addict*, 2023).

1 Teoretická a empirická východiska

Motivační rámce a angažovanost. Self-Determination Theory a zážitkové učení vysvětlují, proč herní moduly podporují vnitřní motivaci a hlubší učení. Měření angažovanosti je možné validní škálou UES (O'Brien, Cairns, & Hall, 2018).

Únikové hry v edukaci. Syntézy a přehledy popisují významné přínosy únikových her v pregraduálním a profesním vzdělávání (BMC Medical Education, 2024; Borrego et al., 2017; *The Great Escape?*, 2020; *Educational escape rooms – SR*, 2023), a to včetně dopadů na wellbeing (*JMIR Serious Games*, 2024) a prevenci rizikového chování (ScienceDirect – *Escape Addict*, 2023).

Deskové hry a sociální učení. Moderní deskové hry podporují spolupráci a bezpečnou diskusi; v neformálním vzdělávání pomáhají překlenout „digitální únavu“ (Taylor & Francis, 2024) a v rané sexuální edukaci existují pokusy o věkově přiměřené deskové formáty (Lokollo et al., 2023).

Standardy sexuální výchovy. Mezinárodní rámce doporučují komplexní, inkluzivní a věkově přiměřené přístupy (UNESCO, 2018; WHO/BZgA, 2010).

2 Metody

2.1 Systematický přehled (PRISMA)

Vyhledávání (2010–2025) odborných publikací v databázích PubMed, ERIC a Scopus. Následně proběhl dvojitý screening a tematická syntéza, kde byl kladen důraz na hry zejména ve školním a zdravotnickém vzdělávání. Zvláštní pozornost byla věnována studiím zaměřeným na sexuální výchovu či příbuzné oblasti prevence (PMC, 2018; ScienceDirect – *Escape Addict*, 2023) a na metodiky evaluace angažovanosti (O'Brien et al., 2018).

2.2 Portfolia her a formativní ověřování

Byly vytvořeny z projektu IGA tři deskové hry (1. Reprodukční zdraví & mýty (pilotujeme), 2. Drogy a jejich účinky (pilotujeme), 3. Holistické pojetí zdraví v konzumní společnosti (v grafické úpravě před pilotáží)) a koncept únikové online hry. Dále byly vytvořeny modifikace dalších her (1. Hádej pojem, 2. Hádej kdo?). V rámci IGA her proběhlo i testování deskových her, vč. krátkého post-testu a checklist facilitace (jasnost instrukcí, bezpečné klima, inkluzivní jazyk).

2.3 Případová data – interaktivní úniková hra

Pilotní ověření proběhlo u žáků SŠ (N = 121; edukovaná podskupina N = 40; Gymnázium Teplice a SZŠ Děčín). Z výsledků pre a post testování vyplývá nejen porozumění klíčovému tématům (anonymní online dotazník; 20 otázek), ale také otevření dalších témat, u kterých si žáci původně mysleli, že mají dostatek informací (Kalčíková, 2024).

3 Intervence (portfolio her)

Bylo vytvořeno hned několik didaktických her, které pomáhají otevírat témata reprodukčního zdraví mezi žáky ve školách, mj. například:

Desková hra: Desková hra „Oplození vajíčka“ otevírá témata jako jsou dilemata o souhlasu, práce s mýty a dezinformacemi a scénáře komunikace. Probíhá v krátkých herních cyklech s následným řízeným debriefingem.

Karetní hra: Hra „Hádej pojem“ – modifikace hry „Aktivity“, kdy ve vymezeném čase jednotlivec poskytuje indicie ostatním k uhodnutí pojmu. Lze hrát variantu „mluvení“, nebo náročnější – „mluvení“, „pantomima“ a „kreslení“. Tato hra rozvíjí komunikační schopnosti, slovní zásobu a ukotvuje jednotlivé pojmy do významových celků.

Úniková hra: QR/online modul (~30 min), týmová spolupráce, minihry a videa; zaměřeno na anatomii, antikoncepci, prevenci STI a práci se zdroji. Podpora duševní pohody a spolupráce se opírá o zjištění z vysokoškolských kontextů (JMIR Serious Games, 2024).

4 Výsledky

4.1 Syntéza literatury

Escape-room a deskové hry typicky přinášejí **krátkodobé zlepšení znalostí a vyšší angažovanost** (BMC Medical Education, 2024; *The Great Escape?*, 2020; *Educational escape rooms* – SR, 2023). V oblasti **sexuální výchovy** herní přístupy zlepšují **porozumění a ochotu diskutovat** (PMC, 2018), zatímco gamifikace je spojována i s **benefity pro duševní zdraví** dětí a dospívajících (konceptuální SR, 2024). (BMC Medical Education, 2024; PMC, 2018, 2024).

4.2 Případová data – úniková hra (pilot)

Soubor N = 121; edukovaná podskupina N = 40 (21 Gymnázium Teplice; 19 SZŠ Děčín). Po edukaci interaktivní únikovou hrou došlo k **bezprostřednímu zlepšení porozumění** (srovnání pre/post), žáci oceňovali týmovou spolupráci a jasnost pravidel (Kalčíková, 2024).

5 Diskuse

Naše výsledky korespondují s přehledy, že **jasné cíle, okamžitá zpětná vazba a kvalitní debriefing** zvyšují efekt herních modulů (BMC Medical Education, 2024; O'Brien et al., 2018). Únikové hry se jeví vhodné pro simulaci „online“

dilemat v **offline bezpečí** (Borrego et al., 2017; *Escape Addict*, 2023) a mohou přispět k wellbeing-zaměřeným cílům (*JMIR Serious Games*, 2024). Pro školní praxi doporučujeme **ready-to-use** materiály a školení učitelů v technikách vedení reflexe; hodnotit kromě znalostí také **digitální gramotnost** (DHLLI; van der Vaart & Drossaert, 2017) a **klima třídy** (Zullig et al., 2010/2015).

6 Limity a budoucí výzkum

Mezi možné limity patří krátkodobé sledování, menší pilotní vzorek a převaha self-report ukazatelů u části studií. Doporučujeme longitudinální retenci, validované škály angažovanosti a srovnání analogových vs. digitálních verzí. (*BMC Medical Education*, 2024; O'Brien et al., 2018).

Závěr

Deskové i únikové hry představují prakticky využitelný, inkluzivní a studenty pozitivně přijímaný nástroj sexuální výchovy v digitálním věku. Při kvalitním didaktickém vedení pomáhají bezpečně simulovat problematické online situace, posilovat dovednosti pro informovaná a etická rozhodnutí a zvyšovat motivaci k preventivnímu chování (PMC, 2018; UNESCO, 2018; WHO/BZgA, 2010). Vytvořené a ověřené hry je také vhodné pedagogům poskytnout k volnému použití, aby byl edukační dopad maximalizovaný.

Obrázek 1 QR kód ke hře „Hádej pojem“

Obrázek 2 QR kód k únikové hře

Použité zdroje

An Escape Game on University Students' Mental Health During the COVID-19 Pandemic: Cocreation Study. (2024). *JMIR Serious Games*. <https://games.jmir.org/2024/1/e48545>. (wellbeing, ko-kreace ER).

Borrego, C., Fernández, C., Blanes, I., & Robles, S. (2017). Room escape at class: Escape games activities to facilitate the motivation and learning in computer science. *Journal of Technology and Science Education*, 7(2), 162–171. (cit. v textu jako příklad přínosu ER pro motivaci a učení).

- BMC Medical Education. (2024). *Escaping the ordinary: A review of escape rooms in medical and veterinary education*. <https://bmcmmededuc.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12909-024-06512-w>. (syntéza přínosů ER).
- Educational escape rooms for healthcare students: A systematic review. (2023). PubMed record. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/37924674/> (systematický přehled ER ve zdravotnickém vzdělávání).
- Escape Addict: A digital escape room for the prevention of addictions and risky behaviors in schools*. (2023). ScienceDirect. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0360131523000751> (ER a prevence rizik).
- Improving Sexual Health Education Programs for Adolescent Students through Game-Based Learning and Gamification*. (2018). PMC. <https://ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6163657> (GBL v sexuální výchově adolescentů).
- Kalčíková, A. (2024). *Informovanost žáků gymnázií a středních zdravotnických škol v oblasti prevence reprodukčního zdraví* (Diplomová práce). UJEP, Ústí nad Labem. (pre/post pilot únikové hry; N = 121/40).
- Lokollo, L., et al. (2023). *Playful pathways to age-appropriate sexual education: Crafting board-game media for 4–6-year-olds. AL-ISHLAH: Jurnal Pendidikan*. (příklad deskové hry v rané sexuální edukaci).
- NZIP. (2024). *Infografika: Porodnost v Česku*. <https://www.nzip.cz/data/1831-infografika-porodnost-ceska-republika>
- O'Brien, H. L., Cairns, P., & Hall, M. (2018). A practical approach to measuring user engagement with the Refined User Engagement Scale (UES) and the new UES Short Form. *International Journal of Human-Computer Studies*, 112, 28–39. <https://doi.org/10.1016/j.ijhcs.2018.01.004>. (měření angažovanosti).
- SZÚ. (2023). *Výskyt STI v grafech. Výskyt STI v ČR do 2022*. <https://szu.gov.cz/aktuality/tv-nova-v-cesku-pribyva-nakazenych-pohlavnimi-chorobami/>
- Taylor & Francis. (2024). *Informal adult learning and training sessions: playing modern board games in the digital age*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09523987.2024.2357958> (sociální/učební přínosy deskových her).
- The Great Escape? The rise of the escape room in medical education*. (2020). PMC. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7296573/> (přehled použití ER v medicínském vzdělávání).
- UNESCO. (2018). *International technical guidance on sexuality education: An evidence-informed approach* (rev. ed.). <https://doi.org/10.54675/9789231002595> (kurikulární rámec CSE).
- van der Vaart, R., & Drossaert, C. (2017). Development of the Digital Health Literacy Instrument (DHLI): Validity and reliability. *Journal of Medical Internet Research*, 19(1), e27. <https://doi.org/10.2196/jmir.3770> (měření digitální gramotnosti).

WHO Regional Office for Europe & BZgA. (2010). *Standards for sexuality education in Europe*. <https://whocc.bioeg.de/en/publications/standards-for-sexuality-education/> (evropský rámec).

Zullig, K. J., Koopman, T. M., Patton, J. M., & Ubbes, V. A. (2010/2015). The School Climate Measure: Development and validation. *Journal of Psychoeducational Assessment/ Journal of Applied School Psychology*. (měření klimatu třídy).

Autorky:

Mgr. Kamila Bitalová

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta zdravotnických studií

Katedra specifických zdravotnických disciplín

kamila.bitalova@ujep.cz

Mgr. Barbora Váverková

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta zdravotnických studií

Katedra specifických zdravotnických disciplín

barbora.vaverkova@ujep.cz

Mgr. Petra Abrahamová

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta zdravotnických studií

Katedra specifických zdravotnických disciplín

petra.abrahamova@ujep.cz

PhDr. Ing. Lucia Mičíková, MPH

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta zdravotnických studií

Katedra specifických zdravotnických disciplín

lucia.micikova@ujep.cz

Mgr. Miroslava Zemanová, Ph.D.

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta zdravotnických studií

Katedra specifických zdravotnických disciplín

miroslava.zemanova@ujep.cz

Část II:

Informativní příspěvky

První zkušenosti s administrativní přeměnou pohlaví v ČR

Ivo Procházka

První medicínská přeměna pohlaví (tedy hormonální a chirurgická léčba probíhala před 100 lety v Německu. V roce 1952 proběhla první dokumentovaná přeměna pohlaví v USA a během šedesátých let minulého století probíhaly první přeměny pohlaví v Československu. Od počátku dosažené chirurgické změny následovaly i změny matriční, tedy změna jména, příjmení a rodu (později i rodného čísla). Údajně vycházely se starého rakouského matričního zákona, který připouštěl, že chybný zápis v matrice může být opraven. Po změně úředního pohlaví se tedy tehdejší transsexuál mohl s partnerem opačného pohlaví oženit či vdát, transmuži mohli se svou partnerkou požádat o umělé oplodnění, případně pár mohl požádat o adopci dětí.

Vzhledem k tomu, že čeština je jazyk genderově dosti specifický, obvykle ze jména i příjmení, případně užitého příčestí minulého, lze poznat rod jedince. V době tzv. real life testu, tedy během sociální adaptace na žádoucí rod, a ještě před úřední změnou pohlaví a operačními výkony, probíhala změna jména a příjmení na neutrální. Zpočátku se jednalo o pouhá tři jména – René, Nikola a Vlasta, příjmení se modifikovalo do neutrální podoby, například přidáním koncovky -ů k aktuálnímu tvaru. Postupně se rozšířil okruh neutrálních jmen. V posledním desetiletí bylo možné, aby ženy používali bez dalších podmínek mužský tvar svého příjmení.

Nicméně definitivní změna úředního pohlaví byla limitována operačními výkony, které zabraňují další plodnosti. U mužů tedy odstranění varlat a u žen jako minimum odstranění dělohy. Obvykle však bylo spojeno i s odstraněním vaječníků, u nichž by při další androgenní léčbě bylo riziko patologických změn.

Kromě jedinců, kteří se obávali chirurgických výkonů, se nedostupnost úřední změny pohlaví týkala i jedinců, u nichž byly tyto výkony kontraindikovány z lékařských důvodů.

Podobně situace byla ještě začátkem tisíciletí ve většině evropských zemí. Ale třeba v Anglii poměrně dlouho nebyla úřední přeměna pohlaví ani při dlouhodobé hormonální a chirurgické léčbě možná. Na druhou stranu v některých zemích (Polsko, Rusko) musely proběhnout úřední změny pohlaví anebo aspoň změny jména do nového tvaru ještě před operační změnou. I my jsme zažili několik případů, kdy se pacienti vrátili z matriky po doporučení k neutrálnímu jménu a příjmení již s dokončenou úřední změnou pohlaví. Uváděli, že nevědí, jak je to možné, že to na matrice asi spletli. Nicméně všichni pak podstoupili i operační výkony směřující k dokončení tranzice.

V roce 2018 rozhodl Evropský soud pro lidská práva, že je nepřípustné podmiňovat úřední změnu pohlaví takovými zásahy do tělesné integrity jako jsou kastrace.

Během dvaceti let naprostá většina evropských zemí podmínku operačních výkonů pro provedení úřední změny pohlaví odmítla a v roce 2023 již byla kromě České republiky jen jedna země EU, která na ni trvala.

Zároveň však v tomto mezidobí úplně odmítlo možnost úřední změnu pohlaví Maďarsko a Rusko.

V roce 2024 tuto podmínku zrušil Ústavní soud k 30. 6. 2025 po zn. ÚS 52/23 a nařídil, aby do té doby byly změněny podmínky úřední změny pohlaví. Zdálo se nepravděpodobné, že by takové rozhodnutí bylo parlamentem přijato ve formě zákona. Proto přijetím metodiky ve formě vyhlášky bylo pověřeno Ministerstvo zdravotnictví ČR. Sexuologická společnost a nevládní sdružení Transparent prosazovalo, aby pro úřední změnu bylo postačující prohlášení jednotlivce o sebeurčení, protože se nejedná o zdravotní výkon. Podobnou normu nyní připravuje i Německo. Nicméně převládly obavy, zda nedojde k sebedeklaracím z jiných důvodů, například snahy jedince skrýt svou bývalou identitu (třeba aby se vyhnul trestnímu stíhání či pobytu v méně příjemném prostředí mužské věznice nebo z psychopatologických důvodů (psychóza) a z obavy, že by pak přibylo neúměrně snah o tzv. retranszici (kterých je dle zahraničních dat 1–2 %), tedy návratu k pohlaví bývalému.

Tomu napomáhaly bulvární zprávy o znásilněných ženách v ženské věznici, o účelové změně úředního pohlaví pro dosažení vyšší mzdy (v případech existující pozitivní diskriminace), o soutěžení trans žen ve sportu apod. které se ale týkaly pouze ojedinělých případů.

Doporučení k administrativní změně pohlaví nemá spojitost s operačními výkony, pokud si je pacient přeje podstoupit. Ty musí schválit příslušná multidisciplinární komise Ministerstva zdravotnictví ČR. Pokud po schválení chirurgických výkonů dojde k administrativní změně pohlaví, tak je třeba, aby si pacient uschoval rozhodnutí matriky, kde jsou uvedena obě jména.

Od 1. 6. 2025 tedy máme zkušenost s doporučením k úřední změně pohlaví.

Před vystavením doporučení by pacient měl být 6-9 měsíců, podstoupit potřebné výkony k upřesnění diagnózy genderového nesouladu a jeho genderová dysforie by měla být stabilní.

Za období srpen–září 2025 jsem vydal doporučení 28 pacientům k administrativní přeměně pohlaví. Všichni byli dlouholetí pacienti. Nejkratší doba sledování byly dva roky, nejdelší 31 let. Všichni užívali nejméně půl roku hormonální léčbu. Převažovali transmuži, kterých bylo 18, transžen bylo deset.

Sedm transmužů již podstoupilo bilaterální mastektomii, dalších třináct pacientů mělo operační výkony schválené. Dva transmuži a tři transženy o operace zatím nežádali (jeden muž v době žádosti užíval hormony ještě krátkou dobu).

Někteří pacienti uváděli při podání žádosti, že se pro ni rozhodli hned, protože cítí právní nejistotu, když se jedná jen o podzákonnou normu a obávají se jejího zrušení. Uváděli i zkušenost Slovenska, které mělo obdobnou podzákonnou normu a ta je opakovaně rušena. Jen jedna pacientka nakonec přijala administrativní

změnu jako dostatečné řešení a odstoupila od požadované chirurgické změny (jednalo se o pacientku s kognitivní poruchou a nedostatečným zázemím pro postoperační péči).

Naopak pět pacientů, kteří jinak splňovali podmínku pro administrativní přeměnu pohlaví, si vzalo čas na rozmyšlenou.

Jednomu pacientovi jsem provedení změny odmítl, protože nedokončil diagnostický proces (odmítl/a dokončit psychologické vyšetření).

Závěrem lze uzavřít, že možnost administrativní změny pohlaví bez provedení operačních výkonů neznamená zásadní změnu v péči o trans pacienty, ale mnoha z nich umožňuje dřívější přijetí požadované sociální role a v některých případech dokonce zásadní možnost dokončení změny pohlaví.

Autor:

MUDr. Ivo Procházka, CSc.

Sexuologický ústav VFN a 1. LF UK Praha

ivo.prochazka@vfn.cz

Mluvit o sexu a vztazích NENÍ TABU: Didaktická pomůcka pro prevenci rizikového chování v oblasti vztahové a sexuální výchovy

Jana Klementová, Lada Kudláčková

Příspěvek představuje didaktickou pomůcku Mluvit o sexu a vztazích není tabu, která podporuje prevenci rizikového sexuálního chování a rozvoj vztahové a sexuální gramotnosti žáků. Pomůcka kombinuje výkladové a obrázkové karty, otázky pro otevřený dialog a metodické návody pro pedagogy. Pomůcka vznikla ve spolupráci s Pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem Ústí nad Orlicí.

Úvod

Vzdělávání v oblasti vztahů, sexuality a osobní integrity představuje pro pedagogy i žáky téma, které s sebou často nese stud, komunikační bariéry či obavy ze stigmatizace. V praxi přitom chybějí konkrétní a bezpečné nástroje, umožňující rozvíjet dovednosti potřebné pro zdravé dospívání. Didaktická pomůcka Mluvit o sexu a vztazích není tabu byla vytvořena jako odpověď na tuto potřebu a slouží jako opora učitelům, lektorům primární prevence i odborným pracovníkům školských poradenských zařízení.

Pomůcka vychází ze zkušeností lektorů primární prevence, kteří ve školách realizují programy zaměřené na prevenci sexuálního zneužívání, rizikového sexuálního chování a problematiky partnerských vztahů. Je navržena tak, aby reflektovala skutečné potřeby dospívajících a byla přístupná i pedagogům.

Popis a struktura didaktické pomůcky

Pomůcka je určena žákům druhého stupně základních škol a studentům středních škol. Obsahuje tři sady karet a informační listy s metodikou, které usnadňují pedagogům přípravu i vedení aktivit.

1. Výkladové karty

Výkladové karty přinášejí základní vysvětlení pojmů spojených s partnerskými vztahy, sexualitou, tělesným vývojem či antikoncepcí (např. láska, menstruace, těhotenství, hygiena a sex, spodní prádlo, antikoncepce). Slouží jako odborně podložený vstup do problematiky a jako opora pro následnou diskusi se žáky.

2. Obrázkový mix

Obrázkové karty podněcují reflexi a vytvářejí prostor pro sdílení zkušeností, názorů a prožívání. Součástí je legenda i doporučené metodické postupy pro práci ve dvojicích či ve skupině.

3. Otázky na tělo

Sada 56 kartiček obsahuje otázky, kterými se dospívající skutečně zabývají – od prvních partnerských kontaktů až po praktické dotazy týkající se intimní hygieny, antikoncepce či hranic ve vztahu. Podporováno je odbourávání studu, které umožňuje bezpečně položit i citlivé otázky, ale zároveň téma nijak ne vulgarizuje.

4. Řazení vlastností a dovedností

Jedna z částí didaktické pomůcky, které podporuje žáky při přemýšlení o kvalitách důležitých pro zdravé mezilidské vztahy – od respektu a věrnosti až po zodpovědnost či schopnost otevřené komunikace.

Východiska a cíle pomůcky

Karty jsou koncipovány jako didaktická pomůcka na podporu osobnostní výchovy. Jejich cílem je:

- posílení reflexe sexuálního dospívání,
- zvyšování povědomí o intimní a duševní hygieně,
- podpora zdravých mezilidských a partnerských vztahů,
- otevřená komunikace bez předsudků,
- prevence sexuálně rizikového chování,
- snižování ostychu při kladení otázek,
- poskytování bezpečného prostoru pro sdílení,
- rozvoj kritického myšlení o hranicích, respektu a souhlasu.

Metodické využití

Informační listy s metodikou nabízejí konkrétní doporučení, jak jednotlivé sady karet využít během:

- řízených diskusí,
- preventivních bloků,
- individuálních konzultací,
- třídnických hodin,
- intervencí zaměřených na vztahovou a sexuální výchovu.

Metodika rovněž podporuje využití prvků zážitkové pedagogiky, práce s emocemi a reflexe situací, které se objevují v reálném životě dospívajících.

Závěr

Tabu karty představují praktický, flexibilní a srozumitelný nástroj, který usnadňuje komunikaci o citlivých tématech spojených s dospíváním a sexualitou. Kombinace informací, vizuálních podnětů a otevřených otázek pomáhá vytvářet prostředí, ve kterém mohou žáci bezpečně hovořit o svých zkušenostech, obavách

i představách. Pomůcka tak významně přispívá k prevenci rizikového chování a k rozvoji osobnostních kompetencí důležitých pro zdravé dospívání.

Autorky:

Mgr. Jana Klementová

Pedagogicko-psychologická poradna a Speciálně pedagogické centrum Ústí nad Orlicí

xklementovaj@seznam.cz

Mgr. Lada Kudláčková

ALBI Česká republika a. s., vzdělávací program Škola s hrou

lada.kudlackova@albi.cz

Mezi tělem, pornem a TikTokem: Sex edukativní workshop pro generace Z a alfa

Zuzana Martanovič, Agáta Prokopová

Příspěvek představil nový sex-edukativní workshop pro středoškolské studující, který reaguje na realitu generací Z a Alfa, jež vyrůstají v digitálně propojeném světě, kde se setkávají s pornografií, sexualizovaným obsahem a tlakem sociálních sítí dříve, než mají přístup k bezpečným a kvalitním informacím o těle, intimitě a vztazích. Workshop vznikl jako součást širší vzdělávací práce týmu F*éra, který se dlouhodobě věnuje prevenci genderově podmíněného násilí a rozvoji genderově citlivého vzdělávání na základních a středních školách.

Program je postaven na principech bezpečného prostoru, respektu, nenásilné komunikace a přijetí rozmanitosti. Studující provádí témata, která podle našich dlouhodobých zkušeností nejvíce rezonují s jejich životem: tělesnost a sebekřijetí, souhlas, hranice, komunikace, bezpečí v online prostředí, porno a jeho vlivy, kinkshaming, slutshaming, revenge porn či tlak na výkon a vzhled. Materiály vycházejí z interaktivních metod, práce s příběhy a situacemi, které umožňují mladým lidem bezpečně zkoumat vlastní nastavení a přemýšlet o tom, co je jim příjemné a co už ne. V souladu s metodikami F*éry jsou aktivity navrženy tak, aby vyučující ani lektorky a lektori nevystupovali jako „nositelé správných odpovědí“, ale jako facilitující osoby podporující reflexi, diskusi a hledání vlastních postojů u mladých lidí. Součástí příspěvku bylo také představení širšího rámce práce týmu F*éra: prevence genderově podmíněného a sexualizovaného násilí, rozvoj mediální gramotnosti, podpora bezpečného online prostředí, tvorba metodických materiálů a vzdělávání vyučujících. Tým dlouhodobě propojuje témata sexuality, vztahů, hranic a prevence násilí, protože zkušenosti z praxe ukazují, že mladí lidé potřebují komplexní podporu, která zahrnuje jak porozumění vlastnímu tělu a emocím, tak kompetence pro bezpečnou komunikaci, rozpoznání rizik a vyhledání pomoci.

V rámci prezentace jsme nabídly ukázkou konkrétních aktivit, způsob vedení diskuse i jazykové rámce, které se osvědčují v práci s mladou generací. Důraz byl kladen na to, jak přizpůsobit obsah současné době, kdy mladí lidé utvářejí své představy o vztazích ve světě, kde se prolíná intimita, sociální síť a algoritmy. Workshop i celý koncept stojí na přesvědčení, že jen respektující a otevřený přístup umožňuje mladým lidem bezpečně se orientovat ve vlastní sexualitě, v rizicích digitálního prostředí i v budování zdravých a bezpečných vztahů.

Víc o naší práci najdete na nesehnuti.cz/fera nebo na edufera.cz, v případě zájmu o workshop na vaší škole kontaktujte kolegyni Agátu Prokopovou na agatap@nesehnuti.cz.

Autorky:

Mgr. Zuzana Martanovič

NESEHNUTÍ, z. s.

zuzana.martanovic@nesehnuti.cz

Bc. Agáta Prokopová

NESEHNUTÍ, z. s.

agatap@nesehnuti.cz

Část III: Postery

Programy plánovaného rodičovství v Jižní Asii: vývoj a efektivita

Sylvie Chrtková

Programy plánovaného rodičovství (PPR) v Indii, Pákistánu a Bangladéši

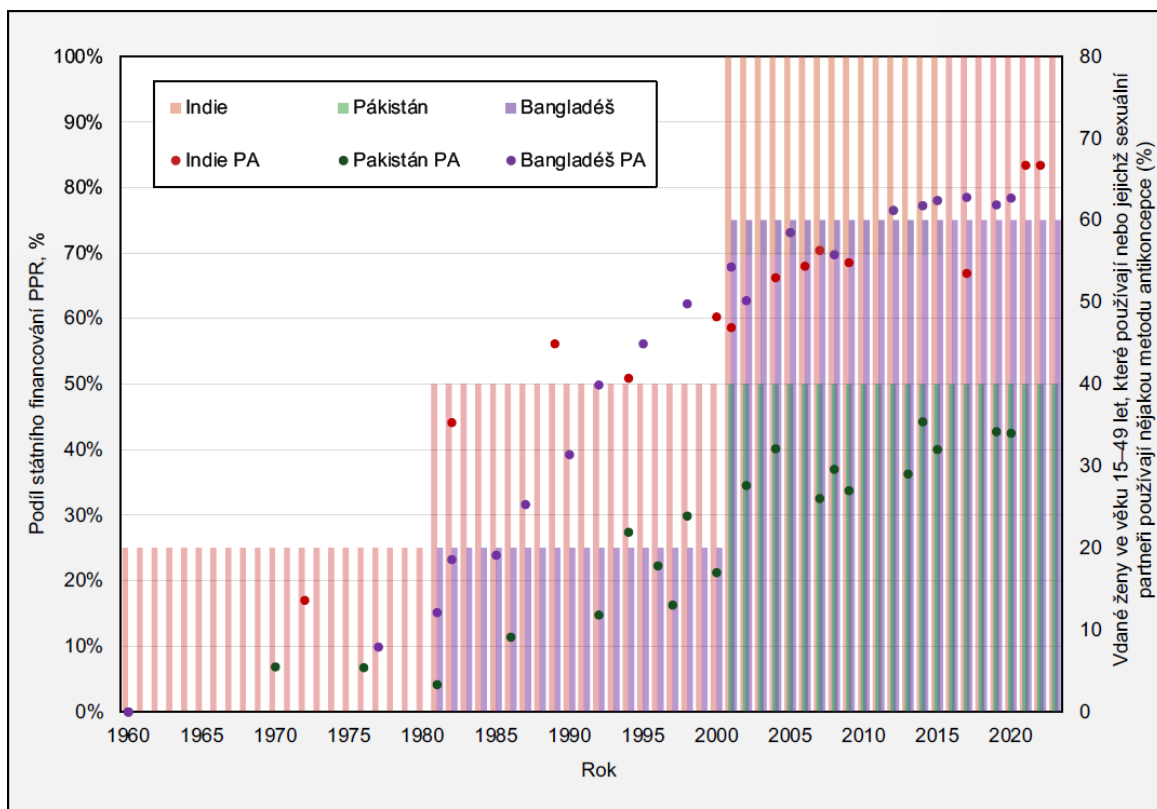
Plánování rodiny umožňuje přemýšlet nad velikostí rodiny, načasováním prvního dítěte i rozestupy mezi dětmi. Dostupná a rozsáhlá nabídka antikoncepce dává lidem možnost tato rozhodnutí naplnit, snižuje počet neplánovaných těhotenství, přispívá k poklesu úhrnné plodnosti a zlepšuje zdraví žen i dětí. Pro zajištění rovného přístupu je zásadní také financování programů plánovaného rodičovství, které umožňuje dostupnost služeb, šíření osvěty a dlouhodobý pozitivní dopad na společnost i ekonomiku.

Vývoj a efektivita z hlediska prevalence antikoncepce a míry financování programů

Prevalence užívání antikoncepce je jedním z hlavních ukazatelů efektivity programů plánovaného rodičovství, protože přímo odráží jejich schopnost dosahovat cílů týkajících se regulace plodnosti a zajišťování rovného přístupu k moderním metodám reprodukční péče. Stejně důležitá je míra financování těchto programů z vlastních vládních rozpočtů, protože to ukazuje míru politické vůle a míru dlouhodobé udržitelnosti programů. Pokud se země spoléhají převážně na zahraniční pomoc, efektivita může být krátkodobě posílena, ale dlouhodobý rozvoj programů zůstává nejistý. Naopak vyšší podíl domácího financování posiluje institucionální stabilitu, zajišťuje lepší integraci do národních zdravotních systémů a umožňuje pružněji reagovat na měnící se potřeby obyvatelstva.

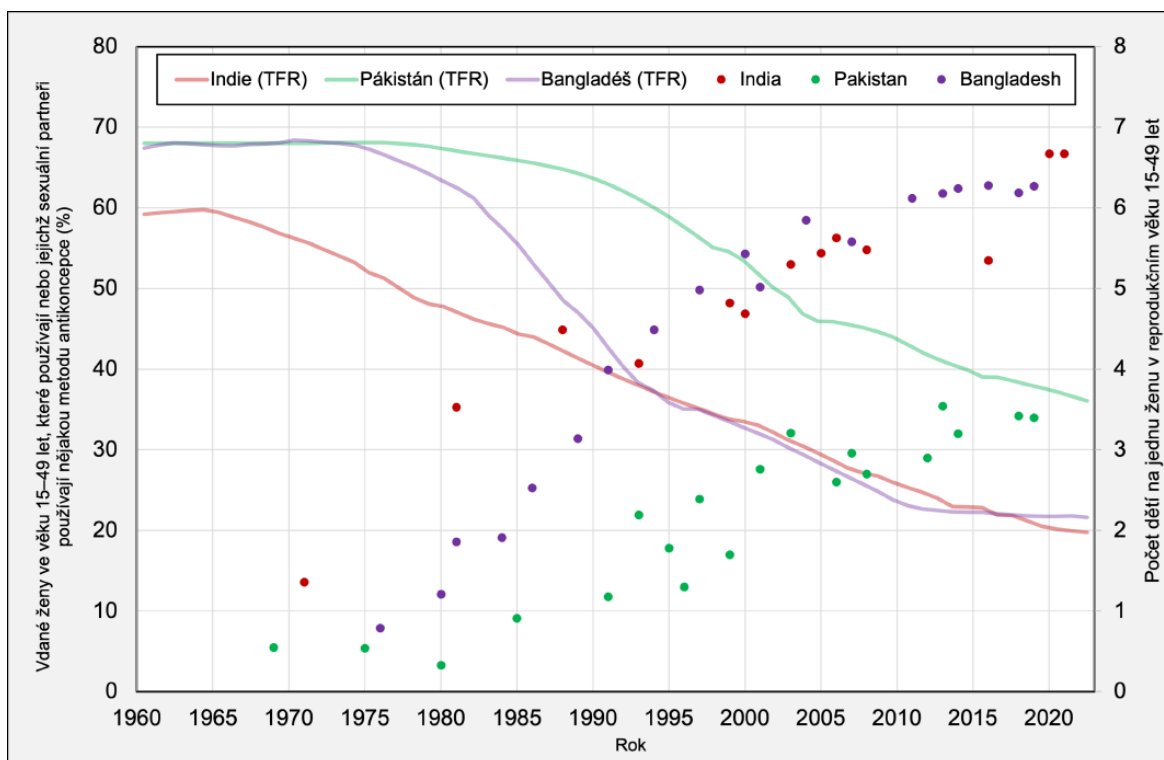
Prevalence antikoncepce a vývoj úhrnné plodnosti

- Indie do roku 1970 zhruba 15 %, rychlý nárůst na 35 % v roce 1980 zejména díky zavedení povinné sterilizace, v 90. letech dočasný pokles při přesunu ke komunitnímu přístupu, dnes 67 %.
- Bangladéš skok z 8 % v roce 1975 na 40 % v roce 1991, v 90. letech další růst, po roce 2010 stagnace kolem 60 %.
- Pákistán do 90. let nízký a nestabilní růst, po spuštění komunitního programu Lady Health Workers (1994) zvýšení, v roce 2019 zhruba 35 %.
- Indie zaznamenala stabilní nárůst používání antikoncepce a odpovídající plynulý pokles plodnosti, až téměř k hodnotě 2,1.
- Od 80. let Bangladéš prudce zvýšil prevalenci antikoncepce, což okamžitě vedlo k dramatickému snížení plodnosti. Jasný příklad úspěšné populační politiky.
- Pákistán dlouho zůstával na nízké úrovni užívání antikoncepce, což se odráží v pomalém snižování plodnosti a přetrvávající vysoké plodnosti.

Poznámka: Podíl státního financování: Výhradně dárci (0 %), Převážně dárci (25 %), Kombinace dárců a státního rozpočtu (50 %), Převážně ze státního rozpočtu (75 %), Větší část ze státního rozpočtu (100 %)

Graf 1 Prevalence antikoncepce a míra financování PPR, Indie, Pákistán, Bangladěš, Svět, 1960–2023

Graf 2 Prevalence antikoncepce a vývoj úhrnné plodnosti, Indie, Pákistán, Bangladěš, Svět, 1960–2023

Financování Programů plánovaného rodičovství

- Všechny zkoumané země využívají financování od zahraničních donorů, ale v jiné míře participují z vlastního vládního rozpočtu.
- Indie: od počátku participace na financování PPR z vlastního vládního rozpočtu, nižší závislost.
- Pákistán: do 90. let zhruba 80 % od zahraničních donorů, po roce 1994 postupné zvyšování státního podílu, donoři ale stále klíčový podíl na financování.
- Bangladéš: po získání nezávislosti silně odkázán na donory (>80 %), od 90. let přechod ke státnímu financování, dnes zhruba 70 %.

Dopady na Programy plánovaného rodičovství

Od 60. let 20. století sledovaly Indie, Pákistán a Bangladéš v oblasti PPR odlišné cesty. V Indii a Bangladéši došlo k výraznému růstu prevalence antikoncepce, který byl podpořen nejprve zahraniční pomocí a později rostoucím podílem domácího financování. Obě země tak dokázaly postupně stabilizovat PPR a zařadit plánování rodiny mezi národní priority. Naproti tomu Pákistán zůstal dlouhodobě silně závislý na zahraničních dárcích a jeho nárůst užívání antikoncepce byl pomalý a nestabilní. Rozdíly v investicích a politické podpoře se tak přímo odrazily v rozdílné efektivitě PPR a rychlosti poklesu plodnosti.

Tabulka 1 Cíle a vývoj v oblasti prevalence antikoncepce (PA) v rámci PPR, Indie, Pákistán, Bangladéš, Svět, 1950–současnost

	Indie	Pákistán	Bangladéš
1950–1960	Zavedení základních metod antikoncepce	Cíle nejasné, plánování rodiny nepředstavovalo prioritu	
1970–1980	Masové šíření antikoncepce, včetně kontroverzní povinné sterilizace.	Začlenění PPR do vládních plánů, ale bez jasného důrazu na PA.	Rychlé zvýšení PA (z 8 % na 40 %)
1980–1990	Stabilizovat růst PA kolem 45 %, postupně diverzifikovat metody. Přechod k dobrovolným programům.	Cíle nízké a nepravidelně sledované. PA stále pod světovým průměrem.	Rozšířit PA díky „balíčku služeb reprodukčního zdraví“. Výrazné investice dárců a komunitní přístup.
1990–2000	Komunitní strategie, posílení dobrovolnosti. Nárůst PA (40–45 %).	Zvýšit PA prostřednictvím terénních pracovníků.	Pokračovat v růstu PA a posílit komunitní služby. Významné investice do terénních programů.
2000–2010	Zvýšit PA prostřednictvím Národní mise pro zdraví.	Zvýšit PA na 30–35 %. Pokračující silná závislost na dárcích.	Udržet PA > 50 %, posílit rovnost pohlaví

	Indie	Pákistán	Bangladěš
2010–současnost	Diverzifikace moderních metod (IUD, implantáty). PA kolem 67 %	Dosáhnout stabilního růstu PA, ale stagnace kolem 35 %. Nízká priorita na vládní úrovni.	Stabilizovat PA kolem 60 %. Posílení domácího financování.

Použitý zdroj:

Total Fertility Rate 1960–2021, Contraceptive prevalence (% of women ages 15–49), 1960-2023. World Bank. 2025-09-21.

Autorka:

Mgr. Sylvie Chrtková

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta

Katedra demografie a geodemografie

chrtkovsy@natur.cuni.cz

Moje tělo a pocity – moje super síla!:

Nový program holistické sexuální výchovy pro 1. stupeň ZŠ

Marcela Macháčková

O programu

Program *Moje tělo a pocity, moje super síla!* je pilotním projektem sexuální výchovy pro 1. stupeň ZŠ, složený z 8 na sebe navazujících lekcí. Je primárně určen dětem ve věku 8–10 let, a za pomoci připravených metodik je vyučován vyučujícími a zástupci ŠPP z dané školy. Cílem programu je posílit dovednosti dětí pro navazování zdravých vztahů a uspokojivý rozvoj vlastní sexuality, včetně prevence zneužívání. V tomto duchu se program snaží děti vybavit informacemi o lásce, vztazích, právech v oblasti sexuality a dalších tématech, přiměřeně jejich věku. Lekce programu byly vyvinuty na základě témat a principů Standardů WHO pro sexuální výchovu v Evropě a testování jednotlivých lekcí. Program vznikl v rámci doktorského studia na Katedře psychologie PedF UK, část lekcí vznikla díky organizaci Konsent a Nadačnímu fondu Abakus.

Pilotní výzkum

Program nyní prochází pilotním testováním včetně výzkumného ověření efektivity programu. Výzkum se zejména zaměřuje na efekt programu na znalosti a dovednosti dětí, a také na mapování a porozumění emocím, které se během lekcí objevují. Cílem výzkumu je přinést podklady a doporučení pro kvalitní sexuální výchovu na 1. stupni ZŠ, která podpoří děti ve zdravém psychosexuálním vývoji. Do testování je stále možné se zapojit, v případě zájmu napište na marcela.machackova@pedf.cuni.cz.

Obsah lekcí

- **Naše pocity, když jde o tělo a blízkost**
 - Lekce ukazuje a normalizuje různost emocí, které může vyvolat mluvení o těle a vztazích (např. stud, smích, zájem, otrávenost).
- **Rozmanitost a identita**
 - Lekce nabízí zamyšlení nad stereotypními očekáváními vůči chlapcům a dívkám a ukazuje různé podoby toho, jak děti sami sebe prožívají jako kluky, holky či nebinární osoby.
- **Intimní části těla**
 - Cílem lekce je znalost anatomických názvů pro pohlavní orgány a další intimní části těla (zadek, bradavky a ústa) a osvojení pravidel pro jejich dotyky, ať už vlastní nebo cizí.

- **Láska a přátelství**
 - Lekce představuje zamilovanost a různé typy lásky, včetně té kamarádské. Zaměřuje se také na to, jak se vypořádat s žárlivostí či odmítnutím.
- **Osobní hranice**
 - Cílem lekce je chápaní vlastních hranic, schopnost se vymežit vůči nevhodnému chování, a mapování bezpečných osob.
- **Média a vlastní obraz těla**
 - Cílem lekce je upozornit na nerealistické standardy krásy zobrazované v médiích, včetně diskuze jejich vlivu na dětské prožívání.
- **Intimní chování a jeho pravidla**
 - Děti se v této lekci seznamují s definicí sexuálního chování a motivacemi lidí se do něj zapojovat. Taktéž si osvojují pravidla sexuálního chování jako je například vyrovnanosti, dobrovolnost, věková hranice a další.
- **Práva dětí**
 - Lekce pomocí konkrétních situací představuje vybraná práva Úmluvy o právech dítěte. Jde o právo na informace a vzdělání, právo na nediskriminaci a právo na ochranu před zneužíváním a škodlivým chováním.

Chcete nahlédnout do již zveřejněných lekcí? Lekce Osobní hranice, Intimní části těla, a Láska a přátelství lze najít na webu organizace Konsent v sekci pro vyučující: <https://konsent.cz/pro-vyucujici-sexualni-vychova/>.

Autorka:

Mgr. Marcela Macháčková

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta

Katedra psychologie

marcela.machackova@pedf.cuni.cz

Část IV:

Anotace dalších vystupujících

Sex Education v éře sociálních sítí

MUDr. Kamila Žižková (keynote speaker)

Co si dnes představíme pod pojmem sexuální výchova?

Zatímco dříve jsme ji vnímali především jako soubor informací o anatomii, fungování těla, intimní hygieně, antikoncepci, menstruaci či partnerských vztazích, dnes její význam dalece přesahuje tyto hranice. V 90. letech a na přelomu milénia, kdy byla sexualita ve společnosti stále do jisté míry tabu, čerpali dospívající informace hlavně z časopisů typu Bravo nebo Bravo Girl. Tyto časopisy tehdy představovaly jeden z mála zdrojů odpovědí na otázky, které mladí lidé měli – a mají dodnes.

S příchodem internetu a sociálních sítí se způsob, jakým se informace o sexualitě šíří, zásadně proměnil. Dnešní generace vyrůstá v prostředí, kde jsou témata spojená se sexem a tělem snadno dostupná, ale často bez kontextu, odbornosti či citlivého přístupu. Na jedné straně tak sociální sítě otevírají prostor k větší otevřenosti, sdílení a destigmatizaci, na druhé straně přinášejí i nová rizika – šíření intimního obsahu, kyberšikanu, nebo snadnou dostupnost pornografie, která zkresluje představy o vztazích a sexualitě.

Sociální sítě však zároveň dávají jedinečnou možnost oslovit širokou veřejnost – nejen děti a dospívající, ale i dospělé, rodiče a pedagogy, kteří se díky nim mohou přirozeně dovzdělávat v oblastech, o nichž se dříve ve školách ani doma nemluvalo. Anonymita online prostoru lidem umožňuje ptát se na to, co je zajímavá, sdílet vlastní zkušenosti a nacházet podporu.

V rámci své přednášky se pokusím ukázat, jak se dá tento prostor využít smysluplně. Představím své projekty – Instagramový profil @moje_gynpor, který se věnuje popularizaci gynekologických témat a moderní sexuální výchově, knihu Vulva není vagina, která otevírá otázky ženského těla a sexuality srozumitelně a s nadhledem, a také podcast *Pindy z gyndy*, kde sdílíme zkušenosti z praxe i osobní vhled do témat intimity, tělesnosti a vztahů.

Cílem je předat subjektivní praktické know-how o tom, jak v dnešní době s tématy sexuální výchovy pracovat, poukázat na překážky a nabídnout debatu řešení.

Mediální výchova a sexuální výchova – významné, ale významně přehlížené

Mgr. Zdeněk Sloboda, Ph.D. (keynote speaker)

Sexuální i mediální výchova jsou ukotvené v českém kurikulu už poměrně dlouho, ale každá jinak, a tak se nijak zvlášť neprotínají. Obě pojí ale to, že byly a jsou přehlížené, vysmívané nebo dokonce otloukané – často z podobných důvodů a pozic. Pojí je ale hodně. O sexualitě a genderové identitě se děti často dozvídají z médií, které tak mohou být jejich učiteli*učitelkami sexuální výchovy, ale mohou být i značným rizikem a nástrojem zneužívání. Naproti tomu sexuální výchova může být nástroj (nebo sexualita předmět) rozvoje mediální gramotnosti. Ve svém příspěvku se tedy zaměřím na to, v čem jsou si tyto dvě výchovy podobné, kde se protínají a kde a jak by si mohly pomoci.

Vzťahy, appky a bezpečie: medzi informatikou a sexuálnou výchovou

Mgr. Veronika Valkovičová, PhD.

Príspevok stavia na poznatkoch kvantitatívneho výskumu medzi mladými ľuďmi v slovenskom prostredí, ktorí sa sústredil na rizikové správanie z pohľadu digitálnej bezpečnosti vo vzťahoch. Tento výskum poukázal na značne rozšírenú prax rizikového správania, ako aj na potenciálne nedostatky vo vzťahových kompetenciách u mladých ľudí. Cieľom príspevku je priblížiť základné východiská princípy vzdelávania detí a mladých ľudí, ktoré kombinuje poznatky zo vzťahovej a sexuálnej výchovy ako aj informatiky. V závere príspevku predstavím niekoľko interaktívnych aktivít, cez ktoré môžu učitelia/-ky prinášať tému digitálneho bezpečia vo vzťahoch na hodiny etiky i občianskej výchovy.

Fenomén syntetické intimity

Mgr. Pavla Dobešová, Ph.D., doc. PhDr. René Szotkowski, Ph.D., prof. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.

Fenomén syntetické intimity. Anotace: Příspěvek se věnuje fenoménu syntetické intimity – subjektivnímu prožívání blízkosti, porozumění či lásky ve vztahu k AI společníkům, zejména chatbotům. Na základě teoretických poznatků a probíhajícího výzkumu mezi více než 53 000 žáky ZŠ a SŠ v ČR analyzuje atraktivitu těchto technologií pro dospívající, jejich potenciální vliv na vnímání vztahů, sexuality a intimity a také související rizika. Téma je zasazeno do kontextu digitálního dospívání a diskutována je jeho relevance pro současnou sexuální výchovu.

Reakce školních institucí na sexualizované násilí na dětech a žácích: případové studie z českého prostředí

PhDr. Mgr. Michaela Šedá, Ph.D., PhDr. Mgr. et Mgr. Dana Dlouhá, Ph.D.

Příspěvek představuje kvalitativní výzkum zaměřený na reakce školních institucí na případy sexualizovaného násilí páchaného na dětech a žácích. Analýza případových studií odhaluje postupy škol v různých fázích řešení – od prvního oznámení po následnou péči o oběti i práci s kolektivem. Výzkum ukazuje, jak školy zvládají eticky, organizačně i emočně náročné situace, jaké bariéry přitom vstupují do praxe a kde dochází k selhání systému ochrany dětí. Výstupy poukazují na potřebu jasných metodických rámců a mezioborové spolupráce.

Oborově specifický kompetenční rámec absolventů/absolventek učitelství výchovy ke zdraví – analýza kompetencí ve vztahu k výchově k sexuálnímu a reprodukčnímu zdraví

doc. Mgr. Michaela Hřivnová, Ph.D.

OSKR VZ vychází z aktuálního pojetí vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví a v žádoucích případech implementuje části z revidovaného RVP ZV, oboru Výchova ke zdraví a bezpečí. Pozornost je věnována jak obsahovému, tak i didaktickému pojetí,

s akcentem na specifika vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví. Zdůrazňován je potenciál mezipředmětového přesahu a vazby na průřezová témata, stejně jako vliv vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví na osobní život žáka, bezprostředně či v budoucnu. Cíleno je na dodržení zásady vědeckosti, individuálního přístupu, názornosti i spojení teorie s praxí aj. Akcentována je potřeba aktivizace žáka, jeho osobní invence a zažívání úspěchu ve vzdělávání ve výchově ke zdraví.

Celý OSKR je postaven tak, aby studující Učitelství výchovy ke zdraví cílili svojí profesní přípravou (obsah oboru, didaktika oboru i osobnostní nastavení) na zvládnutí kompetencí definovaných pro úroveň absolvent/absolventka.

V našem sdělení se zaměříme na analýzu pasáží vztahujících se k tematice sexuální výchovy a výchovy k reprodukčnímu zdraví. Poukážeme i na linii se závaznou i nezávaznou částí RVP ZV 2025.

Vztahová rozmanitost v sexuální výchově

Mgr. Iva Šícha Rolederová, Mgr. Sára Kratochvílová

Téma vztahové rozmanitosti se stále častěji objevuje v životech žáků a studentů – ať už prostřednictvím vlastní identity a zkoumání vztahovosti, nebo například proto, že vyrůstají v konsensuálně ne-monogamních rodinách. To s sebou může nést stigma, nejistotu a pocity „nenormálnosti“. Příspěvek představí projekt Nemonogamně.cz a nabídne pedagogickým pracovníkům vhled do toho, proč je důležité otevírat téma vztahové rozmanitosti v rámci sexuální výchovy. Ukážeme, jak mohou učitelé vytvářet bezpečnější prostor pro studenty, kteří se setkávají s alternativními formami vztahů, a jak citlivě reagovat na jejich otázky či zkušenosti.

O sexu a sexualitě s dětmi pozitivně

Lenka Pejchalová

Družstevní nakladatelství IDEA představí knihy Kde se bere dítě a Sex je vtipný slovo, které jsou skvělým zdrojem informací nejen pro děti, ale i pro rodiče a všechny, kdo se věnují vzdělávání a chtějí s dětmi mluvit o sexu a sexualitě pozitivně a respektujícím způsobem.

Integrace genderové a LGBTQ+ problematiky do výuky budoucích učitelů výchovy ke zdraví: Reflexe zkušeností z Pedagogické fakulty MU

Bc. Lucie Kropáčková

Příspěvek představuje způsoby, jakými je téma inkluzivní sexuální výchovy se zvláštním důrazem na genderové a LGBTQ+ aspekty již druhým rokem začleňováno do výuky studujících oborů Výchova ke zdraví a Učitelství výchovy ke zdraví pro základní školy na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Reflektuje zkušenosti s přípravou na integraci tohoto citlivého tématu do plánování výuky i na

jeho uplatnění v profesním a osobním životě studujících. Zároveň analyzuje nejčastější otázky, obavy a postoje, které studenti vyjadřují během výuky i při jejím hodnocení.

Duševní zdraví LGBTQ+ lidí v Česku: Nové poznatky z populačních a komunitních výzkumů a jejich relevance pro politiku a odbornou praxi

RNDr. Michal Pitoňák, Ph.D.

Příspěvek představuje nové poznatky ze dvou doplňujících se studií duševního zdraví LGBTQ+ lidí v Česku – populační a komunitní. Reprezentativní šetření (N=3063) ukázalo výrazně vyšší míru deprese, úzkosti a suicidality u neheterosexuálních osob. Hlubší komunitní studie (N=1779), přestože jí časově předcházela, ukazuje, že rozdíly v suicidalitě mezi skupinami (např. bisexuální a nebinární lidé) souvisí především s mírou menšinového stresu, osamělosti a nedostatku sociální opory. Výsledky podporují potřebu afirmativního přístupu a systémových změn ve vzdělávání, psychologii a zdravotnictví.

Postoje středoškolské mládeže v Moravskoslezském kraji k genderovým rolím

Mgr. Karel Pavlica, Ph.D.

Postoje k genderovým rolím mají vliv na sebepojetí mladých lidí, na jejich vztahy s vrstevníky i dospělými, a i na jejich budoucí život. Znalost těchto postojů může pomoci pracovnícům a pracovníkům s mládeží lépe porozumět výzvám, kterým dospívající čelí, plánovat preventivní programy a podobně. Prostřednictvím dotazníku vlastní konstrukce, který obsahoval části: postoje k genderovým rolím, internalizované genderové normy v chování, představy o budoucí rodině a vybrané sociodemografické údaje, jsme sebrali údaje od 126 studujících 1. a 4. ročníků pěti různých středních škol. Nepotvrdilo se, že by dívky měly výrazně liberálnější postoje než chlapci. Významný rozdíl byl zjištěn mezi prvními ročníky, kde převažovaly postoje liberální, a čtvrtými ročníky, kde převažovaly postoje konzervativní.

Sexualita dětí a dospívajících pohledem dětského gynekologa

MUDr. Eva Šteflová

Sex prožíváme a vnímáme v každém věku jinak. Formují nás zkušenosti naše i těch druhých, dobré i ty špatné. Dětství není vůbec asexuální období – děti jsou schopné vzrušení, orgasmu i erotické fascinace jiným jedincem, proto také často masturbují. Také náznaky poruch pohlavní identity a orientace se projevují už v dětství a adolescenci. Nutno připomenout i období dětských lásek a zamilovanosti, na které pak vzpomínáme celý život. Slova jako netting a petting patří do slovníku teenagerů už dávno. Nejsmutnější oblastí dětské sexuologie je sexuální zneužívání dětí. Násilně

vnucená předčasná erotizace v dětství má na budoucí sexualitu neblahé následky, ovlivní jedince na celý život.

Když se cítím jinak: diverzita, identita a wellbeing ve školním prostředí

doc. PhDr. Irena Smetáčková, Ph.D.

Příspěvek představuje výsledky výzkumu School4All (GAČR), realizovaného v 34 třídách mezi 702 žáky a žákyněmi ve věku 13–16 let. Žákovský dotazník zkoumal, zda se studenti cítí být odlišní v deseti dimenzích diverzity (např. sexuální orientace, genderová identita, etnicita, jazyk, socioekonomické zázemí, psychické zdraví). Výsledky ukazují, že ti, kteří se cítí odlišní, mají snížený wellbeing a životní spokojenost, ale zároveň vykazují vyšší respekt k ostatním. Přitom ale sexuální orientace a genderová identita (vedle psychického zdraví) jsou znaky diverzity, které ve třídách vyvolávají nejsilnější pocit rušivosti. Prezentace nabízí doporučení, jak může škola prostřednictvím sexuální výchovy bezpečně uchopit téma identity a rozvíjet klima respektu, např. prostřednictvím nástrojů rozvíjených v projektu Time is Now a Učím o LGBT.

Proměna antikoncepčního a interrupčního chování populace v Česku

prof. RNDr. Jiřina Kocourková, Ph.D.

Aktuální propad plodnosti v Česku přináší novou vlnu odkladu reprodukce do vyššího věku žen. Podobně byl prudký pokles plodnosti v 90. letech spojován s nástupem odkladu reprodukce a odklonem od časného modelu plodnosti. Úspěchem byl tehdy velký nárůst užívání hormonální antikoncepce, což se odrazilo v hlubokém poklesu intenzity umělé potratovosti. Ještě v roce 2007 hormonální antikoncepci užívalo téměř 50 % žen v reprodukčním věku. Následně podíl žen užívající hormonální antikoncepci neustále klesal a od roku 2019 se pohybuje kolem 30 %. Pokles umělé potratovosti po roce 2000 zpomalil a nyní se stabilizoval na úrovni 0,26 interrupcí na jednu ženu. Cílem příspěvku bude s využitím dat z výzkumu Současná česká rodina 2020–2022 a na základě dat o potratech vyhodnotit, zda a jak se proměnilo antikoncepční a interrupční chování populace v Česku a poukázat na možná rizika spojená dalším odkladem reprodukce.

„Nechci (ted) děti“ – reprodukční nejistoty, nové genderové normy a výzvy pro sexuální výchovu v digitálním věku

Mgr. Lenka Slepíčková, Ph.D.

Současní mladí lidé vstupují do dospělosti v kontextu zásadních společenských proměn, které ovlivňují jejich postoje k sexualitě, partnerství a reprodukci. V médiích se dozvídáme o nebezpečí incelství, o tom, že dnes jdou více na odbyt kočárky pro psy než pro děti, a že ženy kvůli kariéře odkládají rodičovství do doby, kdy je pozdě i na asistovanou reprodukci. Generace Z, která je aktuálně v produktivním

věku, a generace mladší se potýká s bezprecedentním poklesem zájmu o socializaci a partnerský život, a zároveň s nebývalým vlivem sociálních sítí.

Pojďme se s využitím dat a statistik podívat pod povrch trendů, jako je klesající porodnost, pokles zájmu o monogamní vztahy a nárůst bezdětnosti, které jsou odrazem hlubších změn v genderových normách, životních hodnotách i vlivu digitálních obsahů. Vedle prezentace dat příspěvek upozorňuje na přetrvávající genderové stereotypy, které formují vnímání odpovědnosti za partnerství, reprodukci a neplodnost.

Cílem příspěvku je podpořit pedagogy a další profesionály ve schopnosti porozumět komplexním motivacím mladých lidí, rozpoznat nové formy tlaku a vést otevřenou, respektující sexuální výchovu, bez strašení, moralizování, ale s důrazem na informovanost, respekt k reprodukčním právům a rozmanitost životních scénářů.

Sexualita osob s mentálním znevýhodněním: práce se skupinou a pracovní listy v rámci projektu Otevřená cesta

Bc. Aneta Dominiková

V rámci příspěvku vám představíme pracovní listy, které slouží jako nástroj pro edukaci sexuality. Tento nástroj lze využívat pro individuální i skupinovou práci u osob s mentálním znevýhodněním či jiné cílové skupiny. Důraz je kladen na srozumitelnost a přehlednost základních informací s konkrétními příklady, dále na aktivity, které ověřují porozumění. V příspěvku bude stručně představena zkušenost z práce se skupinou v oblasti sexuality a vztahů. Dále budou představeny jednotlivé tematické okruhy listů a jejich praktické využití ve vzdělávacím či poradenském kontextu. Nakonec shrneme zkušenosti z ověřování materiálů v praxi a zpětné vazby od účastnictva. Cílem příspěvku je poukázat na význam strukturovaných a metodicky podložených materiálů a nabídnout inspiraci pro další odborníky*ice.

33. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice

na téma

„Reprodukční zdraví, sexualita & média“

Sborník příspěvků

Editor: PaedDr. Bc. Martin Knytl, Ph.D., MBA, MCS

Rok vydání: 2026

Místo vydání: Praha

Vydavatel: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu

Počet stran: 93

Vydání: první

© Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, z. s., 2026

ISBN 978-80-907936-7-5 (online; pdf)

ISBN 978-80-907936-6-8 (brožovaná vazba)

